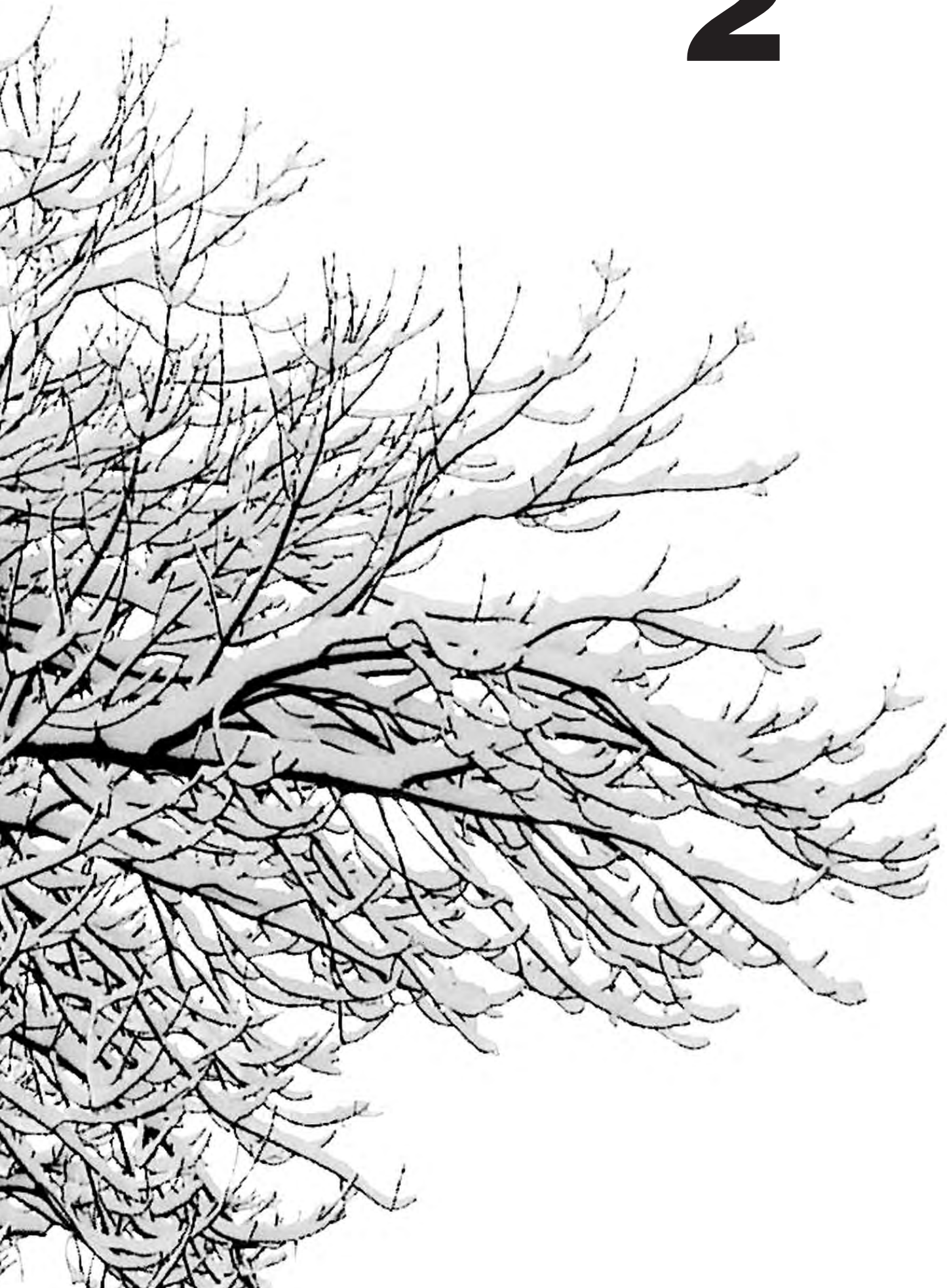

SPOLEČNOST PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ŽIVOT

Z P R A V O D A J 2 0 1 0

2

Vážení přátelé, členové a příznivci STUŽ,

vydání tohoto čísla Zpravodaje je poslední významnější počín STUŽ v tomto kalendářním roce – snad se nic neplánovaného a nepřijemného nestane. Jak se můžete dále dočíst, na rok příští je již připraven program pravidelných diskusních pořadů na Novotného lávce; pro STUŽ to navíc bude rok volební, takže na březnovém valném shromáždění budeme volit znovu předsednictvo a také předsedu. Doufám ale, že aktivity STUŽ budou i v roce 2011, jako tradičně, výrazně širší, než toto „povinné minimum“ což ale záleží nejen na pár členech předsednictva, ale i na dalších členech (i nečlenech), jejichž širší zapojení do aktivit naší organizace je vždy vítáno.

Samotný konec roku nám přináší nejen hektické období dokončování různých termínů, dohánění všech restů, které se nahromadily během minulých jedenácti měsíců, ale také snad občas i chvilku na předvánoční rozjímání. Přelom roku je také příležitostí k bilancování, hodnocení dnů uplynulých.

V rámci našeho sdružení byl příležitostí si připomenout letošní společné aktivity tradiční STUŽovrat, který proběhl za relativně velkého zájmu a účasti, ve sklepeních Literární kavárny v Řetězové ulici. Vánoční zamýšlení Betlémská krajina Martina Říhy si můžete přečíst i Vy v rubrice Ostatní. Informace o dění kolem Evropské úmluvy o krajině z úst Marina Stránského a také velmi zajímavé vyprávění a promítání Martiny Páskové z putování po Kolumbii naopak byly vyhrazeny jen pro ty, kteří, přes nepřízeň počasí, do Řetězové dorazili osobně.

V tomto čísle najdete zamýšlení pouze nad jediným seminářem a to nad mimořádným seminářem, který jsme pod názvem „Jak nenařít urbální kaši“ uspořádali v rámci konference FORUM 2000; ti, kteří se ho nemohli zúčastnit, nemusí být ale o ochuzeni ani o jeho podrobný obsah více informací najdete v mém článku „STUŽ na internetu“.

Jsou zde však příspěvky jiné, celkem dostáváte do ruku 60 stránek čtení. Tradičně se STUŽ vyjadřuje i k aktuálnímu dění, tentokrát na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, ale najdete tu také obšírné informace ze Zeleného kruhu, či zprávu o stavu implementace Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR.

Závěr roku nám přinesl také překvapivě rychlé ukončení působení ministra Drobila. Se znepokojením jsme sledovali, jak se pan ministr snaží být „nejúspěšnějším ministrem průmyslu od roku 1990“, ale skutečnosti, které vycházejí postupně najevo, hodně překonávají naše představy. To se týká mediálně „propíraných“ kauz... Ukazuje se, že také události kolem solárních elektráren, kde se lobbistům podařilo z původně velmi chválné snahy o podporu obnovitelných zdrojů energie udělat nesmírně výnosný kšeft pro úzkou skupinu lidí, nebyly vůbec ničím výjimečným a že ochrana životního prostředí se stala oblastí, kam se momentálně soustředila pozornost různých „kmotrů“, „takypodnikatelů“ a podobných výtečnicků.

Zdá se, že většina lidí, kteří se pohybují v nevládních ekologických organizacích, ale také „otců zakladatelů“ ochrany přírody po roce 1990, stále není schopna odhadnout, čeho všeho jsou schopni různá individua, pokud jim kyne zisk. Můj odhad po „sametové revoluci“ byl, že bude trvat 40 let, než se povede navrátit se k běžné politické kultuře, zdeformované komunisty. Pokud by byl tento odhad správný, mohlo by to znamenat, že právě nyní, po 20 letech jsme na samém dně, kdy přestává fungovat i to málo dobrého, co zde po druhé světové válce zbylo, a mechanismy nové, běžné pro západní demokracie, jsou doposud v defenzivě.

Takže nezbyvá, než si přát, aby tomu tak bylo, aby ty mechanismy (byť v defenzivě) někde existovaly, a situace se jejich působením pomalu začala zlepšovat. Ale samo se to nestane, je určitě potřeba také přiložit ruce k dílu – pouze na působení „mechanické“ se nelze spoléhat.

Srdečně vás všechny zdravím, přeji příjemné a poklidné zakončení roku 2010 a mnoho sil, zdraví a energie do roku 2011.

Jménem předsednictva STUŽ

Jiří Dlouhý, předseda

Obsah

1	AKTUÁLNÍ ZPRÁVY	5
2	CO BUDE	5
2.1	Valné shromáždění	5
2.1.1	Předběžný program valného shromáždění	5
2.2	Pravidelné semináře v Klubu techniků na Novotného lávce	6
3	CO BYLO	6
3.1	Semináře na Novotného lávce	6
3.2	Doprovodná akce konference FORUM 2000	10
3.2.1	Úvaha Martina Říhy k doprovodnému semináři	10
3.3	STUŽ na internetu	12
3.4	Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových 10.–12. září 2010	13
3.5	Podzimní oborové setkání platformy ekologických organizací	15
3.6	Příprava Akčního plánu Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj	19
4	ZPRÁVY Z POBOČEK	21
4.1	Českolipská regionální pobočka STUŽ v roce 2010	21
5	STANOVISKA, PODNĚTY, PŘIPOMÍNKY	24
5.1	Doplnění návrhu zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe	24
5.1.1	Záznam jednání 23. zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj ze dne 5. října 2010	25
5.2	Společná výzva CENELC a STUŽ k Evropské úmluvě o krajině	27
6	NÁZORY, KOMENTÁŘE, ÚVAHY	29
6.1	Jak bude směřováno k udržitelnému rozvoji na vládní úrovni, aneb stav implementace Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky	29
6.2	Elektronika bez chlóru a bromu. Móda či budoucí standard?	33
6.3	Nekalkulované náklady v dopravě ČR v roce 2008	35
6.4	Brno je zlatá loď – Radio Česko	39
6.5	Protipovodňová ochrana – i dál v bludném kruhu neefektivnosti	40
6.6	Ekologie a komeniánská filosofie	42
7	RŮZNÉ	46
7.1	Putování po Slovači	46
7.2	Tři dny v opravdové ekovesničce	47
7.3	Vyznání stárnoucího naivky	49
7.4	Pole v Polabí, zkáza krajiny a my Pražáci	51
7.5	Nové vlastenectví	52
7.6	Betlémská krajina	53
8	SMUTNÁ ZPRÁVA	55
9	NOVÉ KNIHY	55
9.1	Indikátory blahobytu– všechno, co jste kdy chtěli vědět o štěstí (ale báli jste se zeptat)	55
9.2	Ekoporadenství v praktických příkladech	56
9.3	Příroda v náboženstvích, Štefan Šrobár	56

9.4	Norská inspirace – kultura občanského života v česko-norském dialogu,	57
9.5	Rybí hry, Eva Hauserová	57
9.6	Nesnesitelná lehkost nakupování aneb jaké je tajemství nízkých cen v obchodních řetězcích	57
9.7	Jak žít dobře, zdravě a ekologicky šetrně	58
9.8	Účinky výfukových plynů z automobilů na lidské zdraví	58
9.9	Aby se ve městě dalo dýchat – Příklady efektivních opatření ke zlepšení kvality ovzduší	58
10	ZÁVĚREM ADVENTNÍ ZAMYŠLENÍ NAD ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍM	59
11	AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ	60
11.1	Informace o STUŽ	60
11.2	Předsednictvo	60
11.3	Revizní komise	61
11.4	Ostatní	61
11.5	Zástupci regionálních poboček	61
11.6	Čestné předsednictvo	61

1 Aktuální zprávy

- STUŽ podala žádost o udělení grantové podpory do Nadace Partnerství, která pro rok 2011 vyhlásila základní grantový program, který je určen na podporu aktivit ve prospěch životního prostředí, dále pak do grantového řízení vyhlášeného Ministerstvem životního prostředí.
- Pavel Šremer zastupuje Zelený kruh ve Výboru pro strategii Rady vlády pro udržitelný rozvoj.
- Na březnovém valném shromáždění STUŽ budeme volit nového předsedu a předsednictvo (viz bod 2.1). Vážení členové STUŽ, uvažte, zda někdo z Vás nechce kandidovat. Pokud ano, oznamte to emailem nebo písemně tajemnici Evě Vavrouškové (stuz@ecn.cz).
- Jihočeská pobočka v Táboře oznámila obnovení činnosti.
- Prosíme všechny členy, kteří mají nějaký dluh v příspěvcích, aby jej pokud možno brzy zapravili.

2 Co bude

2.1 Valné shromáždění

Stanovy STUŽ nám ukládají každým rokem v březnu pořádat valné shromáždění, které je každým druhým rokem volební. Na valné shromáždění musí být členové pozváni s předstihem minimálně 28 dní. Nejen z finančních důvodů vás nebudeme obesílat dopisem, ale využijeme tento Zpravodaj, abychom vás na toto valné shromáždění pozvali.

Valné shromáždění je dle stanov STUŽ nejvyšším orgánem Společnosti pro trvale udržitelný život a stanovami má vyhrazena některá práva a povinnosti. Pokud budete mít návrh na rozšíření programu valného shromáždění o nějaký váš návrh, sdělte to, prosím, předsedovi Jiřímu Dlouhému nebo tajemnici Evě Vavrouškové.

Pozvánka

*Zveme všechny řádné členy Společnosti pro trvale udržitelný život na zasedání **valného shromáždění STUŽ**, které se bude konat v Klubu techniků v Praze, na Novotného lávce, místnost 319, v **úterý 1. března 2011 od 16:00 hod.***

Tato pozvánka je písemným svoláním valného shromáždění STUŽ ve smyslu č. 7.2 platných stanov.

Za předsednictvo STUŽ

Jiří Dlouhý, předseda, v. r.

2.1.1 Předběžný program valného shromáždění

Od 16:00 do 17:30

1. Zahájení, organizační pokyny.
2. Volba mandátové, návrhové a volební komise.
3. Představení kandidátů na předsedu, členy předsednictva a členy revizní komise
4. Volba předsedy, členů předsednictva, revizní komise na následující volební období.
5. Zpráva o činnosti STUŽ za rok 2010.
6. Předložení návrhu plánu činnosti pro rok 2011.
7. Diskuse o zprávě o činnosti za rok 2010 a k návrhu plánu činnosti na rok 2011.
8. Zpráva o hospodaření za rok 2010.
9. Návrh rozpočtu na rok 2011.
10. Zpráva revizní komise.
11. Rozprava ke zprávě o hospodaření za rok 2010, k návrhu rozpočtu na rok 2011 a k revizní zprávě za rok 2010.

12. Zprávy o činnosti regionálních poboček a regionální skupiny STUŽ – přednesou zástupci poboček.
13. Návrh na volbu členů čestného předsednictva STUŽ a jejich zvolení.

Od 17:30 do 18:30

Přednáška Jiřího Nečase: **Udržitelný rozvoj z hlediska křesťanství**

Od 18:30 do 19:00

14. Vyhlášení výsledků voleb.
15. Zpráva návrhové komise.
16. Schválení usnesení.
17. Závěrečné slovo předsedy.
18. Různé.

2.2 Pravidelné semináře v Klubu techniků na Novotného lávce

- 4. ledna – Oceňování ekosystémových služeb,
- 1. února – Veřejným zájmem je trvale udržitelný rozvoj,
- 1. března: Valné shromáždění členů STUŽ, přednáška Jiřího Nečase: **Udržitelný rozvoj z hlediska křesťanství,**
- 5. dubna – Implementace Evropské úmluvy o krajině,
- 3. května – Ochrana životního prostředí je samozřejmou součástí kultury,
- 7. června – Vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.

3 Co bylo

3.1 Semináře na Novotného lávce

7. září: Chemické látky a životní prostředí

S rozvojem společnosti se do životního prostředí dostává velké množství chemických látek. Chemické látky jsou využívány ve všech významných oborech lidského konání a jejich používání je pozitivně vnímáno. Je nezbytné znát jejich přínosy i cenu, kterou za to odevzdáváme.

Některé látky se hromadí a dostávají se do potravních řetězců organismů a mohou je ohrozit, jiné se uplatňují bezprostředně.

Seminář si kládł za cíl informovat o tom, jaká v této oblasti existuje legislativa, jak jsou prováděny kontroly dodržování zákonů, kde se chemické látky vyskytují a jak ovlivňují životní prostředí a zdraví a také jak se spotřebitel může, v případě, že je chemickými látkami ohrožen, bránit.

Panelisté:

Ing. Hana Malinová, (vedoucí oddělení chemických látek ČIŽP)

Chemická legislativa a její možnosti, *Informace o platné legislativě, implementaci Chemického zákona a nařízení ES. Praxe v kontrolních složkách.*

Mgr. Oldřich Jarolím, CSc., (zástupce ČR ve skupině Forum ECHA).

Inspekční činnost v oboru chemických látek a její koordinace v Evropě – *Jednotný postup při kontrole povinností z nařízení ES, koordinace ECHA, předávání zkušeností a informací z praxe.*

RNDr. Jiří Bendl, CSc., (zástupce ČR ve výboru pro socioekonomické analýzy ECHA).

Práce Výboru pro socioekonomické analýzy ECHA – *Socioekonomické hodnocení při povolování, omezování a vylučování z použití u chemických látek.*

MUDr. Miroslav Šuta, (odborník pro chemická rizika)

Chemická politika z pohledu ochrany spotřebitele, životního prostředí a bezpečnosti práce – *Jak je chráněn spotřebitel, co má vědět a jak s tím naložit.*

Moderovala: **MUDr. Eva Rychlíková**

5. října: Sport, rekreace a ochrana přírody

Podkladové body, které byly stanoveny pro diskusi: pro diskusi

- Jaký význam má, podle vás, příroda při provozování sportu a rekreace?
- V dobách komunistického režimu byla státní správa velmi benevolentní vůči právnickým osobám, poškozujícím přírodu a relativně velmi přísná k jednotlivcům – změnila se v posledních 20 letech situace, nebo v některých oblastech nadále přetrvává tento stav?
- Některé sportovní a rekreační aktivity v přírodě jsou (až na výjimky) zakázané, některé jsou povolovány, ale mají pravděpodobně negativní vliv na přírodu. Váš názor na motorová vozidla mimo silnici, sjezdové lyžování...
- Jaká je, podle vás budoucnost těchto aktivit v ČR.
- A co golf?
- Jiné sportovní a rekreační aktivity mají minimální negativní vliv na přírodu, přesto jsou jim často ze strany státní správy kladeny velké překážky – horolezectví, tramping, přespolní běhy, orientační běh, závěsné létání.

Diskutovali:

Jakub Kašpar – *Správa KRNAP*

Jiří Hušek – *Správa CHKO Jizerské hory*

Jiří Dlouhý – *STUŽ*

Jan Melichar – *COŽP UK (Ekonomické souvislosti rekreace v přírodě)*

2. listopadu: Je půda ještě vzácným statkem?

Úkolem semináře bylo kriticky zhodnotit současné hospodaření s půdou jako neobnovitelným zdrojem, s ohledem na trvalou udržitelnost jejich přirozených vlastností a funkcí, při respektování principu předběžné opatrnosti a s přihlédnutím k ekonomickým, environmentálním a sociálním souvislostem. Trvalým celospolečenským úkolem je zmírnění nepříznivých přírodních a antropogenních vlivů na degradaci půdy – má přímý dopad na kvalitu vody a ovzduší, biologickou rozmanitost, změny klimatu, může poškozovat zdraví a bezpečnost potravin a krmiv a mít razantní geopolitické dopady.

Panelisté:

doc. Ing. Vašků CSc. – *Půda jako jedna z nejdůležitějších složek prostředí pro eliminaci hydrologických extrémů v krajině, krajinné inženýrství*

Ing. akad. arch. Martin Stránský – *Legislativa, územní plánování, Evropská úmluva o krajině*

doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc. – *Odtoky látek ze zemědělských půd, acidifikace půd, eutrofizace vod, kriteria udržitelnosti hospodaření*

RNDr. Jiří Mach – *Pohled MŽP na hodnocení ekosystémových služeb, novela zákona o ZPF, směrnice na ochranu půdy*

Moderoval: **Ing. Jiří Fencel CSc.**

Príspevek Martina Stránského, předsedy správní rady CENELC.CZ

Co je CENELC.CZ?

CENELC.CZ je nevládní nepolitická, obecně prospěšná společnost založená v souladu s § 4 zákona č. 248/1995 Sb., jejíž hlavní činnost je zaměřená na podporu a realizaci implementace Evropské úmluvy o krajině (the European Landscape Convention CETS No.176, *dále jen ELC*) a prosazování principů subsidiarity a trvale udržitelného vývoje české kulturní krajiny.

Evropská úmluva o krajině

Evropská úmluva byla podepsána **20. 10. 2000** v italské Florencii, v platnost vstoupila 1. 3. 2004. Cílem úmluvy je zajistit ochranu, plánování a správu všech typů evropské krajiny, výjimečné, každodenní i narušené. Zahrnuje krajinu přírodní, venkovskou, městskou i industriální. Pro účely úmluvy je krajina definována takto: „*krajina*“ *znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů*“ (ELC, Kapitola I – Všeobecná ustanovení, Článek 1 – definice). Podle úmluvy je právě ochrana, správa a plánování krajin právem a povinností každého jednotlivce a všech evropských zemí. Zahrnuje tak měřítko spolupráce a aktivit na úrovni místní, národní i mezinárodní.

Česká republika podepsala úmluvu 28. 11. 2002 ve Štrasburku.

Celý text úmluvy je k dispozici ke stažení na následujících odkazech:

<http://www.cenelc.cz/evropska-umluva-o-krajine.html>

<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/VersionsConvention/czech.pdf>

Oslavy 10. výročí podpisu ELC

Rok 2010 je významným mezníkem v historii ELC. Při příležitosti oslav 10. výročí podpisu ELC se uskutečnila řada setkání mezinárodního, národního i místního charakteru, které poskytly prostor nejen pro vyhodnocení současného stavu a dosažených výsledků procesu implementace úmluvy v jednotlivých zemích, ale také pro hledání odpovědí na otázky budoucího směřování ELC.

Mezi nejvýznamnější z těchto setkání patřila série akcí, která se odehrála v druhé polovině října tohoto roku převážně v Italské Florencii, místě podpisu úmluvy:

18.–19. října 2010: UNISCAPE: vědecká konference Living Landscape a valné shromáždění

19.–20. října 2010: Konference Rady Evropy: New Challenges, New Opportunities

19.–23. října 2010: CIVILSCAPE: valné shromáždění, workshop From Vision to Action

21.–23. října 2010: UNISCAPE: Landscape Master Class pro PhD studenty

UNISCAPE: vědecká konference Living Landscape: Jak věda přispěla k implementaci ELC?

UNISCAPE je celoevropská meziuniverzitní síť pro implementaci ELC. Jejím hlavním cílem je podpora a posilování vědecké mezioborové činnosti a spolupráce mezi evropskými univerzitami týkající se krajinářských otázek, zvláště pak v oblasti výzkumu a vzdělávání a podpora hlavních zásad a cílů ELC.

Mezinárodní konference zaměřená na otázku, jak věda přispěla k implementaci ELC a jaká jsou hlavní témata pro další rozvoj Evropských krajin. Jednání proběhla v paralelních blocích: vnímání krajiny, identifikace krajinných typů a jejich typologie, vliv koncepcí a politik na krajinu. Důležitou součástí konference byl dokument Science policy briefing: „Krajina v měnícím se světě“ (ve spolupráci s organizacemi *European Cooperation in the field of Scientific and Technical research (COST) European Science Foundation (ESF)*), který je zaměřen nejen na analýzu dnešního výzkumu krajiny, ale i na jeho další směřování. Dokument je k dispozici ke stažení zde: <http://www.esf.org/publications/science-policy-briefings.html>.

Valné shromáždění UNISCAPE přijalo program aktivit, které se uskutečnily v roce 2010 a plánované aktivity pro rok 2011, jako například připravované vydání publikace UNISCAPE *Individuation of a common theme*. Proběhla diskuse k organizaci vědeckých setkání, získávání sponzorů a poskytování stipendií. Ve spolupráci Las Palmas de Gran Canaria University se na březen roku 2011 připravuje „the Biennale of the Canaries“, seminář „Landscape as a Project“ a vytvoření Investigativní krajinné sítě. Proběhlo vyhlášení vítěze fotografické soutěže People's Landscape, výstava se uskuteční na Kanárských ostrovech, otevření dalšího ročníku soutěže je v přípravě.

Speciální důraz byl kladen na:

- European Landscape Master Course: http://www.uniscape.eu/login_master.php?&lang=en&tit=Landscape%20Master%20Courses%20-%20Members%20Area
- a Atlas website: databáze kurzů o krajině na různých univerzitách a institucích Evropy <http://www.atlas-eu.org/>

Další setkání UNISCAPE se uskuteční 24.–26. 3. 2011 v Las Palmas na Kanárských ostrovech.

Rada Evropy: Nové výzvy, nové příležitosti – mezinárodní setkání rady Evropy k 10. výročí ELC

Konference probíhala v různých sekcích v průběhu tzv. přípravného dne:

- Kvalita krajiny – kvalita života: reflektuje změnu očekávání veřejnosti od roku 2000 ve smyslu potřeby přenosu aktivit z mezinárodní úrovně na lokální i opačně.
- Kvalita krajiny – kvalita politiky: národní příklad aktivit prezentovaný prostřednictvím Irského Heritage council, příklady z lokální úrovně byly prezentovány prostřednictvím udělení 1. ročníku Ceny Rady Evropy za krajinu v roce 2009.

Zvyšování povědomí, školení a vzdělávání: v rámci kampaně na oslovení veřejnosti a budování vztahu ke každodenní krajině byl prezentován norský film *Obytná krajina* http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/lyd_bilde/video1/hverdagslandskapet.html?id=610588

Krajina – Dědictví Evropy: téma prezentované prostřednictvím potřeby mezistátní a přeshraniční spolupráce *Doporučením Výboru ministrů CM/Rec (2008) 3 členským státům týkající se směřování pro implementaci ELC* a připravovaném *Informačním systému Rady Evropy o Evropské úmluvě o krajině – ELCIS*. V rámci příkladů uvedených v této sekci bylo při prezentaci EFLA (International Federation of Landscape Architects) poukázáno na důležitost zajištění svobodné profese krajinářských architektů, což není v současnosti zabezpečeno ve všech členských státech Rady Evropy.

CIVILSCAPE: From Vision to Action

CIVILSCAPE je mezinárodní síť nevládních organizací usilující o zabezpečení a zlepšení krajinné kvality v celoevropském měřítku v souladu se zásadami ELC. Je registrována v Evropské Unii jako lobbyistická organizace.

Mezinárodní síť nevládních organizací na podporu ELC přijala výroční zprávu za rok 2010, dokument „Principy dobrých příkladů“ – zásady spolupráce a změnu statutu. V rámci workshopu, který následoval, dostali členové informace a pozvánky na zapojení se do různých projektů, jako např.: Tree for Europe – Oskeruše: Představení projektu českou MAS Strážnicko za účelem získání partnerů pro celoevropskou iniciativu (<http://www.treeforeurope.com>). Symbolicky byla oskeruše vysazena v zahradě Villy Romana.

Další setkání sítě se uskuteční 10.–12. 12. 2010 v Antverpách. Společné setkání CIVILSCAPE, UNISCAPE a RECEP/ENELC (celoevropská síť místních a regionálních úřadů pro implementaci ELC) se připravuje na 24.–26. 3. 2011 v Las Palmas, Gran Canaria.

Závěrem několik zajímavých myšlenek ze shrnující prezentace Teresy Pinto Correia: *Present Challenges of the ELC: Towards a concerted research strategy (Současné výzvy ELC)*, která se uskutečnila v rámci konference Living Landscape:

Potřebujeme jasnou **východí pozici**. Pracujeme v souladu s cíly EÚoK, chceme se stát akceschopnými, nebo podporovat praxi? Jsme připraveni na integraci, odvážíme se inovovat?

Jakým způsobem zapojíme **obyvatele**? Jaká je cílová skupina lidí? Krajina je prostředkem zvyšování povědomí, vytváření vztahů k jejich prostředí a dědictví, zodpovědnosti za udržitelnost. Krajina vytváří prostor pro prolnutí přírodní vědy a sociálních hodnot. Síla **lokálního měřítka** se nachází v potenciálu místních iniciativ, které podporují zvýšení zodpovědnosti správců krajiny, složených z místní správy a dobrovolných zájmových sdružení, a zajištění proaktivní péče o krajinu.

Mnoho disciplín se zabývá krajinou, mají vhodné postupy a nástroje, ale jejich záběr je z hlediska výzkumu krajiny odlišný. Bylo by vhodné tyto **disciplíny integrovat** a jejich přístupy orientované na krajinu tak propojit.

„Krajinní výzkumníci nemohou být kritickými a okrajovými pozorovateli, ale musí být odevzdanými a úspěšnými herci.“ Zev Naveh 1998

7. prosince: Voda v krajině

Voda je nezbytná pro život v jeho nejrozmanitějších formách. Člověk potřebuje zdravou pitnou vodu. Voda má vliv na klima. Voda je důležitou součástí krajiny. Člověk s vodou jako se vzácným statkem nenakládá.

Nad těmito skutečnostmi jsme se zamýšleli na prosincovém semináři.

Panelisté:

RNDr. Jan Daňhelka, PhD., *Český hydrometeorologický ústav Praha*

MUDr. František Kožíšek, CSc., *Státní zdravotní ústav Praha*

doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc., *ředitel o.p.s. ENKI Třeboň*

doc. Ing. Josef Seják, CSc., *Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí n.L.*

Moderovala: **ing. Eva Tylová**

3.2 Doprovodná akce konference FORUM 2000

12. října zorganizovala STUŽ v budově Prezidia Akademie věd ČR panelovou diskusi na téma

Hledání řešení pro zastavení nekontrolovaného šíření zástavby do volné krajiny aneb

Jak nenavařit urbánní kaši

S pozvanými hosty bylo v plánu diskutovat o příčinách „urbánní kaše“ a hlavně o možnostech zlepšení v blízké budoucnosti.

Panelu se účastnili:

Alena Salašová, *prorektorka Mendelovy univerzity Brno, docentka Ústavu plánování krajiny,*

Martin Stránský, *předseda správní rady Centra Evropské sítě pro implementaci Evropské úmluvy o krajině v ČR (CENELC.cz),*

Moderoval Jiří Dlouhý

Původně pozvaní zahraniční panelisté se sice omluvili, přesto byl sál do posledního místa zaplněn a zajímavá diskuse musela být z důvodu konání další akce v sále po 1,5 hod. ukončena.

3.2.1 Úvaha Martina Říhy k doprovodnému semináři

Jak si nenavařit urbánní kaši aneb Hledání řešení pro zastavení nekontrolovaného šíření zástavby do volné krajiny – tak se jmenoval seminář, uspořádaný jako souběžná doprovodná akce konference

Forum 2000 „Jaké jsou limity urbanizace?“ Společností pro trvale udržitelný život a Nadací Fora 2000 dne 12. 10. 2010 v budově Akademie věd České republiky na Národní třídě 3 v Praze. Do panelu kromě moderátora Ing. Jiřího Dlouhého, předsedy STUŽ, usedl akad. arch. Martin Stránský, předseda správní rady Centra Evropské sítě pro implementaci Evropské úmluvy o krajině (CENELC.CZ), doc. RNDr. Alena Salašová z Ústavu plánování krajiny a prorektorka Mendelovy univerzity v Brně. Přes původní příslib účasti se nedostavili Jan Urban, publicista, profesor New York University v Praze, Ing. Tomáš Sedláček, ekonom, makroekonomický stratég ČSOB a člen NERV, autor knihy *Ekonomie dobra a zla*, ani zahraniční hosté Gábor Demszky, dřívější dlouholetý primátor maďarského hlavního města Budapešti a Mitschel Joachim, docent na New York University, architekt – urbanista z USA.

V publiku se sešla stará známá sešlost týchž lidí, kteří se k problematice ochrany krajiny, „urban sprawl“, „brownfields“ a témat souvisejících jak po linii ochrany přírody, tak po linii územního plánování a stavebního řádu, scházejí už léta a patří k těm „přesvědčeným“, že vývoj u nás jde špatným směrem a je s tím potřeba konečně něco účinného začít dělat. Jako tradičně chyběli naopak ti, které je třeba o této pravdě teprve přesvědčovat – hejtmani, starostové, úředníci regionální a místní samosprávy a nižších stupňů státní správy, developpeři, prodejní územní plánovači a projektanti, jakož i investoři, vytvářející tlak na zástavbu volné krajiny, ačkoliv je uvnitř zastavěných území sídel spousta nevyužitých nebo špatně využitých využitelných ploch pro umístění jejich záměrů.

Ve vystoupení panelistů zazněly znovu mnohokrát vysvětlované pravdy, že při stagnaci vývoje celkového počtu obyvatel země není ani při tolerování přirozeného pokračování procesu urbanizace, ani při připuštění rozumného růstu prostorového standardu bydlení, práce i rekreace, rozhodně ospravedlnitelný současný enormní rozsah záborů „volné krajiny“. Tedy především zemědělské půdy, ale i lesů, nelesní zeleně, mokřadů a přírodního nebo přírodě blízkého prostředí vůbec. Že neorganickým a monofunkčním roztahováním zastavěného území do volné krajiny narůstá enormně rozsah komunikací a inženýrských sítí nutných k jejich obsluze, generuje se zbytná individuální automobilová doprava, protože MHD je v takových situacích nerentabilní, zhoršuje se tím jak provozní ekonomie sídel, tak i životní prostředí jejich přílehlých částí zejména podél komunikací. Zvyšuje se fragmentace krajiny, snižuje se rozsah přírodního území vhodného pro regeneraci a rekreaci, pro ostatní formy života, snižuje se tím biodiverzita a ekologická stabilita krajiny, mizí živočišné a rostlinné druhy, dříve hojné, protože mizí jejich příznivé stanovištní podmínky. Těch negativ pro veřejné i soukromé zájmy je tolik, že se člověk diví, jak to, že se to nedaří zastavit nebo omezit?

Podobně jako na tzv. „Národním semináři k 10. výročí přijetí Evropské úmluvy o krajině“ v Ambassadoru 6. 10. 2010 zazněly v diskusi a v odpovědích typické tóny českého resortismu – zákony o územním plánování a stavebním řádu, o ochraně přírody a krajiny, o lesích, o ochraně ZPF a další vytvářejí prý teoreticky dostatečné předpoklady, aby k vysokým záborům pro výstavbu ve volné krajině nedocházelo, jen je třeba tohoto instrumentáře veřejné správy důsledně a správně využívat, tvrdí ministerští úředníci a ukazují tak prstem na krajské, městské a obecní úřady, které tyto předpisy nerespektují, jinak by se v území nemohlo dít to, co každý vidí na vlastní oči – ty nástroje nefungují! Líhnou se další a další hypermarkety, skladové areály a logistická centra, další ostrovy a koberce rodinných domků, viladomů a podnikatelských rezidencí, golfových hřišť a crossových tratí v krajině i na úkor kvalitní půdy či cenných krajinných partií, dříve dosažitelných pro každého, nyní vyhrazených jen někomu. To vše přeci někdo musel v rozporu se zásadami, deklarovanými v těch zákonech povolit? Nebo alespoň dodatečně legalizovat, pokud to vzniklo „načerno“? Jak to, že za to není nikdo popotahován, sankcionován? Jak „pachatel“ v území, tak úředníci, kteří zjevně neodvedli pořádnou práci, když navzdory zákonům tyto hrůzy rostou dál?

Na tom semináři jsem odpověď na tyto otázky neslyšel. Nevydržel jsem tam sedět a poslouchat stále stejné nářky, jen ne odpověď na onu otázku v podtitulu názvu semináře: „Hledání (**účinných!**) řešení pro zastavení nekontrolovaného šíření zástavby do volné krajiny“. Dobrých úmyslů, koncepcí a předpisů je u určité malé části obyvatelstva už spousta, ale celková situace veřejného povědomí, (ne-)kulturnosti anebo alespoň netečnosti většiny populace a veřejných činovníků je tak zoufalá, že nakonec převažuje v roz-

hodování o území diletantství a bezcharakternost, soukromé a skupinové krátkodobé zájmy vítězí nad zájmy veřejnými a dlouhodobými, korupce láme odpor těch, kteří byli ve volbách povoláni k obhajobě zájmů občanských komunit obcí a dává průchod zájmům jiným – rychlého zisku a úprku od odpovědnosti a následků, když „je vyděláno“.

Hledání řešení nebude úspěšné, dokud se nezačne hledat jako řešení celostní, filosofické, „nerozdranžírované“ do alibistických resortních pohledů a nevrátí se k „zdravému selskému rozumu“. Nelze si v této souvislosti nevzpomenout na slavný projev herce Miloše Kopeckého na jednom z předlistopadových sjezdů dramatických umělců. Miloš Kopecký tehdy řekl, že pro náš národ a naši zemi je typické, že vše děláme „jen jako“. Vymýšlíme předpisy současně s postupy, jak je obcházet, nevážíme si ničeho a nikoho, včetně státu, jsme plebejci opovrhující vrchností a řádem, protože po staletí to byla cizí vrchnost a cizí řád, ne „nás“. Dnes by to mohl být náš řád a pořádek, jenže my sami jsme tak zkažení minulými desetiletími, že už nevěříme ani sami sobě. Někteří idealisti doufali, že když toho nejsme schopni sami, jako třeba Němci nebo Švýcaři, že nás k „řádu“ dokoře vstup do Evropské unie. Jenže ta je zase vnímána jako „cizí vrchnost“, ne něco, čeho jsme rovnoprávnou součástí, takže už hrajeme své oblíbené „potěmkiády“ i vůči Evropě. Co jiného je nedodržení termínů ani již kdysi odložených závazků např. na čištění odpadních vod, které vyprší letos na Silvestra. Co jiného je přijetí, ale opakované odkládání účinnosti zákona o státní službě, který by osvobodil úřednictvo od dirigování politiky, často v rozporu se zákony i zdravým rozumem. Je to prodlužování „systému kolektivní nezodpovědnosti“, který jsme mentálně zdědili po bolševicích a který spoustě lidí bohužel dodnes vyhovuje.

Nalezení řešení tedy není možné jen mezi úzkými stavovskými a zájmovými skupinami ochránců přírody a krajiny nebo osvícenými územními plánovači, ale musí být celospolečenské, vycházející z pochopení hierarchie hodnot a veřejných zájmů. Dokud budeme volit takové politiky a takové reprezentace, které vidí jen na příští 4 roky svého funkčního období, exponenty zájmových a nátlakových skupin, jednostranně konjunkturálně orientovaných na krátkodobé zisky a ne lidi vzdělané, kulturní a morálně integrované, schopné podřídit se dlouhodobě stabilnímu řádu, nebude to lepší.

Jak pravil krásně na zmíněném semináři k 10. výročí přijetí Evropské úmluvy o krajině v ČR RNDr. Václav Cílek: sborníků z konferencí a seminářů, strategií a koncepcí už bylo dost – teď je třeba něco začít opravdu **dělat**. V sídlech, v krajině, ne jen psát si na úřadech a mezi úřady. Nebo jak řekl kdysi zhruba v následujícím smyslu jiný klasik: „Kéž by nám Bůh všechna dobrá předsevzetí z huby do rukou dáti ráčil“. Kéž by právě skončené komunální volby byly nakročením tímto směrem.

Martin Říha, v Hradci Králové 16. října 2010

3.3 STUŽ na internetu

Během uplynulého roku se nám zdařilo obohatit prezentaci STUŽe na internetu (<http://www.stuz.cz>) – kromě drobných grafických vylepšení webových stránek a pravidelných aktualizací o zajímavé články jsme přidali také filmové záznamy z vybraných besed. Tyto záznamy jsou k dispozici na webových stránkách v rubrice „Konference, setkání“ -> „Záznamy z besed“. Z několika besed je záznam ke stažení, z poslední, prosincové besedy si záznam již můžete přímo přehrávat ve vašem prohlížeči.

Další novinkou je stránka naší organizace v sociální síti **Facebook** - tu najdete na internetové adrese <http://www.facebook.com/Spolecnost.pro.trvale.udrzitelny.zivot>. Pokud si tuto stránku označíte jako svou „oblíbenou“, budete dostávat automaticky upozornění na besedy a další zajímavé akce. Občas zde můžete najít i fotografie z besed a další zajímavosti. Již dnes má tato stránka přes 400 stálých uživatelů.

Poslední, na co bych chtěl z oblasti internetu upozornit, je náš mailový rozesílač. Pomocí tohoto rozesílače posíláme pozvánky na semináře a na další zajímavé akce. Mailů je několik za měsíc, takže vaši mailovou schránku určitě nezahltí. Pokud tyto maily nedostáváte a máte o ně zájem, **napište si o zařazení**, na adresu jiri.dlouhy@gmail.com.

Jiří Dlouhý

3.4 **Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových 10.–12. září 2010**

Je to už neuvěřitelných 15 a půl roků, co v březnu 1995 v dolině Parichvost v Západních Tatrách zahynuli pod lavinou první předseda Federálního výboru pro životní prostředí ČSFR Ing. Josef Vavroušek, CSc. a jeho dcera Petra.

Jako v posledních letech pravidelně, tak i letos se do Západních Tater vypravili členové české i slovenské části Společnosti pro trvale udržitelný život, rodinní příslušníci, další aktivisté a sympatizanti environmentálních hnutí, aby při příležitosti nedožitého Josefových narozenin (15. 9.) a narozenin Evy Vavrouškové (13. 9.) vystoupili na místo neštěstí, vzpomenu na výborného odborníka a kamaráda a na Josefův odborný i lidský odkaz, přidali kameny k jejich mohyle v dolině Parichvost a aby odborná porota vybrala k odměnám nejlepší studentské eseje s tematikou udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí.

Účast z ČR letos poněkud poznamenala těsně před termínem konání jiná akce pro stejně zaměřenou komunitu – konference o udržitelném rozvoji pořádaná v Olomouci v předchozím týdnu, ale také nepříznivá předpověď počasí, která se bohužel vyplnila. Z české části STUŽ se tak zúčastnili kromě Ing. Evy Vavrouškové už jen prom. biol. Pavel Šremer, Ing. arch. Martin Říha z Prahy a Prof. RNDr. Pavel Nováček, CSc. z Univerzity Palackého v Olomouci. Ten zato přijel s celou rodinou.

Po cestě autem s přetřpenou tradiční páteční víkendovou zácpou a posunování se přískoky na silnici mezi Vrútkami, Martinem a Sušany jsme dorazili do penziónu Jurika v Bobrovci u Liptovského Mikuláše v pátek až před 17. hodinou přesto, že jsme hranice ČR–SR překračovali už ve 13.00 hodin. Jeli jsme tedy na místo po území Slovenska a s týdenní slovenskou dálniční známkou za 5 € další 4 hodiny, z toho po dálnici svižným tempem jen asi 17 km.

Přivítali nás tradičně srdečně a s pohárikami Demänovky slovenští přátelé v čele s Prof. RNDr. Maňo Hubou, DrSc. a také hořící krb jídelny penziónu, zahánějící chlad a vlhkost deštivého počasí. Porota soutěže esejistů se po večeři odebrala do salónku, zatímco ostatní se bavili v jídelně, připravovali si výstroj a jídlo na výstup do doliny Parichvost dalšího dne nebo sbírali síly v postelích. Celou noc ne přšelo, ale doslova lilo.

Přesto se výprava většiny účastníků druhý den po snídani nedala odradit, oblékla se do trvajících sloty (neplést s Jánem Slotou zo Žiliny) a kolem 9.30 vyjela na parkoviště při nástupu do Jalovecké doliny. Přšelo již méně, bylo relativně teplo, ale hory halily mraky. Nasadili jsme poměrně ostré tempo, minuli jsme tentokrát bez zastávky přístřešek vhodný pro občerstvení, který obsadil nějaký turista, který tam pravděpodobně přespál a právě snídal, přičemž měl věci rozložené po všech lavicích i na stole. Přešli jsme rozvodněný a zlověstně hučící potok přes lávku nad přístřeškem, minuli cedule varující před medvědy a začali jsme stoupat Jaloveckou dolinou proti proudu hučícího potoka do doliny Parichvost.

Přes pokročilý věk (65 let mi bude v říjnu) jsem téměř stačil nejrychlejší dvojici z Bratislavy, která přijela novou jasně červenou Toyotou Yaris a hnala se nahoru jako k ohni. Stačil jsem dokonce cestou hledat a ukazovat těm, kdo o ně stáli, jedlé houby. Po dosažení místa neštěstí už v pravé poledne jsem byl třetí, ale odvážným přeledením rozvodněného potoka po kamenech přelévaných vodou po čtyřech jsem zákeřně předběhl první dvojici a na druhém břehu u mohyly jsem stanul první, zatímco oni hledali bezpečnější místo pro překonání rozvodněného potoka výš proti proudu.

Shledal jsem, že místo velmi zarůstá vegetací a mohyla se v ní ztrácí, takže by bylo třeba okolí vykloučit, což by v Národním parku mohl být problém. Přidal jsem svůj kámen na mohylu, smekl vodou nasáklý klobouk, postál ve vzpomínce na oběti laviny a kamarády. Pak jsem snědl rozmáčené housky s kouskem cikánské pečeně a zapil je Coca-colou Light, ačkoliv mi Pavel Šremer nabízel lok hruškovice. To jsem jako řidič musel odmítnout. Oba jsme v tu chvíli netušili, že si té hruškovice neužije už dlouho ani Pavel a ostatní. Při pádu po uklouznutí na kluzkých kamenech Pavel v batohu láhev s tímto mokem rozbil. Obsah zčásti vsáknul do oblečení, zčásti se jako správná lihovina odpařil. Mezitím přicházeli další účastníci, ale jen málokterí se odvážili přes rozbouřený potok až k mohyle. Já jsem se podle hesla polárníků „Kdo se zastaví, zmrzne“ hned po dojezení oběda vydal zpátky dolů k autu. Potkával jsem při

tom opozdilce, které svedly ke zdržení houby, borůvky a brusinky nebo se jim nedostávalo sil. Cestou dolů jsem sebou dvakrát po uklouznutí na mokřých kamenech nebo kořenech praštil jako malý harant. Poprvé celkem neškodně, podruhé o poznání hůř. Roztrhnul jsem si kalhoty a koleno odřel do krve, něco málo písku jsem si zadřel také do dlaně levé ruky, plechem rozepnutých hodinek jsem si do krve rozřízl zápěstí, jako bych se pokusil o sebevraždu a kovový tah hodinek jsem zohýbal. Naštěstí to dopadlo dobře, jen povrchovými ranami, které jsem vymyl pod četnými vývěry ze svahu nad cestou. Když jsem dorazil k autu, prohřešil jsem se proti slušnému chování a aspoň na chvíli jsem nastartoval motor, pustil si topení naplno a popohnal teplý vzduch větrákem, abych se zahřál. Dvojice Bratislavanů dorazila za mnou po 30 minutách a červená Toyota Yaris odjela, aby se starší z ní, už převlečený do suchého oblečení, po chvíli vrátil pro další účastníky, zatímco syna nechal roztát v penzionu Jurika pod horkou sprchou. Jako další skupinka se na parkoviště dostavili Nováčkovi. Pavel se omluvil z dalšího programu a rozloučil, neboť hned odjížděli domů. Teprve po 55 minutách od mého příchodu přišla moje posádka, ocenila teplo v autě a mohli jsme se vrátit do Bobrovice. Po horké sprše a převlečení do suchého oblečení jsme rozvěšili mokré oblečení a prádlo po pokoji, předsíni i koupelně. Pavel zůstal na pokoji a odpočíval, většina účastníků si před večerí lehla do postelí. Já jsem sešel do jídelny a se sympatickou Pavlínou ze slovenského napůl zrušeného, napůl obnovovaného MŽP jsme se usadili u hořícího krbu, nahřívali jsme si své nohy a boty teplem z krbu a své útroby horkým ostružinovým čajem a každý dvěma Demänovkami. Postupně se trousili ostatní až před večerí a po večerí vypukl tradiční program – nejdříve Maňem moderované informace o činnostech české i slovenské STUŽ a pak už volná debata o politické situaci v ČR i SR po nedávných volbách a před blížícími se volbami komunálními. Došlo na výměnu písemností, publicistických výstupů, zpravodajů a podobných materiálů a pak už k družné zábavě. Ta byla poněkud poznamenána chronickou neschopností personálu objednat do penzionu před naší návštěvou dostatek pití. Tentokrát došlo nikoliv pivo, jako v minulých letech, ale červené víno. Před půlnocí jsme se začali rozcházet do pokojů k zaslouženému odpočinku.

V neděli ráno vyrazil Maňo Huba jako v předešlých letech na louky kolem Bobrovice a natrhal pro oslavenkyni Evu Vavrouškovou kytici lučních květů, kterou jí spolu s bonboniérkou a s gratulací předal za potlesku účastníků po snídani. Pak nastalo loučení. První odjela Olga Iskrová, po ní my s Evou Vavrouškovou a s dvojicí sympatických mladých lidí, které Maňo vyrval na poslední chvíli z fronty nastupujících do autobusu a odkázal nám k dopravení do Žiliny. Pavel Šremer zůstal na nedělní část oslav 30. výročí zahájení prací na záchraně a postupně opravě mlýnů v Kvačanské dolině v blízkých Kvačanech, která probíhala už od soboty. Sám se této bohubilé činnosti v minulosti zúčastnil. Cestou do Žiliny jsme se tradičně zastavili na kolibě před Hubovou a Eva si nakoupila ovčí sýr domů. V Žilině jsme dopravili mladý pár až před vlakové nádraží a pak jsme pokračovali po dálnici přes Povážskou Bystrici, Trenčín, Uherské Hradiště a Slavkov na dálnici D1 a po ní přes Brno a s jedinou zastávkou na tankování benzínu v Humpolci až do Prahy. Evu jsem vyložil v 15.45 před jejím bydlištěm a v 16.00 jsem byl doma. Mohl jsem začít prát mokré a špinavé prádlo, zašívát kalhoty a vzpomínat, jak to bylo i přes nepřízeň počasí v sobotu a jako na potvoru krásné počasí při nedělním návratu do Čech opět milé a krásné.

Tak zase na shledanou za rok, dá-li zdraví a okolnosti. Je to vždy příjemný a osvěžující zážitek potvrdit si, že máme nadále mnoho společného, že si rozumíme, že nadále sledujeme vzájemně, jak si naše samostatné státy a naši politici vedou v Evropě.

Neměl by také zapadnout výborný námět, který vyslovil po návratu z doliny Parichvost do Bobrovice Pavel Šremer: Že bychom se měli pokusit získat souhlas Správy TANAP k určité kultivaci okolí mohyly, možná i k osazení nějaké informační tabule o místě a neštěstí, které se tu událo, protože lidé zapomínají a také ke zřízení lávky přes potok v tom místě, která by sloužila zároveň i uživatelům cesty po modré značce nahoru na Baníkov, ne jen návštěvníkům tohoto pietního místa. Kdyby se takový souhlas podařilo získat, byl by to pěkný námět na brigádu pro členy STUŽ.

A Evě Vavrouškové samozřejmě k dnešním narozeninám přejeme všechno dobré.

Martin Říha, v Praze dne 13. 9. 2010

3.5 Podzimní oborové setkání platformy ekologických organizací

Podzimní oborové setkání platformy ekologických nevládních organizací sdružených v Zeleném kruhu (tzv. oborové platformy) se uskutečnilo dne 9. listopadu v Mánesu. Setkání bylo nabitě informacemi a došlo i na setkání s náměstkou MŽP plus šéfporadcem ministra. Protože může sloužit k inspiraci pro další činnost STUŽe, popíši průběh podrobněji, včetně možných propojení na aktivity STUŽ.

Setkání moderovaly střídavě kolegyně Kateřina Ptáčková a nově i Zdeňka Šimková ze sekretariátu Zeleného kruhu (ZK). Nejprve informovaly o aktivitách ZK. Oborová platforma zahrnuje 60 nevládních organizací, z toho u třicítky se jedná přímo o členy asociace Zelený kruh. Celkem Zelený kruh eviduje asi 500 organizací, sekretariát má v plánu je postupně kontaktovat. Bylo oznámeno, že bylo posíleno *legislativní centrum* Zeleného kruhu Danielem Vondroušem. To se zabývá procesními radami k lobbingu, přípravou zákona o veřejně prospěšných organizacích (byl schválen věcný záměr), práci s médii a jejich monitoringem, Aarhuskou úmluvou (letos vypracoval Zelený kruh monitorovací zprávu pro MŽP). Tematickými prioritami jsou obhajoba práva občanů na účast v řízeních, hlídání aktualizací zákonů (již hotový je návrh zákona o ovzduší a z. o zemědělském půdním fondu). Poskytují informační servis o jednáních výborů parlamentu a vlády, účastní se schůzek s legislativci i politiky (už nyní obešli zástupce všech důležitých stran (Konečnou, Tesaře, Gazdíka, Zemka, Šťovíčka, Chmiela a Macha). Co se týče EU centra ZK, zabývá se spoluprací s Evropskou environmentální kanceláří (EEB), Vyšegrádskou spoluprací a projektem týkajícím se klimatické změny. V centru nyní nahradil kolegu Ruta Jan Skalík. Větší projekt *Věda a NNO* bude pokračovat do příštího roku, probíhají debaty na vysokých školách, na Praze 4 bude vyzkoušeno *science café*. 22. listopadu bude seminář, týkající se *indikátorů štěstí* (někdy překládaných jako blahobytu) jako náhražky HDP. Snaží se usnadnit cesty darování příspěvků nevládním organizacím pomocí služby na internetu www.darujme.cz (*to by bylo velmi vhodné i pro STUŽ, stále se potýkající s nedostatkem finančních prostředků, pozn. autora*). Pokračují v projektu *Zelená domácnost* a připravují nadační fond ZK. V projektu *Green step*, přinášejícím též peníze NNO bude pokračovat ještě jedno kolo.

Velmi důležitá byla informace o grantových příležitostech: U Norských fondů se dají očekávat další kola, protože bylo podepsáno další pokračování pomoci. U Švýcarských fondů je možné se přihlásit s projektem v rámci třetí výzvy (přes Partnerství). Velvyslanectví USA podporuje menší projekty (kolem 2 000 USD), je možnost se přihlásit tuším do 31. 11. Je možné využít i rychlé granty nadace VIA, s příspěvkem kolem 6 000 Kč.

V rámci Evropského roku dobrovolníků se lze zapojit do přípravy krátkých šotů na dvanáct témat (týká se organizací, pracujících s dobrovolníky). Poslední informací ze sekretariátu bylo, že byl spuštěn nový web Zeleného kruhu a že se snaží vychytat jeho chyby.

Pak následovala část programu, týkající se cílů a témat spolupráce NNO v ochraně ŽP.

O **Dopravní federaci** informoval Aleš Kuták. Soustředila se na dvě priority: jednou je *rozšíření mýtného na celou silniční síť*, spolupracují na tom s kraji, obcemi a Svazem měst a obcí. Je na to zadána studie. Druhou prioritou je pak *ověření plánování a staveb nových či rekonstruovaných dopravních sítí*, avšak nezábývají se tím detailně z kapacitních důvodů, jen přesahovými tématy. Pokud některé nevládky potřebují metodickou pomoc v konkrétních případech, to jsou schopni poskytnout, ne se problémem detailně zabývat. Ministerstvo dopravy údajně vypracovává *superkonceptci rozvoje dopravních sítí*, oni se do toho snaží dostat. Díky EU neuspěl přesun peněz ze železnice do silniční sítě. Koalici tvoří zatím pět členů: DUHA, EPS, Centrum pro dopravu a energetiku, Oživení, Děti Země. Jako kontaktní osoba působí Dominika Škvárová. Podrobné informace je možné nalézt na webu www.dopravnifederace.cz.

Klimatickou koalici představí Jiří Jeřábek. Koalice se snaží iniciovat a vést veřejnou diskuzi o změnách klimatu a jejich dopadech, obzvláště pak v rozvojových zemích. Má tedy přesah z ochrany ŽP i na problematiku humanitární a rozvojové pomoci. V koalici je sdruženo již více NNO. Podrobné informace je možné nalézt na webových stránkách www.zmenaklimatu.cz.

K aktivitám nejstarší **Koalice pro NATURU 2000** poskytl informaci Jan Dušek. Koalice vznikla v roce 2003 s cílem přípravy lokalit evropské soustavy NATURA 2000, vytvořili např. stínový seznam evropsky významných lokalit (EVL) v ČR. Sdružují 14 organizací. Nyní se zabývají hospodařením v EVL lokalitách, systémem včasného varování – indikátorů a přímým managementem EVL. Sledují i důležité kauzy, jako je Labe, dopravní stavby, lesní hospodaření na soutoku Moravy a Dyje apod. Podíleli se na stanovisku k obnovitelným zdrojům energie. Podporují patronaci nad jednotlivými ohroženými EVL. Vypracovávají oponentní zprávy. Nyní adresovali tzv. *Prusínskou výzvu* dovnitř NNO sektoru (podle obce Prusiny u Nebílov na Plzeňsku, vznikla jako výsledek jejich setkání). Budou k ní organizovat kulatý stůl. Základní otázkou je, zda v rámci NNO mít na určitou problematiku pestré názory, či jednotnost.

Nově vzniklá **Koalice pro řeky** byla blíže představena Davidem Pithartem. Koalice se zabývá ochranou nejen vodních toků, ale i vody v krajině a biodiverzity. Dělá kampaně, angažuje se v jednotlivých kauzách, pečuje o zvyšování odbornosti. Založily ji Unie pro řeku Moravu, Arnika, Hnutí Duha, dnes má kolem deseti kolektivních členů, má též zaveden statut příznivce. 23. 11. 2010 organizuje v Senátu seminář o přírodě blízkých protipovodňových opatřeních. Více je možné se dozvědět na webové stránce www.koaliceproreky.cz.

O spolupráci NNO a akademické sféry, propojení ekologických a ekonomických témat referovala T. Stöckelová z o.s. Pro Alt, které má spíše sociologickou základnu. Organizovali seminář k otázkám růstu a degrowth, k pojmu dluhu. Víceméně se snažila zjistit, v čem by nevládní ekologický sektor potřeboval pomoc. To zůstalo otevřené, je možné je oslovit.

Na přípravu *nového programovacího období fondů EU* se zaměřil Martin Kryl z Hnutí DUHA. V Řídícím a koordinačním výboru pro přípravu je za nevládky M. Kunderata z Nadace Partnerství, oni se však účastní v jiném výboru. Přípravují studii překážek čerpání z fondů nevládními organizacemi. Evropské priority sice vytyčila strategie Evropa 2020 (to je mírná nepřesnost zaviněná samotným názvem, jedná se jen o priority EU, pozn. autora), ale nyní se začínají připravovat priority pro Českou republiku jako součásti Národního strategického referenčního rámce – NSRR, resp. nově Národní rozvojové smlouvy a z nich pak budou připravovány jednotlivé operační programy.

Se stavem dialogu o *trvalém hlubinném úložišti jaderného odpadu* nebyl spokojen Edvard Sequens z Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti. Touto problematikou se zabývá Calla a Hnutí Duha. Je snaha vybudovat úložiště tam, kde proti tomu obce nemají vážné výhrady (např. v Pačejově).

Na závěr dopolední části vystoupil *poradce ministra dopravy Miroslav Patrik* z Děti Země s humorně laděným příspěvkem: Může poradce ministra poradit i nevládním organizacím? Informoval, že nemá přístup k ministru Bártovi každý den, ale v závažných případech si na něj čas najde. Zatím vypracovává posudky, ale ne k superanalýze priorit, ta se nejspíše tvoří v úzké skupině kolem ministra.

Odpolední část jednání byla vyhrazena setkání s ministrem životního prostředí panem Drobilem. Přestože ministr přislíbil účast, omluvil se pro zaneprázdnění sněmovnou (jinak to bylo více než příznačné: dopoledne navštívil pana ministra prezident Klaus, pochvalující si změnu na MŽP, kde 14 let nebyl). *Místo ministra však přišla silná sestava: první náměstkyně Rut Bízková (ODS) doprovázená ředitelem odboru nástrojů politiky ŽP T. Kazmierským, náměstkyně I. Hlaváč (ODS) a T. Tesař (TOP 09) a šéfporadce ministra V. Žák (ODS).* Nejprve zodpověděli tři napřed připravené otázky:

V. Kotecký z DUHy se zeptal na snižování závislosti na uhlí, zda bude pokračovat program zateplování a zda vznikne fond energetické nezávislosti. J. Jeřábek z Centra pro dopravu a energetiku/Klimatické koalice se dotázal na postoj ČR k více než dvacetiprocentnímu snížení emisí CO₂, zda podpoří 30 %. E. Sequens z Cally se otázal, jak je státní správa daleko s přípravou strategií, zvl. energetickou a surovinovou a jak bude vše sladováno do tzv. superstrategie.

Při odpovědi nastala příznačná situace: každý náměstek odpovídal jen na určitou část, která mu kompetenčně patřila, občas však projeví odlišné názory, byť třeba byli z jedné strany...

R. Bízková se přihlásila k Zelené úsporám jako k úspěšnému programu, ale nebude pokračovat v takové míře, bude to jen jedna z položek v r. 2012. Mělo by se jednat o sumu v řádu jednotek miliard. Nyní předkládají společnou zprávu do vlády, kde je navrhováno, kam půjdou peníze z povolenek. V zákoně o energetické účinnosti navrhuji, ať tam je řešena i energetická úspora budov. Nyní je zpracovávána analýza potenciálních úspor CO₂. Primárně se bude řešit otázka snižování emisí, pak teprve CO₂, i když to má přímou vazbu. Co se týče koordinace politik a tzv. superstrategie: nyní jednají s NM Hunerem z MPO o sladění, oni připravují svoji politiku ŽP (taktně pomlčela, že ta připravovaná dva roky byla odložena a začínají s novou přípravou). Scénářů prý je zpracováno spousta. Po Novém roce bude provedena SEA všech politik a ty by měly jít do vlády v první polovině r. 2011.

I. Hlaváč suverénně prohlásil, že se Zelená úsporám měla dělat jinak, s větší účinností (my pamětníci však víme, jak obtížný byl rozjezd celého systému, kterému zvláště mateřská strana pana náměstka vůbec nevěřila), ale že počítají s částí výnosů povolenek z obchodování v rámci systému emisního obchodování EU. Mělo by jít 50 % do environmentálních opatření. Chtějí, aby se tak dělo přes Státní fond ŽP a mělo by se jednat i o podporu nových technologií a rozvojovou pomoc. Z druhé poloviny by o alokaci rozhodovalo ministerstvo financí. Co se týče závazku pro rok 2020 údajně dle pana náměstka už zařadila zpátečku i EK, takže to nebude vyhlášeno ani při dalším jednání v mexickém Cancúnu. Je skeptický k výsledkům, budou jen dílčí dohody. V členských státech prý nyní není nálada pro 30 %, takže to nepředpokládá. Česká vláda přitvrdila, chce účast na snižování obsahu CO₂ největších producentů. Závazek 14 % globálního CO₂ (tj. EU) na vyšší snižování nedává efekt. Co se týče přípravy koncepčních materiálů je skeptičtější, protože MPO ještě ani nezačalo s přepočítáváním zásob v souvislosti s (ne)prolomením limitů. Jako naprostý nesmysl uvedl benchmarking pro české teplárny založený na plynu, vymáhaný EK. Do tohoto listopadu byl úkol vypracovat materiál k analýze možností využití prostředků z emisního obchodování na saturování úspor. Nyní do týdne proběhne jednání s ministerstvem financí, pak cca přes příští týden by materiál měl být hotový. Oni si těch 50 % budou schopni obhájit.

Následovaly další dotazy: Z legislativních otázek se D. Vondrouš, t.č. ze Zeleného kruhu zeptal na situaci se senátní novelou o urychlení výstavby infrastruktury, která by vedla k omezení práv veřejnosti při řízeních SEA/EIA a obdobně na návrh úpravy stavebního zákona, která by omezila účast veřejnosti ve stavebních řízeních. P. Příbyl se otázel na převod 6 miliard Kč z operačního programu ŽP na silniční stavby aj. Kolega Freidinger se otázel na stav novely horního zákona. Ze strany MŽP (povětšinou náměstka I. Hlaváče) bylo řečeno, že SEA a EIA nestojí dramaticky, protože jinak by hrozil infringement z EK. Co se týče účasti veřejnosti, náměstek Kalous na MMR chce prý dle I. Hlaváče naopak přizvat všechny, ale pro podrobnosti je třeba se obrátit na ředitele Macha na MŽP, který má za úkol koordinaci vazeb na území. Co se týče senátního návrhu zákona je stanoviskem vlády, že je to příliš vážná otázka, související s řádnou implementací směrnice EU a proto vláda tento návrh nepodpoří. Převod peněz z OPŽP na výstavbu nebude přímo na dopravní stavby, ale jen na související záležitosti, které operační program umožňuje, tj. na sesuvy půdy či přechody živočichů, ale je k tomu málo peněz. Čili prostředky se nebudou převádět, bude vyhlášena výzva na sesuvy, přechody apod. Též MŽP bude financovat protihlukové stěny, ale s podmínkou jako za minulé vlády – tj. ne stěny betonové, ale z recyklovaných materiálů – měla by to být zkouška, jak se osvědčí spolupráce s ministerstvem dopravy a Státním fondem dopravní infrastruktury. O dopravní superkoncepti se toho zatím moc neví, urychleně na ni na MD pracují. Horní zákon, sporný § 31 o vyvlastnění v případě vyhrazeného ložiska je v legislativním plánu vlády na začátek r. 2012, ale zatím nebylo MŽP osloveno z MPO.

K dotazu, zda se budou měnit schvalovací procesy u národních programů státního fondu ŽP bylo odpovězeno, že u národních programů s tím nepočítají, avšak uvažuje se změna procesování operačního programu ŽP. Rozšíří se okruh programů o ozdravné pobyty dětí, počítá se i s dobrovolnými dohodami se znečišťovateli (*pro nás pamětníky: to už tu jednou bylo za socialismu a je smutné, že se k tomu dochází znovu po dlouhých dvaceti letech času na nápravu*). Utlumeny budou naopak prostředky na nákup pozemků v národních parcích a CHKO, nesnižují se však prostředky na environmentální výchovu.

Následovala diskuze o ochraně přírody, odstartovaná dotazem kolegy Janouška z Daphne, zda do vyhlášených evropsky významných území soustavy Natura se bude MŽP snažit zařadit i ta, které neprošla meziresortním připomínkovým řízením. Náměstek Tesař sdělil, že nyní k tomu výbor pro stanoviště zaujme stanovisko na základě materiálu, vyhodnocujícího, co vypadlo z meziresortního projednávání. Taktéž zazněl názor, že v kruzích ODS už se mluví o vybrání nového ředitele NP Šumava, ač výběrové řízení ještě nebylo dokončeno. Na to zněla odpověď, že pan náměstek sice neví, co se mluví v kruzích ODS, ale že nikdo ještě vybraný nebyl a budou mít velké potíže za stávající situace někoho pro tuto funkci najít (to zdůraznil dokonce několikrát, uvedl jako analogii výrok Brzezynského, kterého si velmi ctí, o hledání prezidenta sebevraha). Ohledně vynechání Labského kaňonu uvedl, že existuje odborný návrh, který vypracovala Agentura ochrany přírody a krajiny, nebo návrh MŽP. Že ty lokality neprošlé připomínkovým řízením tam patří, ale musí dojít k dalším negociacím. D. Pithart z Koalice pro řeky se dotázal, zda za situace nárůstu extrémních situací připravuje MŽP koncepci přírodně blízkých opatření pro povodňovou ochranu. Odpověď zněla, že koncepce existuje, ale MŽP je zklamáno přístupem ministerstva zemědělství, které velmi obecně vyhodnotilo opatření MZe a MŽP. Bude potřeba zvážit, jaké jsou možnosti, protože zatím byla jen cca čtvrtina přírodně blízkých opatření. Na adaptační opatření chtějí dát relevantní část z výnosů povolenek (to je ovšem zatím jen návrh, pozn. autora). Byla citována též metodika, vypracovaná AOPK, T. Justem, řešící i revitalizace. Na druhé straně však jsou činěna diametrálně odlišná opatření. Výzkumný ústav vodohospodářský má proto projekt evaluace toho, co se v této oblasti dělo. Též bude velká série akcí pro starosty obcí s informacemi o možnostech využití fondů.

D. Vondrouš nastolil další otázky v souvislosti s nastávajícími smogovými situacemi, zapříčiněnými dopravou a lokálními zdroji – zda předloží MŽP novelu zákona o ovzduší již připravenou dříve. Došlo k slovní potyčce mezi ním a M Hlaváčem, který tvrdil, že mu tuto novelu řádně nepředal (pravděpodobně při odchodu z postu šéfa poradců), D. Vondrouš mu popsal, kde ji na MŽP najde. MŽP chce stanovovat emisní stropy pro velké podniky v těch oblastech, kde jsou hodnoty nejvyšší (nebylo jasné, zda emisní či imisní, pozn. autora). Co se týče kácení veřejné zeleně, je příslušný materiál v meziresortním připomínkovém řízení. Na dotaz, jak bude MŽP postupovat v případě ochrany půdy, kdy nám mizí cca 14 ha půdy denně, bylo odpovězeno, že je v projednávání novela zákona o zemědělském půdním fondu, že na MŽ je vyvíjen ekonomický nástroj. Šéfporadce V. Žák překvapivě uvedl, že těch 6–14 ha denně je podhodnocené číslo, protože do něj není zahrnuto to, co už bylo vyjmuto územním plánem – to se prostě už nepočítá jako změna. Upozornil na důležitost využívání komplexních pozemkových úprav, přiznal však velký problém vztahu k půdě u nás, protože 93 % pozemků v zemědělství je v nájmu, nehospodaří na nich vlastníci. Na konci jednání bylo T. Tesařem řečeno, že otázka selhání naturového hodnocení na plavební stupeň Děčín bude řešena zvlášť na jednání u něj dne 29. listopadu.

Závěrem si dovoluji podělit se o dojmy ze setkání platformy. Dopolední část byla vskutku nabita informacemi, z kterých je jasně patrné, že naše STUŽ, pokud nechceme stagnovat, se bude muset připojit alespoň k některým koalicím či pracovním skupinám. Sebekriticky doznávám, že jsme poněkud zaspali dobu, která je plná vzniku sítí organizací a sítí sítí), které daleko více zmohou, než jednotlivé organizace. Proto vyzývám čtenáře, pokud by chtěl za STUŽ pracovat v některé koalici, příp. iniciovat vznik nové, nechť se přihlásí některému z členů předsednictva STUŽe. V odpolední části bylo vidět, že nové vedení MŽP se už zabydlelo v tématech a denní rutinu zvládá. Otázkou však je dlouhodobější směřování. Představa souběžného vytvoření politiky životního prostředí a energetické a surovinové politiky je teoreticky jistě lákavá, ale v našich podmínkách těžko uskutečnitelná – zcela určitě se váhy přesunou v neprospěch životního prostředí. Je škoda, že MŽP stále nemá vlastní dlouhodobou strategii, ze které by vycházelo při vyjednávání o střednědobých politikách. Byla určitá naděje, že mnohé z toho se podaří implementací Strategického rámce udržitelného rozvoje, ale tím, že ve vládním materiálu není stanoveno rozpracování cílů, se možnost rozvoje ČR ve směru udržitelného rozvoje opět oddaluje, neboť ministerstva k strategickému rámci přistoupí jako k rutinně, tj. v převážné většině formálně. Taktéž více než dva roky připravovaná státní politika ŽP mohla být napřed před ostatními politikami či koncepcemi, zjara však došlo k zastavení přípravy a nyní se začíná do značné míry znovu (možná jen jako součásti superstrategie, připravované MPO a MŽP, příprava se děje zatím bez účasti veřejnosti, takže už to je velký krok zpět).

Úplně nakonec odkazují na podrobnější a zajisté přesnější zápis z jednání platformy, který bude uveřejněn na webových stránkách Zeleného kruhu <http://www.zelenykruh.cz/cz/oborova-platforma/oborova-setkani>.

Pavel Šremer

3.6 Příprava Akčního plánu Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj

Co je VUR?

Problematika vzdělávání pro udržitelný rozvoj se rozvíjí současně s konceptem udržitelného rozvoje samého. Jeho principy, jak známo, byly vysloveny ve Zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj „Naše společná budoucnost“ (Valné shromáždění OSN v r.1987). Problematika vzdělávání se stala hlavním tématem Kapitoly 36 Agendy 21 „Podpora vzdělávání, osvěty a školení“ (Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, WSSD, Rio de Janiero r. 1992). Na WSSD v r. 2002 v Johannesburgu byla zdůrazněna zásada, že udržitelný rozvoj má být integrován do vzdělávání. A v současnosti se nacházíme uprostřed Dekády vzdělávání pro udržitelný rozvoj na léta 2005–2014, v jejímž rámci EHK OSN iniciovala přijetí mezinárodní Strategie VUR a připravila velmi podrobný postup její implementace včetně indikátorů sledování tohoto postupu (v příštím roce se bude podávat zpráva o jejím naplňování na mezinárodní konferenci ministrů v Kazachstánu).

Česká republika přijala tuto mezinárodní tzv. Vilniuskou strategii (nazvanou dle místa jejího přijetí) a zavázala k její implementaci na národní úrovni přijetím Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008–2015).

V tomto dokumentu se mj. praví:

„V ČR nebyl dosud pro tuto oblast obdobný samostatný materiál vypracován, jedná se o stěžejní strategický dokument, podle něhož se bude VUR v České republice systematicky a koordinovaně rozvíjet. Strategie bude realizována prostřednictvím Akčních plánů Strategie, které stanoví konkrétní aktivity v jednotlivých strategických oblastech a odpovědnosti za jejich plnění.“

„Vymezení pojmu VUR bude upřesňovat Akční plán Strategie s důrazem na ekonomické, sociální a environmentální souvislosti.“

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR

Strategie VUR ČR je zasazena do mezinárodních souvislostí; má ale i vazby na strategické dokumenty platné v České republice: její principy vychází z Bílé knihy, národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (pro roky 2000–2010); Strategického rámce UR ČR (schváleného 11. 1. 2010 vládou ČR). Ke konceptům vzdělávání pro udržitelný rozvoj se Česká republika hrdě a mezinárodně hlásí i v poslední době: v listopadu 2010 podepsalo Ministerstvo školství Závěry Rady EU pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport, dokument 13895/10 EDUC 148 SOC 562 ENV 601, kde se vyjadřuje podpora rozvoje této oblasti.

Obsahem české národní Strategie jsou tyto strategické oblasti, přičemž 4 ze 7 oblastí se zaměřují na oblast komunikace v širším slova smyslu:

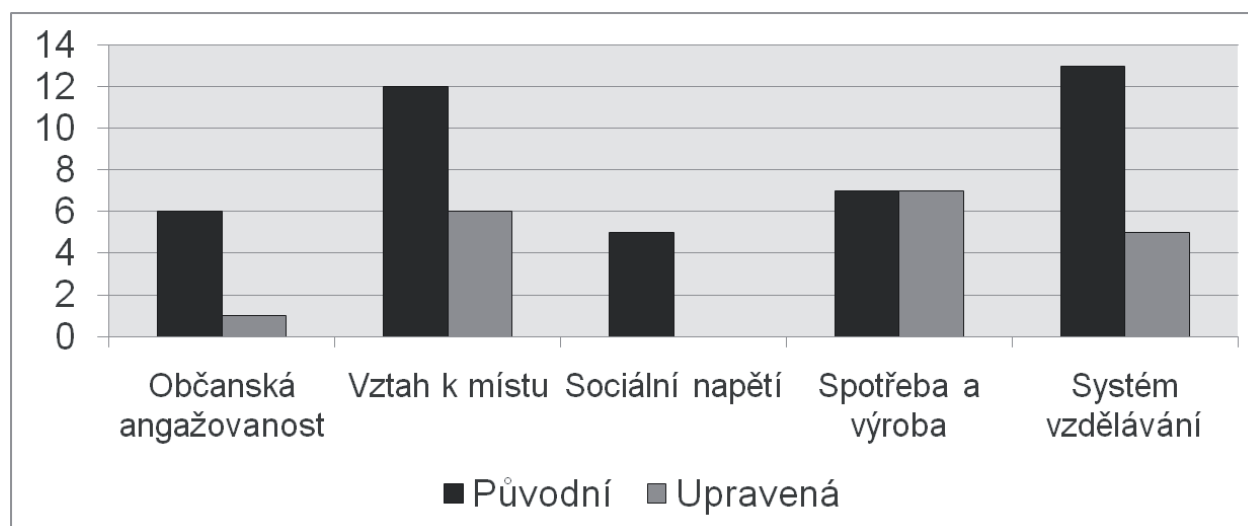
1. Klíčová témata pro VUR
2. Vzdělávací (výchovné a osvětové) programy
3. Motivace
4. Koordinace, spolupráce, komunikace
5. Vyhodnocování VUR, monitoring, indikátory
6. Publicita vzdělávacích aktivit zaměřených na UR
7. Finanční rámec

Průběh jednání o AP SVUR

Expertní skupina z Poradního sboru náměstka MŠMT zahájila práci přibližně v listopadu roku 2009. Konkrétní zadání ze strany MŠMT přitom chybělo, jen díky iniciativě Jany Čermákové se rozvinula intenzivní komunikace s expertní skupinou pro VUR a ze strany MŠMT bylo do jisté doby vedeno otevřené jednání, poskytována nezbytná podpora. Dialog byl částečně narušen únoru, kdy proběhla ta kampaň proti „desítkám milionů pro ekovýchovu z evropských fondů“. Přesto byl v létě 2010 dokument Akčního plánu připraven a v přijatelné podobě rozeslán k meziresortnímu připomínkovému řízení, proběhlo vypořádání těchto připomínek a dokument byl připraven pro jednání Vlády ČR bez rozporů. Po nástupu nového ministra se na poslední chvíli tato situace obrátila, tento dokument nebyl předložen k projednání vládou a přibližně od srpna 2010 v dokumentu byly prováděny netransparentní změny. Komunikace s expertní skupinou byla přerušena a v říjnu 2010 byla do nového připomínkového řízení rozeslána nelogická a celkově nefunkční verze Akčního plánu.

Expertní skupina protestovala proti tomuto postupu, hlavně taky proti faktu, že v nové, naprosto nekoncepční verzi Akčního plánu zůstala jména jejích členů jakožto autorů tohoto paskvilu. Sepsali jsme otevřený dopis a 26.11.2010 jej zaslali ministru Dobešovi; současně jsme vydali tiskovou zprávu k postupu MŠMT viz <http://www.envigogika.cuni.cz/>. Zřejmě i tento krok podnítil ministerstvo, aby (formálně na základě připomínkového řízení) do Akčního plánu vrátilo poměrně značnou část aktivit a zaslalo jej v této podobě na přelomu listopadu a prosince tohoto roku k projednání do vlády. Expertní skupina však nadále považuje tuto verzi za nanejvýš „kompromisní“, a to hlavně proto, že byly porušeny zásady otevřeného dialogu.

Akční plán před a po zkrácení (verze 10/2010)

Graf č. 1. Poměr počtu aktivit mezi původní a upravenou verzí AP SVUR

Připomínky k Akčnímu plánu na léta 2011–2012, verze III.

Dokument v podobě z října 2010 byl nesystematickým souborem náhodných bodů, které zbyly po redukci původního textu – dohromady nepředstavoval žádnou alespoň trochu ucelenou vizi rozvoje dané oblasti vzdělávání, která by vycházela ze stávající Strategie VUR přijaté vládou, ani základ pro tvorbu navazujícího Akčního plánu pro příští období.

Materiál byl nekoncepční a nepředložil strategické vize: byly vynechány veškeré vysvětlující texty, logické rámce, a tak dokument neměl cíle, které by dohromady ukazovaly na cílový stav a pojaly problematiku ve vší komplexnosti. Neposkytoval dále nástroje, jimiž by bylo možné pracovat na jejich dosažení, nevedl koordinační mechanismy a vhodné institucionální zázemí (jednotlivé rezorty jsou uvedeny vždy v oblasti svých vlastních kompetencí, MŠMT jakožto garant bylo téměř vynecháno!). Seznam témat a vzdělávacích obsahů zůstal po redukci velmi nesystematický. Logická provázanost se v novém textu příliš nezlepšila.

V dokumentu chybělo vysvětlení, co bude zajištěno státní správou tak, aby vzdělavatelé – předpokládaní realizátoři jednotlivých bodů Akčního plánu – měli pro svou činnost vytvořeny základní předpoklady.

V gesce MŠMT byly jen body zaměřené na rozvoj vzdělávacích programů v některých oblastech (např. 2.3.1.2) a na tvorbu a aktualizaci metodických a osvětových materiálů a vzdělávacích pomůcek (2.4.2.3.) – a dále v oblasti podpory zveřejňování dobré praxe (2.3.1.5). Ve všech těchto případech bylo ale MŠMT pouze v roli spolupracující instituce, a jeho gesce platila pouze pro rok 2011, ačkoliv akční plán má mít účinnost až do roku 2012. Je-li předkladatelem dokumentu zaměřeného na vzdělání, nesvědčí to o plné odpovědnosti ministerstva za cíle, které si samo vytklo. Gesce MŠMT se do nového dokumentu spolu s několika body vrátila.

Dokument byl tematicky nevyvážený, neobsahoval odkazy na některé aktuální problémy životního prostředí, vážným nedostatkem byla praktická neexistence sociálních témat udržitelného rozvoje (v novém textu vráceno ve 2 aktivitách).

Cíl Mezioborový a meziresortní dialog neobsahoval nic z toho, co je pro tuto oblast podstatné – sice měla fungovat mezirezortní skupina, nebylo ale patrné, k čemu bude sloužit, protože tato oblast neměla žádné cíle. Téma udržitelného rozvoje je mezioborové a vyžaduje tak soustavnou podporu mezioborového dialogu a zajištění spolupráce různých subjektů, takže spolupráce Ministerstva v této oblasti, jeho soustavná organizační podpora, je velmi žádoucí. Tento bod se prakticky v nové verzi nezměnil.

Nejméně ve dvou bodech dokument uváděl využití příkladů dobré praxe, nebylo ale patrné, jak taková praxe s pomocí Akčního plánu vůbec vznikne.

Celkově působil dojem velmi nedbale sestaveného dokumentu, jak ve svém celku (nesouvislost bodů, nejasné výstupy, nedbale delegovaná zodpovědnost na jiné subjekty než MŠMT), tak v jednotlivostech (citace odborné literatury k cílům, z nichž zbyly jen banální fráze). Jeho nedůvěryhodnost zvyšovalo falešné zaštiťování se autoritami – jak jmény původních autorů, tak dokumenty, se kterými současné cíle vůbec nesouvisely.

Závěr

Dokument AP SVUR, který byl v původní verzi výsledkem společného jednání, se stal ve verzi z října 2010 dokumentem nefunkčním, dokládajícím neochotu ministerstva školství problematiku aktivně řešit. Mezitím ovšem proběhlo nové kolo připomínkového řízení k tomuto redukovánému dokumentu a část původních bodů a aktivit byla do nové verze navrácena. Otevřený dialog s odbornou veřejností, který byl principem tvorby AP SVUR a je vlastně principem vzdělávání pro udržitelný rozvoj jako takového, ovšem zatím neproběhl. Tato „odborná veřejnost“ se navíc na realizaci cílů Akčního plánu má v budoucnosti podílet – nikdo jiný, kdo by měl zkušenosti v tomto oboru, v České republice v tomto oboru totiž neexistuje.

Ministr Pavel Dobeš byl ochoten se sejít se zástupci expertní skupiny dne 14.12. 2010. Sekretariát ministra ovšem schůzku na poslední chvíli zrušil, neboť ministr musel do Poslanecké sněmovny. Schůzka byla prozatím jen odložena – ministr se údajně s námi ještě chce sejít buď do Vánoc, nebo po Novém roce. Ke dni 20.12. však žádný nový termín stanoven nebyl právě tohoto dne byla Jana Čermáková pro nadbytečnost propuštěna. Lze jen doufat, že k setkání a vzájemnému vyjasnění si stanovisek nakonec dojde, , když není jasné, k čemu za dané situace bude

Jana Dlouhá, Jan Činčera, 20. 12. 2010

4 Zprávy z poboček

4.1 Českolipská regionální pobočka STUŽ v roce 2010

Pobočka má stále 10 členů, část z nich jsou důchodci, kterým přece jen s věkem ubývá sil, část lidí tak zaměstnaní pracovně i další veřejnou činností, že to aktivity občanského sdružení nemůže neovlivnit. Na druhé straně ale třeba právě členství v místním zastupitelském sboru umožňuje alespoň sporadicky získávat důležitou podporu ze strany samosprávy.

Tak například ve zprávě o činnosti v roce 2009 jsme uvedli, že pobočka STUŽ se vyjadřovala ke konceptu nového územního plánu České Lípy. Jak bylo možno očekávat na základě letitých zkušeností

s (téměř oficiálním) přehlíživým postojem správních orgánů k občanským aktivitám, jen minimum připomínek STUŽ bylo akceptováno. Členové pobočky, kteří byli v minulém volebním období zároveň českolipskými zastupiteli, tedy tyto připomínky podali jako návrh usnesení zastupitelstva města, a podařilo se jim pro ně získat po určitých peripetiích podporu. Za největší úspěch v tomto smyslu lze považovat doplnění plánu cyklo a pěšího podchodu pod budoucí přeložkou silně frekventované silnice I/9 do zadání nového územního plánu v místě, kde bude křížit Svojsíkovu stezku, důležitou trasu do Obecního lesa, do oblasti využívané stovkami zdejších obyvatel k příměstské denní rekreaci. Pokud by křížení bylo úrovně, byly by akutně ohroženy životy a zdraví lidí. Pro přednesený návrh usnesení hlasovalo nakonec 24 z pětadvaceti členů zastupitelstva. Představu, o jak důležitý úspěch šlo, si lze učinit už z toho, že pobočka o toto řešení spolu s dalším občanským sdružením (Hnutím Duha) usilovala několik let, snažila se získat podporu veřejnosti (třeba organizací cyklojízdy na Den Země a Den bez aut, kde se o věci opakovaně hovořilo). Účastnila se řady jednání včetně územního řízení na plánovanou stavbu, odvolávala se proti negativnímu rozhodnutí ke krajskému úřadu, kde sice byl její návrh zamítnut, ale doporučeno právě, aby nejdříve stavbu prosadila do územního plánu.

Není sice ještě vyhráno, návrh by se mohl stát obětí úsilí současného ministra dopravy o šetření na dopravních stavbách, včetně této, která by po dočasném zastavení měla pokračovat a být dokončena do roku 2013. Zástupce STUŽ ale intervenoval u místního poslance PČR, aby upozornil, že podchod rozhodně není „nadbytečnou ozdobičkou“, jak se prý ministr o některých součástech dopravních staveb vyjadřuje.

Zvýšila se též naděje na uplatnění některých dalších připomínek pobočky k novému územnímu plánu. Zástupce STUŽ a zároveň (staro)nový zastupitel města prosadil jako člen radniční koalice do programového prohlášení například nové projednání návrhu některých dopravních řešení ve městě, o kterých jsme se zmiňovali v loňské výroční zprávě, ale také třeba prověření možnosti zřízení nové železniční zastávky v obci, která se před několika roky připojila k České Lípě. Rovněž některé záležitosti mimo územní plán, o jejichž realizaci pobočka dlouhodobě usiluje, například byla dohodnuta postupná změna technologie zimní údržby komunikací ve městě směrem k postupům méně poškozujícím životní prostředí a zdraví a majetek obyvatel.

Pokračuje také účast pobočky v boji proti těžbě kamene na proslulém kopci Tlustec u Jablonného v Podještědí, nejen dle našeho názoru zbytečnou a devastační, poškozující místní krajinný ráz, proti těžbě, která by navíc mohla negativně ovlivnit třeba i turistický ruch a poškodit hospodářské aktivity na turistice závislé. Nehledě na vysokou přírodovědnou hodnotu akutně ohrožených, jedinečných rostlinných a živočišných společenstev obývajících kopec. Připomínkovali jsme nově zpracovanou EIA a spolu s dalšími občanskými sdruženími požadovali její doplnění. Doplněnou studii zveřejnilo MŽP 22. listopadu. Nyní ji musíme prostudovat a dohodnout se na dalším postupu. Ke studii připojené vizualizace vzhledu kopce po těžbě a revitalizaci sice již nepůsobí tak drastickým dojmem jako dříve, je ovšem otázka, nakolik by vizualizované představy byly skutečně naplněny, kdyby k těžbě, byť oproti minulým záměrům citlivějším způsobem prováděné, nakonec přece jen došlo.

Na jaře letošního roku pobočka zorganizovala vlastně již tradiční úklid Lužických hor v prostoru mezi Novou Hutí, Rousínovem a Svorem. Je smutnou ironií osudu, že právě oblast, kde jsme uklízeli odpadky v okolí silnic a cest, 24. května zvlášť drasticky zasáhla větrná smršť, zničila zdejší lesy a změnila některá místa k nepoznání.

Úspěchem, o který se nejvíce zasloužila naše členka paní Komersová, byla záchrana staleté lípy v obci Bořejov poblíž hradu Houska. Strom byl poškozený a místní samospráva prakticky již rozhodla o jeho pokácení z bezpečnostních důvodů. Nakonec se podařilo zajistit jeho citlivé ošetření, čímž bylo kácení nakonec přece jen odvráceno. Mimochodem, tato kauza je dokladem, jak se prolínají občanské aktivity našich členů. Zmíněná členka pobočky STUŽ a někteří další jsou zároveň členy občanského sdružení Drobné památky severních Čech, které spolu s dalším mimo jiné zajišťuje postupnou opravu zdejšího kostela sv. Jakuba. Stavby, jež za nezájmu nových usedlíků zvolna ale neodvratně chátrala v podstatě od poválečného období, od odsunu bývalého německého obyvatelstva, a jejíž změna v neopravitelnou ruinu by bez občanských aktivit byla jen otázkou nepříliš vzdáleného času.

Bohužel, tato záchrana stromu je spíše světlou výjimkou. Hlavní, „všednodenní“ činnost pobočky se zaměřuje především na zápas o zeleň v České Lípě (nově i v další obci, kde se ke spolupráci přihlásil místní občan), ovšem nepříliš úspěšně. Od ledna do konce listopadu t.r. se pobočka účastnila 49 řízení o kácení zeleně (loni za stejné období absolvovala 36 řízení), ve kterých se rozhodovalo o 172 stromech. Z toho 40 řízení je již skončeno, devět ještě běží. Povolení kácet správní orgán nedal jen u 23 stromů, o 39 ještě není rozhodnuto, u 110 (ve skoro 64 % případech) bylo pokácení povoleno. Pokud by procento povolených kácení bylo stejné i u těch, kde ještě řízení běží (a to je velmi pravděpodobné), padlo by dalších 25 stromů, celkem tedy 135 a procento by stoupl na sedmdesát osm! K tomu ještě nutno připočíst stromy, jejichž kácení bylo povoleno v řízeních, jichž se pobočka z kapacitních důvodů nezúčastnila. A samozřejmě stromy v řízeních, jež budou ještě zahájena a skončena do konce kalendářního roku. Situaci nezachraňuje ani náhradní výsadba, zatím bylo nařízeno vysadit pouze šedesát nových stromů, což je jen o něco více než polovina toho, co bylo povoleno k vykácení. Přitom pochopitelně, i kdyby náhradní výsadba byla jedna ku jedné, trvalo by desítky let, než by nová zeleň nahradila vykácenou.

Co hůř, mezi kácenou zelení přibývá významných, sto a více let starých stromů, včetně v historických městských parcích. V takových případech si sice správní orgán obvykle vyžádá odborný posudek, ale snad se ještě nestalo, aby ten vyzněl v neprospěch kácení. Je to pochopitelné, posuzovatelé se jistí a v případech pochybností se raději přikloní ke kácení, i když by zejména u dlouhověkých stromů (dub, buk, lípa...) v mnohých případech bezpečnost zajistil i citlivý ořez či jiné ošetření stromu (viz výše bořejovská lípa).

Jen někdy kácení vzbudí negativní ohlas veřejnosti. Nejnověji se tak stalo, když byl pokácen 140 roků starý buk lesní v parku u budovy českolipského okresního soudu. Byl sice napaden dřevokaznou houbou, ale je otázka, zda jí byl strom tak poškozen, že by hrozil jeho pád, zda nebylo možno místo kácení alespoň zkusit nějaké ozdravné opatření. Proti kácení se ohradil rozhořčeným článkem v místní tisku bývalý starosta města, obrátil se s dotazem o vysvětlení i na zástupce STUŽ (není jejím členem). Ozvali se a kácení kritizovali i další občané.

Negativní ohlasy se ovšem vyvolávají hlavně zásahy do veřejné zeleně. Ze strany soukromých vlastníků je naopak vyvíjen až neuvěřitelný tlak na povolení kácení. Částečně je to dáno podivnou všeobecnou přestrašeností, která se projevuje i strachem ze zeleně na vlastním pozemku. K tomu hodně přispívá rozsáhlá medializace případů pádu stromů za mimořádných meteorologických podmínek či konkrétně téměř dva roky starý případ pádu pajasanu žláznatého ve Zlíně, kde zahynuly dvě děti. Že jde spíše o psychologickou záležitost, dokládá fakt, že se o záležitosti stále ve veřejnosti mluví a žadatelé o kácení jí stále operují, přičemž každodenní mrtví na silnicích, rovněž včetně dětí, tedy ohrožení mnohem reálnější a akutnější, nevzbuzuje u těžce veřejnosti už skoro žádné reakce.

Stejně často ne-li častěji je ale kácení žádáno z důvodů, které jsou vlastně v rozporu se zákonem. Mnohdy prostě proto, že žádný strom na pozemku nechťejí, což jistě není vážný důvod dle dikce zákona. Obvykle je to maskováno různými důvody zástupnými. Například jedna žadatelka odůvodňovala žádost o povolení kácení smrku na pronajatém pozemku v zahrádkářské kolonii, ještě mladého, necelých deset metrů vysokého, souměrného, esteticky dobře působícího stromu tím, že na pozemku hodlá stavět zahradní chatu. Už z toho, že strom rostl u oplocení při samé hranici dlouhého pozemku, na jeho kratší straně, vzdálenější od vstupu, se dalo vysoudit, že jde o důvod zástupný, neboť chatu bylo možno pohodlně umístit na různá místa zahrady i bez kácení stromu. Pobočka STUŽ proto vyjádřila s kácením nesouhlas. Přesto správní orgán pokácení smrku povolil, když žadatelka nabídla, že náhradou vysadí jiný strom na městském pozemku.

Popsaný případ zdaleka není ojedinělý, opakuje se znovu a znovu v různých variantách, a povolení ke kácení bohužel prakticky ve sto procentech případů potvrzuje i odvolací orgán, pokud se pobočka proti prvoinstančnímu rozhodnutí odvolá.

Hodně často odmítají stromovou zeleň na svých pozemcích jejich noví majitelé, a to velmi tvrdě a nekompromisně, až agresivně. Z toho důvodu zástupce STUŽ a současně městský zastupitel prosadil do radniční koaliční smlouvy zásadu omezení prodeje městského nemovitého majetku, zejména právě ploch

se vzrostlými stromy. Teprve budoucnost ovšem ukáže, zda takové opatření bude znamenat větší ochranu zeleně ve městě.

PhDr. Miroslav Hudec, předseda pobočky, Česká Lípa, 5. prosince 2010

5 Stanoviska, podněty, připomínky

5.1 Doplnění návrhu zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe

Dopis STUŽ adresovaný Radě vlády pro udržitelný rozvoj

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) analyzovala Návrh zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR (SRUR) do praxe, předložený redakční skupinou a následně odsouhlasený Výborem pro strategii RVUR a předložený Radě vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR). V prvé řadě je třeba ocenit všechnu práci, věnovanou návrhu. Na druhé straně navrhuje RVUR návrh ještě doplnit, aby došlo k naplnění usnesení z 22. zasedání RVUR a zabezpečení integrovaného přístupu k realizaci SRUR.

V usnesení RVUR z 22. zasedání k bodu 2 jsou následující důležitá ustanovení: „*Rada ukládá předsedovi RVUR doporučit budoucí vládě začlenit trvale do standardního procesu projednávání koncepčních a strategických dokumentů vlády i hodnocení z hlediska udržitelného rozvoje, např. analogicky s procesem hodnocení dopadů regulace. Podrobnější metodiku zpracuje Rada v rámci dokumentu „Zavádění Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky do praxe.“* Tato část usnesení RVUR nebyla v předkládaném návrhu splněna, materiál takovou metodiku neobsahuje.

Protože nutnost zavedení hodnocení z hlediska udržitelnosti stanovil už samotný SRUR a v zahraničí jednoznačně přibývá materiálů, zabývajících se touto problematikou (např. Guidance on Sustainability Impact Assessment, OECD Paris 2010, EC Impact Assessment Guideline, EC Brussels 2009), vzhledem k tomu, že zabezpečuje integrované hodnocení, ne jen z hlediska jednoho sektoru či jednoho úhlu pohledu, upozorňujeme na důležitost naplnění usnesení RVUR a samotného SRUR (Ostatně i u nás se nejedná o něco úplně nového, stavebním zákonem je již zavedeno hodnocení udržitelného rozvoje území).

Proto navrhuje do materiálu doplnit pasáž, týkající se takové metodiky a **do kap. 7. Konkrétní opatření doplnit nový bod: Dopracovat metodiku hodnocení vlivů na udržitelnost (Sustainability Impact Assessment) a zabezpečit její postupné zavedení, včetně legislativní přípravy zavedení.** Domníváme se, že je reálný termín dopracování metodiky do konce r. 2011 a postupné zavedení do konce r. 2012.

Dále upozorňujeme na nutnost doplnění materiálu o základní předpoklad implementace Strategického rámce udržitelného rozvoje, který vyplývá ze zásad strategického plánování: je třeba vypracovat konkrétní implementační plán, který bude obsahovat rozepsání, kdo a kdy jednotlivé cíle a priority SRUR splní. Navíc, protože se jednalo o rámcovou strategii, tato byla zpracována jen do úrovně cílů. Cíle byly mnohdy stanoveny jen obecně, bude obtížné sledovat jejich plnění. Bylo by potřebné provést rozpracování do úrovně jednotlivých kvantifikovaných opatření, kterými budou cíle dosaženy, tak jak to vyžadují postupy strategického plánování. Opatření zatím většinou nelze nahradit např. sektorovými strategiemi a koncepcemi, které jsou obvykle jen střednědobé, oproti dlouhodobému SRUR do r. 2030 a navíc při koncepci SRUR jako integrované strategie bude plnění mnoha cílů závislé na spolupráci několika resortů, aby byl cíl splněn. Proto by bylo vhodné, aby nejspíše pracovní skupina RVUR pro implementaci připravila takový zkoordinovaný návrh opatření k splnění jednotlivých cílů SRUR, analogicky, jako byl připravován návrh SRUR. Samozřejmě v průběhu plnění implementačního plánu dojde ke zpřesňování, ale důležité je alespoň základní určení, kdo všechno a přibližně kdy uskuteční určitá opatření ke splnění jednotlivých cílů. Důležitým předpokladem pro stanovení jednotlivých opatření bude cost-benefit analýza. Jako určitý podklad k implementačnímu plánu může sloužit i vyhodnocení souladu současných strategických materiálů se SRUR dle bodu 2 kap. 7 Konkrétní opatření Návrhu zavedení SRUR do praxe.

Navrhujeme proto jednak doplnění materiálu o pasáž, týkající se konkrétního implementačního plánu a dále **do kap. 7 Konkrétní opatření doplnit další bod: Připravit implementační plán pro SRUR s určením opatření, gestorů a časových termínů, které povedou ke splnění jednotlivých cílů a priorit SRUR.** Domníváme se, že dostatečným termínem pro vypracování implementačního plánu je konec roku 2011.

Kap. 5 Metodická podpora nemá odraz v kap. 7 Konkrétních opatřeních, ač ji požaduje již samotný SRUR a je jasná důležitost metodik pro tuto relativně novou oblast. Navrhujeme proto **samostatný přemostující bod Konkrétních opatření: Upravit a zavést metodiky pro implementaci a vyhodnocování strategií udržitelného rozvoje na místní, regionální a centrální úrovni na základě podkladů uvedených v kap. 5, Metodická podpora.** Předpokládáme, že zavedení metodik by bylo možné uskutečnit do 2 let.

Zároveň doporučujeme doplnit v kap. 5 Metodická podpora výchozí materiály o Guidance on Sustainability Impact Assessment, OECD 2010 a EC Impact Assessment Guidelines, EC Brussels 2009.

Ing. Jiří Dlouhý, předseda STUŽ

V Praze, dne 30. 9. 2010

5.1.1 Záznam jednání 23. zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj ze dne 5. října 2010

Program

- 1/ Jmenování nových členů RVUR;
- 2/ Plán komunikace RVUR na období 2011–2012;
- 3/ Návrh „Zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe“;
- 4/ Aktualizace statutů výborů RVUR;
- 5/ Informace o přípravě České republiky na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji;
- 6/ Různé – stav implementace Strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji.

Úvod

Předsedající prof. Bedřich Moldan, předseda Výboru pro strategii RVUR, uvítal přítomné a požádal Radu o vyjádření souhlasu s programem jednání, která jej přijala bez připomínek.

K bodu programu č. 1: Jmenování nových členů RVUR

Předsedající informoval přítomné o tom, že v období od minulého zasedání RVUR výkonný místopředseda RVUR Mgr. Pavel Drobil jmenoval v souladu se statutem Rady novými členy *PhDr. Juraje Chmiela, CSc.*, náměstka ministra zemědělství, místo Ing. Jiřího Urbana, a *Ing. Michala Janebu*, náměstka ministra pro místní rozvoj, místo Ing. Petra Osvalda. Rada vzala jmenování nových členů na vědomí.

K bodu programu č. 2: Plán komunikace RVUR na období 2011–2012

Ing. Petr Švec, předseda Výboru pro komunikaci, představil Radě návrh plánu komunikace RVUR na období 2011–2012, který Výbor pro komunikaci projednal na svém zasedání 9. 9. 2010 a předkládá jej Radě ke schválení. Informoval zároveň o doporučení Výboru pro komunikaci, aby se tradiční Fórum pro udržitelný rozvoj konalo až po schválení návrhu zavedení SRUR do praxe vládou, tedy na jaře 2011. Rada návrh přijala a plán komunikace schválila bez připomínek.

K bodu programu č. 3: Návrh “Zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe”

Úkol dořešit otázky zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe vyplývá z usnesení vlády č. 37, část II, bod 1 b), jímž vláda ČR Strategický rámec schválila. Původní termín pro před-

ložení, 31. květen 2010, byl prodloužen do 31. října 2010. 22. zasedání RVUR 8.6.2010 ustavilo ad-hoc pracovní skupinu pro implementaci, která byla pověřena dopracování návrhu zavedení SRUR do praxe, a určilo Výbor pro strategii RVUR řídicím výborem implementace. Pracovní skupina, v níž byly zastoupeny všechny zainteresované resorty, předložila svůj návrh k projednání Výboru pro strategii, který jej po zapracování připomínek vzešlých z diskuse doporučil RVUR ke schválení.

Návrh Radě představil Ing. Igor Hartmann, vedoucí ad-hoc pracovní skupiny pro implementaci a ředitel odboru analýz a strategie MMR. V následné diskusi ocenili přítomní předložený materiál a práci meziresortní skupiny, která se na jeho přípravě podílela. Vyzdvihli důležitost Strategického rámce udržitelného rozvoje a jeho implementační části jako zastřešujícího dokumentu, jež by mohl pomoci zamezit nekompatibilitě různých strategických a koncepčních materiálů projednávaných vládou. RVUR může v tomto směru sloužit jako platforma, která zaručí zohlednění různých resortních připomínek i podnětů odborné veřejnosti. Při jednání o navrhovaném mechanismu hodnocení souladu strategických a koncepčních materiálů se SRUR poukázalo několik diskutujících na potřebu vyhnout se tomu, aby byl celý proces pouze formální. R. Bízková (MŽP) připomněla, že současná vláda je nakloněna zejména praktickým řešením a připředložení materiálu je třeba dbát na to, aby nevyzněl jako byrokratický postup, nýbrž jako praktický nástroj, který vzešel z důkladného jednání všech zainteresovaných resortů. Přítomní se shodli na tom, že praktické rysy návrhu a meziresortní přístup při jeho přípravě by měly být patřičně zdůrazněnyv předkládací zprávě.

V. Kotecký (Hnutí DUHA) navrhl, aby některé z indikátorů použitých ve SRUR byly využity i k hodnocení souladu koncepčních dokumentů se strategickým rámcem, a dále poukázal na připomínky **Společnosti pro trvale udržitelný život**, která doporučila zařadit do části 7 předkládaného materiálu další konkrétní opatření:

„Dopracovat metodiku hodnocení vlivů na udržitelnost (SIA) a zabezpečit její postupné zavedení včetně legislativní přípravy zavedení.“

„Připravit implementační plán pro SRUR s určením opatření, gestorů a časových termínů, které povedou ke splnění jednotlivých cílů a priorit SRUR.“

„Upravit a zavést metodiky pro implementaci a vyhodnocování strategií udržitelného rozvoje na místní, regionální a centrální úrovni na základě podkladů uvedených v kapitole 5.“

Po diskusi k těmto podnětům shrnul předsedající konsensus členů Rady s tím, že do konkrétních opatření bude doplněn bod 10: „Dopracovat metodiku hodnocení vlivů na udržitelnost a zabezpečit její postupné zavedení“, přičemž gestorem tohoto úkolu bude Pracovní skupina pro implementaci a termín splnění úkolu byl stanoven na prosinec 2011. Z. Drhová (CESES) poukázala na problematičnost vlastní přípravy strategií, Rada by mohla sehrát roli platformy, která může v této oblasti přispět ke zlepšení. R. Bízková navázala informací, že MŽP plánuje v rámci OP LZZ projekt, který se právě přípravou strategií bude zabývat.

Na dotaz P. Šimerky (MPSV) potvrdil I. Hartmann, že implementace SRUR předpokládá v tuto chvíli hodnocení souladu pouze vybraných strategických a koncepčních průřezových a sektorových dokumentů s úzkou vazbou na udržitelný rozvoj, nikoliv návrhů zákonů, nevyloučil však možnost, že po vyhodnocení zkušeností by v dalším kroku mohly být zahrnuty i některé zákony.

P. Kulhánková (MPO) upozornila na možnou kolizi funkcí, kdy vedoucí PS pro implementaci bude zároveň výkonným místopředsedou RVUR a ministrem životního prostředí a může tak dojít k situaci, že jako zástupce resortu bude ve vládě hájit jiný pohled než RVUR. Další diskutující poukázali na to, že k podobnému střetu může dojít i u dalších členů RVUR, kteří jsou zároveň resortními zástupci, přesto by takové uspořádání nemělo pro práci PS nebo RVUR přinést zásadní problémy.

Po další diskusi Rada schválila ustavení *Pracovní skupiny pro implementaci SRUR ČR* transformací z ad-hoc pracovní skupiny pro implementaci, a to za předpokladu schválení „Zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe“ vládou. Vedoucí této pracovní skupiny jmenovala Mgr. Pavla Dro-

bila, výkonného místopředsedu RVUR a ministra životního prostředí a výkonným tajemníkem Ing. Igora Hartmanna.

V průběhu projednávání bodu programu č. 3 opustili zasedání Rady kvůli dalším pracovním povinnostem Ing. Petr Švec, předseda Výboru pro komunikaci, a Ing. Michal Janeba, zástupce MMR.

K bodu programu č. 4: Aktualizace statutů výborů RVUR

Statuty výborů byly schváleny v roce 2003 (Výbor pro komunikaci), resp. 2004 (Výbor pro strategii), v roce 2006 došlo ke změnám ve statutu RVUR a převedení agendy RVUR z Úřadu vlády na Ministerstvo životního prostředí, tyto změny nebyly zohledněny ve statutech výborů. Navrhované změny uvádějí statuty výborů a Rady do souladu. Oba výbory projednaly změnu statutu na svém zasedání 9. 9. 2010 a předložili návrh Radě, která jej bez další diskuse schválila.

K bodu programu č. 5: Informace o přípravě České republiky na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji

Informace o přípravě ČR na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji, kterou zajišťuje Pracovní skupina RVUR pro koordinaci příprav na zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj (PS OSN), byla členům RVUR distribuována elektronicky. V. Kotecký a R. Bízková doporučili, aby plánovaná publikace o výsledcích konference odpovídala provedením svému obsahu, jímž bude udržitelný rozvoj. Rada pak vzala informaci předloženou pracovní skupinou na vědomí a uložila vedoucímu PS OSN dále postupovat podle navrhovaného harmonogramu a zajistit nárokování potřebných rozpočtových prostředků v rámci kapitoly MŽP a MZV.

K bodu programu č. 6: Různé –stav implementace Strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji

Výbor pro strategii RVUR na svém zasedání 9.9.2010 přijal usnesení, jímž doporučil RVUR projednat stav implementace vládou přijaté Strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Se situací seznámily přítomné Z. Drhová a J. Čermáková (MŠMT). Rada se ztotožnila se stanoviskem Výboru pro strategii a podpořila nutnost splnit úkoly uvedené v usnesení vlády č. 851/2008 o Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR (2008–2015) a předložit vládě návrh Akčního plánu této strategie.

5.2 Společná výzva CENELC a STUŽ k Evropské úmluvě o krajině

Společná výzva k dokumentu „Podklad pro společné prohlášení zástupců resortů formulované v rámci Národního semináře/ meziresortního pracovního jednání k implementaci Evropské úmluvy o krajině a péče o krajinu v České republice uspořádaného dne 6. října 2010 v Praze“ (dále jen „Výzva“).

Vážený pane premiére, vážení ministři,

Společnosti, které se připojily k této výzvě již delší čas usilují o uspořádání takového setkání, jakým bylo meziresortní pracovní setkání na úrovni náměstků ministrů jednotlivých resortů, uspořádané dne 6. října 2010 v Praze. Vzhledem k tomu, že setkání nesplňovalo podmínky pro národní seminář dle Evropské úmluvy o krajině, vypracovaly následující Výzvu, jejíž text reaguje na návrh „*Společného prohlášení zástupců resortů formulované v rámci Národního semináře/ meziresortního pracovního jednání k implementaci Evropské úmluvy o krajině (dále jen EÚoK) a péče o krajinu v České republice*“.

- Souhlasíme s RNDr. Cílkem, že hlavním pozitivem této akce je skutečnost, že od ratifikace EÚoK doposud nedošlo k žádnému podobnému „oficiálnímu“ mezioborovému setkání na ministerské úrovni (nepočítáme v to jednání Meziresortního výboru, neboť o tom veřejnost neměla a nemá ani potuchy).
- Druhým pozitivem je, že zde byly shrnuty dosažené kroky, které se v naší legislativě objevují ve prospěch krajiny. Bohužel však celková odborná analýza skutečného stavu implementace EÚoK chybí.

- Třetím pozitivem je faktický závazek všech resortů deklarované kroky realizovat.
- Hlavním negativem tohoto setkání byla bohužel jeho nedostatečná příprava a nešťastné načasování. Tato skutečnost se projevila v tom, že účastníci, veřejnost (odborná i laická) a ani média nebyly o tomto setkání do poslední chvíle vůbec informovány a to ani na stránkách pořadatele. První informace se na stránky MŽP dostaly až v den vlastního konání. Praktický dopad na mediální obraz tohoto setkání a na povědomí lidí o krajině byl takřka nulový a proto jej nelze nazývat Národním. Samotní pozvání účastníci obdrželi materiály k připomínkování a reakci až na samotném setkání.
- Ačkoliv si vážíme účasti paní Maugelone Dejeant–Pons, ředitelky Sekce kulturního dědictví, krajiny a prostorového plánování Rady Evropy, musíme konstatovat, že její účast byla pouze formální, neboť toto setkání nebylo zařazeno na program Rady Evropy jako Národní seminář a tudíž jeho závěry a jejich naplňování mohou být těžko monitorovány. Vnímáme však její účast jako potvrzení závazku vlády ČR naplnit deklarované body Programového prohlášení vlády a zejména obsahu Prohlášení zástupců resortů, které má být prezentováno na mezinárodní konferenci FLORENCE+10 konané k desátému výročí vzniku úmluvy, naneštěstí však nedostatečně obeslané z české strany.

Význam tohoto setkání věnovaného otázkám implementace Evropské úmluvy o krajině a zejména identifikaci překážek, které brání užívání krajiny ve smyslu udržitelného rozvoje, byl bohužel znehodnocen také skutečností, že nebyli pozváni všichni partneři (stakeholdeři), kterých se tato problematika dotýká a navíc i ti pozvaní měli možnost vyslat pouze jednoho zástupce. Tento fakt je zcela v rozporu jak s Prohlášením vlády, tak i s čl. 5 a 6 EÚoK.

K samotnému dokumentu „Podklad pro společné prohlášení zástupců resortů formulované v rámci Národního semináře/ meziresortního pracovního jednání k implementaci Evropské úmluvy o krajině a péče o krajinu v České republice uspořádaného dne 6. října 2010 v Praze“:

30. 10. 2010 uběhne již osm let, kdy byly Usnesením vlády č. 1049 pověřeny implementací EÚoK resorty MŽP, MZe, MMR, MK a MŠMT. Za tuto dobu byly sice učiněny určité kroky k zajištění její implementace, avšak v mnohém k jejímu skutečnému naplnění zůstává ještě vláda svým občanům dlužna.

Pokud bylo toto setkání zástupců resortů v hotelu Ambassador v minulém týdnu signálem k obnově tohoto procesu, naplňuje nás to velkou nadějí.

Bohužel však musíme konstatovat, že oproti verbálně deklarovaným a prezentovaným závazkům a úkolům, zůstal tento text mnohemu dlužen.

Jeho hlavním nedostatkem je nekonkrétnost, bez jakýchkoliv jasných, kvantifikovatelných a časově vymezených cílů. Celé jeho vyznění je proto jen formální a deklarativní. Pouze „...nutnost formulace strategického dokumentu pro ustanovení společného postupu při naplňování principů EÚoK“ je náznakem úkolu, který však nic přesnějšího neříká.

Žádáme proto o vypracování komplexní legislativní a celkovou analýzu stavu implementace EÚoK a vypracování a schválení **Národního implementačního programu EÚoK (dále jen NIP)**, který by jasně definoval, kvantifikoval a časově vymezil způsob a metodiku provádění (implementace) EÚoK v ČR v oblasti ochrany, plánování i správy krajiny v souladu s čl. 5. a 6. O tento bod je třeba připravované Prohlášení doplnit.

Pro vznik NIP a současně i kontrolu a monitoring jeho naplňování, by měl být nad rámec stávajícího Meziresortního výboru pro implementaci EÚoK vytvořen daleko širší orgán či rada, rozšířená o zástupce všech resortů, veřejného sektoru, odborné a profesní veřejnosti, regionů a samospráv, odborné a akademické sféry a neziskového sektoru, kteří se touto problematikou přímo zabývají.

Taková rada, nejspíše na úrovni rady vlády by zajišťovala, že nebudou opomenuty příspěvky žádné vrstvy společnosti. Meziresortní koordinaci by i nadále zajišťoval meziresortní výbor pro implementaci EÚoK. Vznik rady by měl být v Prohlášení rozpracován.

Jedině tak mohou být skutečně naplněny principy EÚoK o zahrnutí všech složek společnosti a může tak být položen základ pracovního prostředí pro skutečnou spolupráci, jejíž výsledky mohou přinést jasný směr budoucímu udržitelnému rozvoji kulturní i přírodní krajiny ČR.

Jsmo přesvědčeni, že krajina Čech, Moravy a Slezska je skutečně nejvyšší hodnotou naší společnosti a proto věříme, že Vláda ČR, bere závazky uvedené ve svém Prohlášení zcela vážně a pomůže je společně i naplňovat.

Martin Stránský, předseda Správní rady, CENELC.CZ o.p.s.

Jiří Dlouhý, předseda STUŽ

Rozdělovník:

Mgr. Pavel Drobil, *ministr životního prostředí*; Ing. Kamil Jankovský, *ministr pro místní rozvoj*; Ing. Ivan Fuksa, *ministr zemědělství*; MUDr. Jiří Besser, *ministr kultury*;

Mgr. Josef Dobeš, *ministr školství, mládeže a tělovýchovy*; JUDr. Vít Bárta, *ministr dopravy*; Ing. Martin Kocourek, *ministr průmyslu a obchodu*; Karel Schwarzenberg, *ministr zahraničních věcí*

6 Názory, komentáře, úvahy

6.1 Jak bude směřováno k udržitelnému rozvoji na vládní úrovni, aneb stav implementace Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky

Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR (SRUR) byl po dlouhých diskuzích v pracovních orgánech Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) přijat usnesením vlády č. 37 ze dne 11. ledna 2010. Vymezil prioritní osy, priority a cíle, ke kterým by měl směřovat další rozvoj České republiky do r. 2030, postupně ve směru k udržitelnosti. Jedná se o materiál, na kterém se nakonec shodly všechny adekvátní resorty, což je jeho silou i slabostí. Neobsahoval výčet všech opatření, kterými se k jednotlivým prioritám a cílům dojde, neboť to by znamenalo značné zpoždění právě pro různé náhledy ministerstev. To se mělo stát v samostatném materiálu, který by dořešil otázky zavedení SRUR do praxe, čili implementaci, jak napovídá i citované vládní usnesení. Materiál dostala za úkol vypracovat RVUR, která k tomu vytvořila i pracovní skupinu, transferovanou z původní meziresortní pracovní skupiny připravující návrh SRUR.

Na 23. zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) dne 5. 10. 2010 byl přijat materiál „Zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe“. Ještě před zasedáním obdržela RVUR následující podněty od STUŽ (plný obsah podnětu je zveřejněn ve Zpravodaji na jiném místě):

Dopracovat metodiku hodnocení vlivů na udržitelnost (SIA) a zabezpečit její postupné zavedení včetně legislativní přípravy zavedení.

- Připravit implementační plán pro SRUR s určením opatření, gestorů a časových termínů, které povedou ke splnění jednotlivých cílů a priorit SRUR.“
- Upravit a zavést metodiky pro implementaci a vyhodnocování strategií udržitelného rozvoje na místní, regionální a centrální úrovni na základě podkladů uvedených v kapitole 5.

RVUR doplnila materiál o dopracování metodiky hodnocení vlivů strategických materiálů na udržitelnost (nikoliv však legislativní přípravy) a zčásti – v obecné rovině výchozích materiálů i o metodiky, nejpodstatnější bod ohledně implementačního plánu, tj. dopracování opatření, kterými budou cíle SRUR naplňovány, však nepřijala. Následně byl materiál poslán do meziresortního připomínkového řízení – v něm s nejpodstatnějšími připomínkami Českomoravské konfederace odborových svazů (ČMKOS, které však byly neoprávněně zahrány do autu) a nyní se čeká, kdy ho vláda projedná. V dalším textu se pokusím čtenáře provést silnými stránkami materiálu i jeho úskalími.

Materiál Zavedení SRUR do praxe obsahuje 7 kapitol a 6 příloh.

První kapitola vymezuje postavení SRUR vůči ostatním strategickým materiálům jak českým, tak i mezinárodním a EU. Pojednává i o novém materiálu EU – Strategii Evropa 2020: strategii pro inteligentní, (resp. chytrý – v angl. smart) a udržitelný růst podporující začleňování, přičemž bohužel nepoznamenává nereálnost termínu udržitelný růst (nic v přírodě i ve společnosti neroste do nebe), ani to, že se jedná spíše o střednědobý

materiál bez dlouhodobých vizí udržitelného rozvoje. Tento materiál má být přitom základem pro budoucí programovací období EU 2014–2020, a měl by na něj navazovat národní program reforem ČR. SRUR by měl být podkladem pro Národní rozvojovou smlouvu (což má být nová forma Národního strategického referenčního rámce – NSRR), z které budou vycházet operační programy pro budoucí programovací období 2014–2020. Kapitola odkazuje též na přehled základních strategických dokumentů, uvedených v příloze.

Druhá kapitola se zabývá východiskem zavedení SRUR do praxe, počínaje vládním usnesením č. 37/2010. Jako základ pro směřování k udržitelnému rozvoji zdůrazňuje základní principy udržitelného rozvoje uvedené již v SRUR, kterými by měly být nové strategie poměřovány:

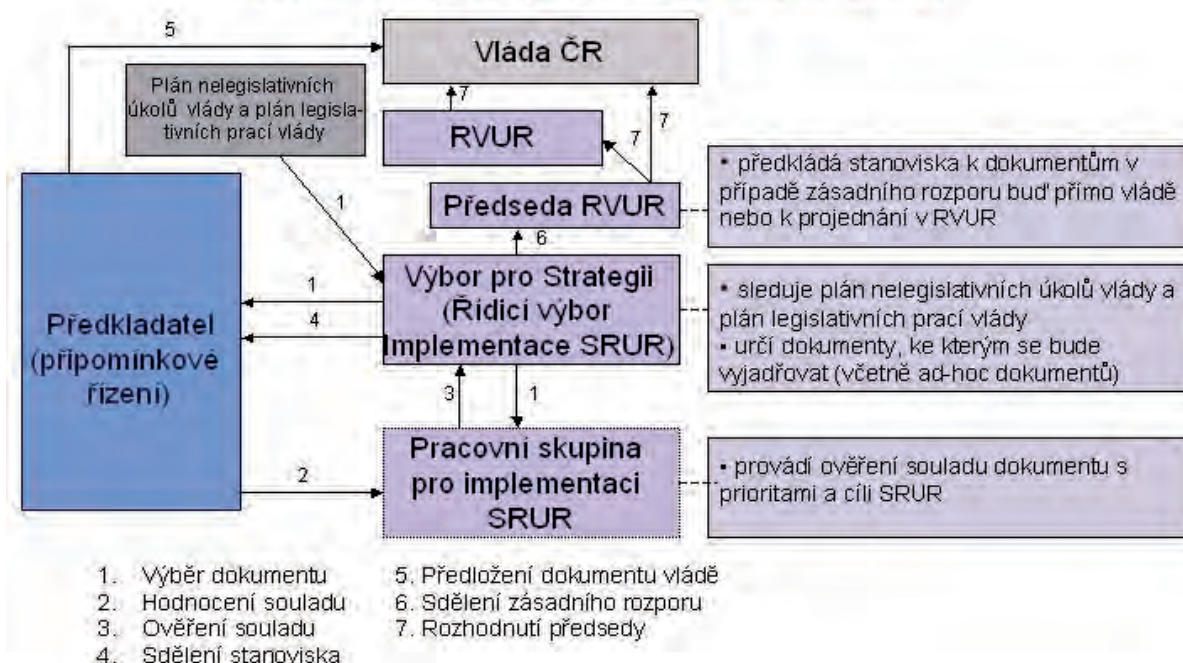
- Princip rovnováhy tří pilířů udržitelného rozvoje
- Princip soudržnosti a integrace politik a řízení
- Princip předběžné opatrnosti
- Princip generační a mezigenerační odpovědnosti
- Princip rovných příležitostí
- Princip partnerství
- Princip mezinárodní odpovědnosti
- Princip rozmanitosti

Zdůrazňuje též potřebu komplexního monitoringu SRUR a metodické podpory realizace SRUR a upozorňuje na zkušenosti s realizací strategií udržitelného rozvoje v jednotlivých evropských státech, popis situace v Evropě je obsahem další přílohy.

Třetí kapitola uvádí hlavní prvky zavedení SRUR do praxe. Zde rozlišuje tři případy:

Nejprve uvádí **posuzování souladu** současných vládních a resortních strategií s prioritami a cíli SRUR a vytváří k tomu tabulku. Je zde však nebezpečí formálního vyplňování – bude pak záviset na Pracovní skupině pro implementaci a Výboru pro strategii, jak dokážou uhlídat, že ministerstva hodnocení neodbudou a následně jakou budou mít podporu v RVUR a zvláště vládě. Podrobně rozebírá i druhý případ – **posuzování nových nebo aktualizovaných strategií**. Schéma, převzaté z materiálu jdoucího do vlády názorně ukazuje navržený postup:

Hodnocení souladu nových strategických dokumentů s prioritami a cíli SRUR

Pozn.: Formálně budou kroky 1, 2 a 4 mezi předkladatelem a Výborem pro strategii, resp. Pracovní skupinou pro implementaci SRUR vedeny přes sekretariát RVUR.

Opět bude záležet na zodpovědnosti jednotlivých ministerstev a síle struktur RVUR, zda dokážou uhlídat správné směřování strategií. Právě tomu by měl napomoci vývoj metody hodnocení vlivů koncepcí na udržitelnost, jejíž vývoj se STUŽ podařilo prosadit alespoň do konkrétních opatření obsažených v materiálu (a ta mají být dle návrhu vládního usnesení závazná).

Třetím případem je ***zjišťování a hodnocení souladu priorit a cílů*** SRUR se strategiemi na krajské a místní úrovni. Předpokládá se, že budou kraje požádány o zhodnocení takového souladu. Pokud by odmítly (vláda jim nemůže takovéto úkoly nařizovat), práce bude spočívat na pracovní skupině RVUR pro udržitelný rozvoj regionů. Na místní úrovni se bude postupovat výběrově, s pomocí pracovní skupiny RVUR pro Místní agendu 21, příp. Národní síť zdravých měst. Obdobně tomu má být i v opačném případě, při tvorbě nových strategií na krajské či místní úrovni. V tomto případě tedy bude velmi záležet na vstřícnosti krajů a obcí k plánování udržitelného rozvoje v intencích SRUR. Bohužel chybí to zásadní – návrh opatření, kterými budou cíle SRUR realizovány, časové termíny jejich splnění a za to zodpovědné instituce.

Čtvrtá kapitola se zabývá monitoringem, reportingem a evaluací. Každé dva roky by měla být vypracována pro vládu i parlament zpráva, hodnotící stav a trendy udržitelného rozvoje ČR s pomocí indikátorů, obsažených v SRUR a dopracovaných i na krajskou a místní úroveň (takže pak budou tři sady indikátorů). Každé čtyři roky dojde k celkovému zhodnocení naplňování SRUR, včetně příp. návrhu na aktualizaci SRUR či jednotlivých vládních strategií, pokud bude zjištěna její či jejich potřeba. Opět takové hodnocení bude velmi obtížné, pokud nejsou stanovena všechna opatření, jimiž by se mělo dospět k splnění dlouhodobých cílů SRUR a jejich termíny splnění.

Pátá kapitola se zabývá metodickou podporou, po které bylo velmi voláno partnery (stakeholders) v průběhu projednávání SRUR. Bohužel zůstala jen u vyjmenování, z čeho metodická podpora bude vycházet. Návrh STUŽe aby se do tohoto materiálu dostalo konkrétní určení metodik, které budou připraveny, nebyl respektován. Na škodu této kapitole, je nedopracovaná.

Šestá kapitola se zabývá institucionálním, personálním, technickým a finančním zaváděním SRUR do praxe, což je již dlouhodobým problémem České republiky. O to větší je překvapení, když v této kapitole je řečeno, že stávající stav vyhovuje, „zavádění SRUR do praxe si nevyžádá zvýšení počtu pracovníků ani finančních prostředků, které jsou, resp. budou pokryty v rámci již schválených nebo realizovaných projektů“. Myslím, že takováto snaha, aby materiál prošel vládou za cenu samoústupu byla ztrestána ještě před projednáním vládou: začátkem listopadu došlo naopak k odebrání místa pro tajemnici RVUR, která zajišťovala jak koordinaci jednotlivých orgánů RVUR, tak i mezinárodní spolupráci. Takže funkce tajemnice RVUR má nyní zajišťovat odbor EU a politiky životního prostředí MŽP, který však na to nedostal pracovníka, takže vše bude řešeno jen na část úvazku.... To je velká prohra, svědčící ovšem také o tom, jak „vláda rozpočtové odpovědnosti“ dbá o udržitelný rozvoj. Jedinou inovací v této kapitole je vznik databáze strategických materiálů, ta však by vznikla stejně, v rámci projektu MMR, připravujícího Národní rozvojovou smlouvu (ale MMR je třeba každopádně pochválit za systematickosti přístupu k přípravě smlouvy).

Pak už následuje ***sedmá kapitola*** – konkrétní opatření, která jsem si dovilil dát do přílohy pro jejich důležitost – vzhledem k ustanovení návrhu usnesení vlády o nutnosti plnění této kapitoly (to znamená, že prakticky jen plnění této kapitoly bude dále sledováno). Jak bylo zmiňováno již výše, i zde v konkrétních opatřeních naprosto chybí zásadní bod, vyplývající ze zásad strategického plánování: tj. dopracování opatření k jednotlivým cílům SRUR a dále bod, určující, jaké metodiky budou vypracovány.

Materiál obsahuje šest velmi hodnotných příloh, které mohou posloužit k orientaci, jak dále v otázkách udržitelného rozvoje v ČR. V přílohách zřídavý čtenář najde: Přehled základních dokumentů OSN, OECD a EU k udržitelnému rozvoji, přehled základních rozvojových dokumentů EU a ČR, přehled strategických dokumentů s vazbou na SRUR, přehled institucionálního zajištění implementace strategií udržitelného rozvoje ve vybraných zemích EU, indikativní přiřazení strategických dokumentů

k prioritám a cílům SRUR a hodnocení souladu strategického dokumentu s prioritami a cíly SRUR (formulář).

Závěrem se pokusím o předběžné hodnocení materiálu, byť ještě může dojít při projednávání vládou ke změnám (včetně nejhorší varianty – nepřijetí materiálu). Materiál je každopádně v České republice krokem vpřed – už jen např. proto, že dřívější Strategie udržitelného rozvoje, vzniklá v r. 2004 neměla rozpracování implementaci. Důležité je stanovení procesního postupu, jakým bude k implementaci přistupováno (viz názorně schéma). Velmi přínosné bude, jestliže dojde k rozpracování a hlavně pak použití hodnocení vlivů strategií z hlediska udržitelného rozvoje (takzv. metoda SIA, Sustainability Impact Assessment, tj. hodnocení, jak strategie přispívá k udržitelnému rozvoji z hlediska sociálního resp. společenského, životního prostředí a hospodářského.) Na druhé straně to není krok mílový, protože chybí to základní, co je zdůrazňováno v každé příručce či kurzu strategického plánování: Stanovení jednotlivých opatření, úkolů, kterými dojdeme k jednotlivým cílům, termínů jejich splnění a garantů zodpovědných za jejich splnění. Taktéž metodická část je nedokončena: při nedostatečných znalostech státní a veřejné správy o problematice udržitelného rozvoje jsou metodické materiály mimořádně důležité. Z hlediska možností účasti partnerů (stakeholders) a veřejnosti – jak odborné, tak např. nevládních organizací je příznačné, že dochází k návratu zpět: Tento materiál nebyl s nimi širěji konzultován, tak jak tomu bylo např. při tvorbě SRUR. Přechází se k zastaralému modelu, že stačí, když projednáme již hotový materiál v RVUR a jejím výboru pro strategii, kde mají (vybrané) organizace své zástupce (mimochodem, STUŽ, ač se jedná o organizaci navýsost se zabývající udržitelným rozvojem, nemá v RVUR zástupce, nyní alespoň dosáhla zastoupení ve výboru pro strategii). V této souvislosti je zajímavý i případ reakce na připomínky ČMKOS, zastupující pěkných pár statisíců členů: její připomínky v rámci meziresortního řízení, týkající se naopak organizačního a personálního posílení implementace SRUR, byly nerespektovány (nevládní organizace nebyly osloveny vůbec, ač se tak u důležitých materiálů v nedávné minulosti dělo).

Ještě je třeba se pozastavit nad koordinací na úrovni vlády: V okamžiku, kdy jde do vlády materiál, počítající s důležitou úlohou tajemnice RVUR, je toto místo ještě před jednáním vlády zrušeno. O to více platí pro „vládu rozpočtové odpovědnosti“, že na jedné straně sice uspoříme tisíce, ale na druhé straně ztratíme stamiliony špatnou koordinací strategických materiálů a jejich nedostatečným zacílením k udržitelnému rozvoji.

Příloha: Kap. 7 materiálu Zavedení Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR do praxe (část III materiálu pro jednání vlády)

7. Konkrétní opatření

1. Zřídit Pracovní skupinu pro implementaci SRUR transformací z ad-hoc pracovní skupiny pro implementaci SRUR ČR.,

Gestor: RVUR, **termín:** listopad 2010

2. Vyhodnotit soulad současných platných vládních průřezových a sektorových strategických dokumentů s prioritami a cíli SRUR a hodnocení předložit Výboru pro strategii RVUR.

Gestor: Pracovní skupina pro implementaci SRUR, **termín:** leden 2011

3. Zabezpečit přiřazení a vyhodnotit soulad priorit a cílů SRUR se strategickými dokumenty na krajské úrovni a u vybraných měst, hodnocení předložit Výboru pro strategii RVUR.

Gestor: Pracovní skupina pro udržitelný rozvoj regionů, obcí a území, Pracovní skupina MA21, **termín:** březen 2011

4. Zpracovat zprávu obsahující vyhodnocení stavu a trendů udržitelného rozvoje v ČR.

Gestor: výkonný místopředseda RVUR, **termín:** prosinec 2011

5. Provést celkovou evaluaci SRUR.

Gestor: výkonný místopředseda RVUR, **termín:** prosinec 2015

6. Provést výběr vládních strategických dokumentů, které budou předmětem hodnocení souladu s prioritami a cíli SRUR v roce 2011, a předložit ho Výboru pro strategii.

Gestor: Pracovní skupina pro implementaci SRUR, **termín:** prosinec 2010, červen 2011 a dále každých 6 měsíců

7. Provádět ověření souladu vybraných aktualizovaných a nových vládních průřezových a sektorových strategických dokumentů s prioritami a cíli SRUR podle bodu 3.2 a předkládat je Výboru pro strategii.

Gestor: Pracovní skupina pro implementaci SRUR, **termín:** ve stanovených termínech

8. Vydávat stanoviska k souladu vybraných aktualizovaných a nových vládních průřezových a sektorových strategických dokumentů s prioritami a cíli SRUR podle bodu 3.2 a sdělovat je předkladatelům těchto dokumentů. V případě zásadního rozporu toto stanovisko postoupit i předsedovi RVUR k rozhodnutí o dalším postupu.

Gestor: Výbor pro strategii RVUR, **termín:** ve stanovených termínech.

9. Vytvořit sady indikátorů udržitelného rozvoje na krajské a místní úrovni.

Gestor: Pracovní skupina pro indikátory, Pracovní skupina pro udržitelný rozvoj regionů, obcí a území, Pracovní skupina MA 21, **termín:** červen 2011

10. Dopracovat metodiku hodnocení vlivu na udržitelnost a zabezpečit její postupné zavedení.

Gestor: Pracovní skupina pro implementaci SRUR, **termín:** prosinec 2011

Zpracoval: Pavel Šremer

6.2 Elektronika bez chlóru a bromu. Móda či budoucí standard?

Elektronický průmysl patří celosvětově mezi nejdynamičtější se rozvíjející hospodářská odvětví. To je spojeno nejen s mnoha přínosy a přísliby pro budoucnost, ale také s řadou problémů a výzev. I odpad z elektroniky (e-odpad) totiž patří mezi nejrychleji rostoucí segmenty a jeho součástí je stále celá řada látek problematických buď z hlediska lidského zdraví nebo z hlediska a životního prostředí. K řešení problémů se snaží přispět jak dobrovolné iniciativy firem, tak změny ve stávající legislativě.

Elektronického odpadu vznikají desítky milionů tun ročně. Podle prognózy Programu OSN pro životní prostředí UNEP bude i do budoucna patřit e-odpad mezi nejrychleji rostoucí segmenty na celém ve světě. Bohužel velká část e-odpadu je dnes z vyspělých zemí Evropy, Asie nebo severní Ameriky exportována do rozvojových zemí, které mají buď nulovou nebo jen velmi omezenou kapacitu pro řádné nakládáním s ním.

Evropská unie a e-odpad

V Evropské unii byl rostoucí objem výrobků spotřební elektroniky vedoucí ke zvýšenému množství e-odpadu vnímán jako problémem již od koncem 90. let 20. století. Prvními významnými kroky k jeho řešení bylo zavedení evropské směrnice WEEE o odpadech z elektrických a elektronických zařízeních a směrnice RoHS o omezení některých nebezpečných látek.

Direktiva RoHS omezila užití vybraných látek (rtuť, kadmium, olovo, šestimocný chróm, polybromované bifenyly, polybromované difenyletery) a měla značný vliv na vývoj v celém sektoru v globálním měřítku. Inženýři v celém dodavatelském řetězci elektroniky našli způsoby, jak změnou designu produktů a vývojem nových materiálů naplnit požadavky direktivy.

Směrnice WEEE vedla k úspěšnému spuštění a rozvoji systémů zpětného odběru elektrických a elektronických zařízení ve státech Evropské unie. Ale přes slibný start ukazují poslední analýzy, že opětovné použití a recyklace těchto zařízení stále je v stále EU nedostatečné a množství e-odpadů končí na skládkách, ve spalovnách nebo dokonce v zemích třetího světa.

Navíc jsou v elektronice používány tisíce rozmanitých chemických látek, které ve výrobcích plnění určité technické požadavky, ale bohužel mnohé z nich jsou nebezpečné pro lidské zdraví nebo pro životní prostředí a komplikují efektivitu recyklace e-odpadu. Proto v současné době probíhá několik úspěšných dobrovolných firemních aktivit usilujících o eliminaci složek nebezpečných pro zdraví či životní prostředí. Zároveň probíhá v Evropské unii proces revize direktivy RoHS a intenzivně se diskutuje o možnostech rozšíření seznamu nebezpečných látek, jejichž užití by v elektronice bylo omezeno nebo regulováno.

Problematická chemie v elektronice

Patrně největší pozornost zákonodárců i samotných výrobců elektroniky je dnes věnována některým bromovaným a chlórovaným sloučeninám a možnostem jejich náhrady. Jedná se např. bromovaný zpomalovač hoření tetrabromobisfenol A (TBBP-A), který je v elektrických a elektronických zařízeních široce používán. Jeho spotřeba v posledním desetiletí dokonce vzrostla – v roce 1999 se v Evropské unii odhadovala na necelých 15 tisíc tun, poslední statistiky uvádějí spotřebu v EU kolem 40 tisíc tun ročně.

TBBP-A však vzbuzuje obavy řady ekologů, neboť byl nalezen v tělech mnoha zvířat, zejména tvořících vrcholy potravních pyramid jako jsou někteří mořští dravci nebo draví ptáci. Znepokojení však vzbuzuje TBBP-A i u řady lékařů, neboť byl prokázán i ve vzorcích lidské krve i mateřského mléka. Navíc i v tak odlehlých regionech jako Arktida.

Dostupné výzkumy indikují, že TBBP-A je látka perzistentní a velmi toxická pro vodní organismy. Vědecká literatura popsuje také narušování funkcí hormonálního systému, např. byla zjištěna interferenci metabolitů TBBP-A s vazbou hormonů štítné žlázy. Ta zvyšuje pravděpodobnost jejich negativního účinků na růst a nitroděložní vývoj, zejména ovlivnění vývoje mozku, zhoršení schopnosti učit se a negativních behaviorálních účinků.

Překvapivě vysoké koncentrace TBBP-A byly nalezeny v prachu z evropských domácností, ale tento zpomalovač hoření byl detekován ve vzorcích vzduchu a prachu z pracovních prostor. Přitom koncentrace v krvi korelovaly s možností pracovní expozice, např. práce s počítačem v kancelářském prostředí. Toto zjištění může mít i vážné důsledky pro odpadové hospodářství vzhledem k předpokládané pracovní expozici zaměstnanců nakládajících s materiály obsahujícími bromované zpomalovače hoření během recyklace a likvidace odpadů. Extrémně vysoké hladiny TBBP-A byly např. nalezeny v ovzduší evropských závodů zapojených do recyklace elektronického odpadu, zejména v blízkosti zařízení pro jeho skartaci.

Stejně jako u dalších bromovaných zpomalovačů hoření bylo zjištěno, že během své dekompozice se TBBP-A podílí na vzniku dioxinů, ať už bromovaných nebo chlorobromovaných. Pro jejich vznik je hlavním zdrojem chlóru polyvinylchlorid (PVC), který tvoří významnou složku elektronického odpadu (podle různých zdrojů asi 25–30 %). Vzhledem k obsahu změkčovadel a dalších problémových aditiv je podstatná část tohoto PVC spalována a jen méně než 10% jeho objemu z elektronického odpadu je recyklováno.

Firmy eliminující bróm a chlór

Nejnovější dobrovolné firemní iniciativy pro eliminaci nebezpečných chemikálií shrnula v říjnu 2009 studie zpracovaná americkou organizací Clean Production Action (CPA) a společně s International Chemical Secretariat (ChemSec) se sídlem ve Švédsku. Studie dokumentuje pokrok elektronického průmyslu na cestě k náhradě vybraných nebezpečných látek. Zahrnuje sedm významných firem elektronické branže, které ve své produkci částečně nebo úplně eliminují problematické látky s obsahem chlóru a brómu.

Americká firma **Apple** založila inovační program, který vede k omezení téměř všech chlorovaných a bromovaných sloučenin v jejích výrobcích. Společnost už nyní nabízí širokou škálu výrobků spotřební elektroniky, které neobsahují polyvinylchlorid (PVC) ani bromované zpomalovače hoření jako jsou mobilní telefony iPhone nebo hudební přehrávače iPod. Také počítače s logem nakousnutého jablka už neobsahují bromované zpomalovače hoření a ve většině aplikací už bylo nahrazeno i PVC.

Elektronický koncern **Sony Ericsson** jako předpoklad eliminace nebezpečných chemikálií vytvořil interní registr chemických látek užívaných v jednotlivých komponentech. Na základě něj pak systematicky postupuje při eliminaci či náhradě problematických substancí. Firmě se podařilo z více než 99 % nahradit bromované retardéry hoření a pracuje i na substituci PVC ekologičtějšími materiály.

Úspěchy firem Apple a Sony Ericsson v náhradě nebezpečných materiálů by nebyly možné bez úzké spolupráce s klíčovými dodavateli mnoha komponentů. Největší světový výrobce disků, americká společnost **Seagate**, vytvořil nové disky, které neobsahují chlórované ani bromované chemikálie. Holandská firma **DSM Engineering Plastics** začala nabízet kompletní portfolio technických plastů bez obsahu chlóru a brómu. Firma vyvinula například nový typ polyamidu pro výrobu konektorů a zásuvek bez obsahu bromů nebo nové typy termoplastických kopolyesterů, které mohou být používány jako náhrada PVC pro izolaci drátů a kabelů. Tchajwanské firmě **Nan Ya**, která je významným výrobcem laminátů pro elektronický průmysl, se podařilo vyřešit technické problémy s eliminací chlóru a brómu při výrobě komponent pro tištěné spoje. Americká společnost **Indium**, jež je výrobcem pájecích past a tavidel, vyvinula nehalogenované produkty, které dosahují minimálně stejných parametrů spolehlivosti jako jejich předchůdci. Americký výrobce polovodičů **Silicon Storage Technology** pak jako první nabídl producentům elektroniky dodávky čipů neobsahujících bromované sloučeniny.

Móda nebo standard? Rozhodnou spotřebitelé i normy

Zatímco kritici označují tento trend za krátkodechou ekomódu, jeho obhájci v něm vidí logický vývoj silně inovativního ekonomického sektoru. Obě strany se však shodují, že důležitou roli v rozhodování, zda jde o pomíjivé nadšení nebo stanovení nových standardů budoucnosti, sehraje hodnotová orientace mladých zákazníků při nákupu zboží. Ale také postoje politiků při přípravě a projednávání nových norem a předpisů, které mají vliv na elektronický sektor.

V rámci probíhajícího jednání o revizi evropské směrnice RoHS je mimo jiné ve hře i návrh, aby od roku 2014 byl omezen obsah organických halogenovaných sloučenin v elektronice. Nakolik se v legislativa EU odrazí technický vývoj posledních let bude jasné patrně počátkem roku 2011.

Miroslav Šuta

6.3 Nekalkulované náklady v dopravě ČR v roce 2008

Dopravní politika ČR stále více sílí. Šílení české dopravní politiky symbolizuje nejen silný tlak dopravních lobbystů, dožadujících se prostavět na stavbách dopravní infrastruktury ČR každý rok nejméně 100 mld. Kč s tím, že na reálných dopravních potřebách, hospodárnosti a vzniklých škodách nezáleží, ale také nový ministr dopravy V. Bárta (VV), který hned po svém nástupu do funkce začal rozbíjet šetrnou železniční dopravu pod rouškou úspor investičních nákladů: stop, byť nakonec jen dočasný, všem 31 větším rozvojovým železničním investicím, odejmutí 2 mld. Kč na rozvoj železniční dopravní infrastruktury, zrušení záměru modernizovat snad všechny uvažované příměstské železniční tratě a část 4. tranzitního železničního koridoru „Doubí u Tábora – České Budějovice“, snaha převést 9 mld. Kč v rámci Operačního programu doprava na rozvoj železnic a 5 mld. Kč z Operačního programu Životní prostředí na výstavbu dálnic i za cenu ztráty těchto peněz pro zjevné porušení práva Evropské unie (EU), vydírání krajů, aby zastavily osobní železniční dopravu na 60 tratích, svévolná řízení o zrušení 17 železničních tratí (některé i s nákladní dopravou, některé vedoucí do zahraničí, některé léta neprovozované a neudržované), urychlení liberalizace osobní železniční dopravy, aby se v rámci konkurence dala snadněji likvidovat... Jde o vzorné naplnění teorie chaosu, vylučující racionální řízení. Kdyby byla situace alespoň trochu normální, určitě by si na diskusi vedle mě nesedl (jistě omylem) sesazený generální ředitel silnic a dálnic, který kromě nemalého životního prostředí prohospodařil i nemálo miliard korun investic.

Otrlí lobbysté snad všech dopravních směrů tvrdí, že škrtačí mánie vlády P. Nečase (ODS) a M. Kalouska (TOP09), iniciativně plněná ministrem dopravy V. Bárta (VV), ničí všechny druhy dopravy, nikoliv jen železnici. Dnes se zběsile šetří cestou vyvolávání mnohem větších ztrát. Situace se mění den ode dne.

Jeden z otrlých lobbytů se nedávno na diskusi vyjádřil zcela otevřeně: ČR musí na 20 let pozastavit platnost zákonů na ochranu životního prostředí, veřejného zdraví atd., jinak EU ve výstavbě dálnic nedožene. Opravdu „vzorný“ přístup k právnímu státu či spíše k hře na právní stát.

Nejde ale jen o zájem stavět urychleně údajně evropské dálnice i za cenu odepsání četných dopravně odlehlejších regionů, předstírajíc tvorbu prosperity v nich. Není to jen zjevně nedostatečná veřejná dopravní obslužnost, která postihuje zdaleka nejvíc odlehlejší, beztak těžce bitý venkov. Není to jen nemravná preference urbanisticky a z hlediska životního prostředí mimořádně závadné, energeticky náročné a nebezpečné silniční dopravy na úkor šetrné, úsporné a bezpečné železniční dopravy a MHD. Jsou to i velmi vysoké přímé (dotační), nepřímé (daňovými úlevami) a skryté (externalitami, ekonomickými škodami na životním prostředí a zejména lidském zdraví) náklady dopravy, které dosahují závratných výšek. Zvyšují sice hrubý domácí produkt (HDP), ale stejně tak zvyšují zadlužení ČR a vedou ekonomiku ČR do stále větší pasti bludného kruhu silniční dopravy, z kterého bude cesta velmi obtížná.

Přibližný rozsah vyčíslených hrubých a čistých nekalkulovaných nákladů pěti základních druhů dopravy v ČR v roce 2008 ukazuje tabulka.

Tabulka – Hrubé a čisté nekalkulované náklady pěti základních druhů dopravy v ČR v roce 2008 v mld. Kč.

Druh nákladů	Silniční	Železniční	Vodní	Letecká	MHD	Celkem
Dotace z veřejných rozpočtů						
Veřejné na dopravní infrastrukturu	66,219	32,868	0,586	0,000	3,437	103,110
Stát a města na obnovu vozidel	0,307	0,417	0,000	0,000	3,824	4,548
Veřejné na osobní dopravu	4,483	9,120	0,000	0,000	11,755	25,358
Výdaje na dopravní policii ČR	3,819	0,003	0,000	0,000	0,024	3,846
Na podporu automobilek	1,429	0,000	0,000	0,000	0,000	1,429
Daňové úlevy						
Na ochranu životního prostředí	4,189	0,000	0,000	0,000	0,052	4,241
Škodlivé spotřební daň	0,000	0,030	0,059	5,647	0,012	5,748
Škodlivé DPH mezinárodní veřejná	22,513	2,228	0,219	1,797	0,000	26,757
Škodlivé DPH mezinárodní paliva a energie	5,695	0,229	0,030	1,323	0,000	7,277
Externí škody na zdraví lidí						
Vlivem nehod	22,616	0,080	0,009	0,000	0,207	22,912
Vlivem hluku	11,932	0,698	0,000	0,006	1,837	14,473
Vlivem emisí CO, NO _x , VOC, SO ₂ , PM vč. elektřiny	18,425	0,131	0,004	0,097	2,244	20,901
Oběti přízemního ozonu	2,353	0,112	0,005	0,139	0,238	2,847
Emisí CO ₂ celkem včetně elektřiny	10,332	0,410	0,009	0,692	0,628	12,071
Poškození veřejné dopravy zácpami aut	2,186	0,000	0,000	0,000	0,000	2,186
Vraky z aut	0,035	0,000	0,000	0,000	0,000	0,035
Hrubé nekalkulované náklady	176,533	46,326	0,921	9,701	24,258	257,739
Spotřební daň za pohonné hmoty	-68,822	-1,244	0,000	0,000	-3,475	-73,541
Platby za silnice	-10,607	0,000	0,000	0,000	0,000	-10,607
Čisté nekalkulované náklady	97,104	46,326	0,921	9,701	20,783	173,591
Účetní přidaná hodnota	-54,250	-16,374	-0,211	-6,537	.	-77,372
Čistý ekonomický přínos pro ČR	42,854	28,708	0,710	3,164	20,783	96,219

Zdroj: data MD, MF, ČSÚ, ČD, DI ČR, DPP, DPML, Policie ČR, vlastní výpočty.

Věřejné dotace na MHD jsou neúplné. Přidaná hodnota železniční dopravy je zatím z nouze skutečnost roku 2007, proto je psána kurzívou.

Věřejné rozpočty dnes zahrnují kromě státního rozpočtu a rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury ČR (SFDI) také fondy Evropské unie (EU), rozpočty krajů, měst a obcí, v případě silniční a železniční dopravy také státem garantované úvěry, které tyto druhy dopravy nesplácí. Silnice a vodní cesty se přitom neodepisují, na rozdíl od železničních tratí. Proti starším rozborům je nově vyčíslena státní dotační podpora nově stavěným automobilkám.

Daňové úlevy zahrnují daňové úlevy z důvodu ochrany životního prostředí a zjevně škodlivé daňové úlevy – osvobození letecké a vodní dopravy od placení spotřební daně za pohonné hmoty a mezinárodní veřejné dopravy od placení daně z přidané hodnoty včetně paliv a energie, které spotřebují. Škodlivé daňové úlevy v dopravě ČR činily v roce 2008 téměř 40 mld. Kč, z toho na paliva a energii připadalo asi 13 mld. Kč. Podklady pro vyčíslení podpor u daně z příjmu nejsou k dispozici.

V tabulce uvedené externality jsou ekonomické části škod na životním prostředí, kterou se mně podařilo vyčíslit. Jejich hlavní část platí občané svým zdravím a nejednou i svými životy. Vyčísluji je jako odhadované náklady nucené pracovní nečinnosti osob v produktivním věku předčasně zemřelých, zraněných a nemocných v důsledku negativních vlivů jednotlivých druhů dopravy plus náklady na léčení jejich úrazů a nemocí. Rozhodující je nucená pracovní nečinnost – náklady na léčení převyšuje v průměru asi 11 krát.

Stále nejsou vyčísleny všechny druhy externalit způsobovaných dopravou. Zejména osobní auta se významně podílí na systematickém stresu (jeho indikátorem jsou oběti dopravních nehod na silnici) a na otylosti části obyvatel. Otylost způsobuje řadu vážných civilizačních onemocnění včetně množství předčasných úmrtí. Jen tato předčasná úmrtí vlivem otylosti způsobila v roce 2007 ekonomické ztráty asi 140 mld. Kč. Podíl osobních aut na rostoucí otylosti obyvatel a nemocech jí způsobovaných si ale lékaři netroufají odhadnout.

Ekonomické ocenění některých druhů zvěře usmrcené vozidly na silnici (hodnota zvěřiny nebo ocenění tzv. přírodní hodnotou) v roce 2007 dalo asi 1,9 mld. Kč. Protože se na ní zdaleka nejvíce podílelo zabíjení ježků auty (ocenění přírodní hodnotou ve výši asi 1,56 mld. Kč) a ježků přes jejich obrovské masakry auty neubývá, tento druh externality v tabulce neuvádím.

Výčet možných ekonomických škod způsobovaných dopravou stále není úplný. Není vyčíslena mimoekonomická část externalit – zmařené lidské životy, zdraví, urbanismus, příroda, které jsou principiálně nekvantifikovatelné. Otázka je, jak ocenit rozsáhlé zábory půdy a dělicí efekty komunikací, zejména dálnic.

Hrubé a čisté nekalkulované náklady v dopravě ČR

Součtem výše uvedených položek dostaneme hrubé nekalkulované náklady pěti základních druhů dopravy v ČR v roce 2008. Říkají, jak velké částky tyto druhy dopravy nemusely platit, co jim stát přímo (dotacemi) nebo nepřímo (daňové úlevy) věnoval nebo dovolil přenést na poškozené občany či společnost jako celek (externality). Úhrnná částka 253,9 mld. Kč vyčíslených, ne zcela úplných hrubých nekalkulovaných nákladů pěti základních druhů dopravy v ČR za rok 2008 je velmi vysoká. Na ČSÚ vykazovaném HDP 3 689 mld. Kč se podílí plnými 6,8 procenty. To je velmi mnoho. Tato skutečnost významně zvyšuje dopravní náročnost ČR a přispívá k hypertrofii dopravy.

Doprava platí i mimořádné daně – spotřební daň za pohonné hmoty a poplatky za užívání silnic (silniční daň, dálniční známka, elektronické výkonové zpoplatnění, jejichž výnos plyne do SFDI). Jiné daně nemá smysl uvažovat, protože je platí kromě neziskového sektoru všichni. Odečteme-li od hrubých nekalkulovaných nákladů výše uvedené mimořádné výnosy, dostaneme čisté nekalkulované náklady pěti základních druhů dopravy v ČR. Jejich výše cca 173,6 mld. Kč je též velmi vysoká. Na HDP se podílí 4,7 procenty. Potvrzuje předchozí závěr o významném příspěvku k hypertrofii dopravy v ČR.

Když od čistých nekalkulovaných nákladů základních druhů dopravy odečteme jejich (účetní) přidanou hodnotu, tj. čistý ekonomický přínos příslušných činností, dostaneme v případě kladných hodnot

výši čisté ekonomické ztráty, způsobené tím či oním druhem dopravy. Tabulka ukazuje, že všechny druhy dopravy v ČR jsou z čistě ekonomického hlediska absolutně ztrátové. Podobná situace byla v celém sledovaném období od roku 1997, kdy je účetní přidaná hodnota jednotlivých druhů dopravy sledována. Z výpočtů s použitím hrubé přidané hodnoty lze dospět k závěru, že do roku 1995 včetně byla železniční doprava z čistě ekonomického hlediska v „černých číslech.“ Přidanou hodnotu známe pouze u některých velkých dopravních podniků po roce 2000 z jejich výročních zpráv. Lze odhadovat, že její celková výše je blízka nule.

Vodní doprava hraje v ČR okrajovou roli bez většího potenciálu rozvoje. Letecká doprava je perspektivní hlavně na dlouhé vzdálenosti. Na krátké vzdálenosti a stále více i na střední vzdálenosti ji vytlačují stále rychlejší vlaky, autobusy a osobní auta. MHD je omezena na větší města. Samostatně je vyčleněna proto, aby nezkracovala nekalkulované náklady silniční dopravy. Nejzajímavější je srovnání čistých nekalkulovaných nákladů silniční a železniční dopravy. Říká, že rozdíl čisté nekalkulované náklady silniční minus železniční dopravy v roce 2008 činí minimálně 52,022 mld. Kč. Skutečnost je přitom ještě vyšší, neboť hlavní nevyčíslená položka – část ekonomických ztrát způsobených otylostí obyvatel – spadá v rozhodující míře na vrub silniční dopravy.

Zajímavý je i vývoj rozdílu čisté nekalkulované náklady silniční minus železniční dopravy v ČR. Při přibližně srovnatelném postupu byl v letech 1993–2008 následující: v roce 1993 = 12,029 mld. Kč, v roce 1994 = 29,920 mld. Kč, v roce 1995 = 38,106 mld. Kč, v roce 1996 = 42,807 mld. Kč, v roce 1997 = 48,791 mld. Kč, v roce 1998 = 48,630 mld. Kč, v roce 1999 = 42,878 mld. Kč, v roce 2000 = 45,817 mld. Kč, v roce 2001 = 35,254 mld. Kč, v roce 2002 = 45,460 mld. Kč, v roce 2003 = 51,714 mld. Kč a v roce 2004 = 51,777 mld. Kč, v roce 2005 = 52,490 mld. Kč, v roce 2006 = 49,601 mld. Kč, v roce 2007 = 48,199 mld. Kč a v roce 2008 = 52,022 mld. Kč. Ve všech letech brala silniční doprava mnohem víc než doprava železniční. Tento rozdíl se přitom v čase zvyšoval.

Lze samozřejmě namítat, že ne všechny mnou vypočtená čísla jsou přesná. Určitě nejsou, zvláště pak odhady externalit jsou jen přibližné. Řadu vad na kráse mají i disponibilní statistiky, z jejichž čísel mnohé výpočty vychází. Často chybí metodologicky a metodicky homogenní časové řady používaných dat. Větší chyby jsou přitom před rokem 2000, menší od roku 2000. Všechny v tabulce uvedené údaje jsou ale zjišťovány metodicky stejným postupem. Také neúplností je minimum. Významnou neúplností je jen absence osvobození mezinárodní veřejné dopravy od placení DPH s výjimkou paliv a energie jí spotřebované v roce 1993. Nezbytná data za tento rok chybí. Pro nejasný růst chybí v letech 1993–1998 oběti přízemního ozónu. Víceré neúplnosti MHD (i přes některá nová doplnění a zpřesnění) nezkracují silniční dopravu. Zpřesňování a případné rozšiřování výpočtů nekalkulovaných nákladů v dopravě i nadále pokračuje.

Lze namítat, že jiné výsledky by dalo použití západních metodik výpočtu externalit. Pokud bych vyšel ze závěru některých studií, že tuhé emise PM a v jejich rámci zejména emise PM_{2,5+} je často doprovázející emise PAU způsobují 5–13 % z celkového počtu úmrtí a ostatní emise při nepřekročení hygienických norem neškodí (tomu ale snad nikdo nevěří), pak by v ČR v roce 2008 při 104 948 zemřelých a 8 882 890 Kč ocenění ekonomických škod vlivem jednoho předčasně zemřelého na emise PM a PAU činila výše ekonomických škod z emisí 46,6–121,2 mld. Kč. Mobilní zdroje znečištění ovzduší a v jejich rámci zdaleka nejvíce silniční doprava by se na těchto škodách podílely částkou 20,4–53 mld. Kč, na základě svého podílu na emisích PM. Bilance silniční dopravy by se tak ještě dále významně zhoršila. Vzhledem k nadprůměrným emisím PM a PAU v ČR by se vyčíslená částka měla blížit k horní než k dolní hranici rozpětí. Volím ale opatrný přístup. Zjištění jednoho starého výzkumu, který deseti významným úmrtnostním faktorům přičítel v úhrnu cca 150 % počtu zemřelých, které za příslušné období evidoval příslušný statistický úřad, je varovné.

Závěr

Závěr výše uvedeného rozboru je jednoznačný. Dopravní politika ČR vyžaduje zásadní korekce v několika směrech:

1) zásadně omezit výstavbu dálnic a jim podobných rychlostních silnic ve prospěch zásadní modernizace železnic včetně určité potřebné dostavby železniční sítě ČR. Samozřejmostí by mělo být odstoupení

od dopravních staveb dopravně neodůvodněných a nešetrně trasovaných ve prospěch staveb dopravně odůvodněných a šetrně trasovaných a od nových staveb k řádné údržbě, opravám a modernizacím stávajících komunikací,

2) zásadně změnit daňový systém, zejména zásadně zvýšit zpoplatnění užívání silnic a dálnic těžkou a středně těžkou silniční dopravou a zásadně omezit četná daňová zvýhodnění silniční, letecké a vodní dopravy. V případě mezinárodní veřejné dopravy je ale třeba zrušit staré špatné mezinárodní mnohostranné smlouvy o osvobození od placení DPH a spotřební daně za pohonné hmoty. Podíl vnitrostátní dopravy na těchto úlevách je v ČR velmi nízký,

3) zásadně snížit externalitu, v první řadě oběti dopravních nehod.

Již 21 let se v dopravní politice ČR děje pravý opak a beztak vysoká asymetrie dopravní politiky ve prospěch zdaleka nejzávadnější silniční dopravy se dále zvětšuje.

Jan Zeman, 4. 11. 2010

6.4 Brno je zlatá loď – Radio Česko

Radiožurnál, Český rozhlas 5. 6. 2008

V hlavě mně teď stále častěji straší: „Seber se a jeď vlakem do Brna!“ Samozřejmě, že v Brně je nepřehledné množství zajímavých novinářských témat. Takových, do kterých bych se rád brzy pustil. Ale přese všechnu atraktivitu, ta témata nejsou to, co mě pobízí: „Nastup do vlaku a jeď tam!“ Budu vám možná připadat trochu divný, ale mně se chce jet vlakem tolik kilometrů jenom kvůli brněnskému nádraží.

Kdo v Brně nestudoval nebo nepracoval a nebydlel přitom daleko od moravské metropole, nemůže tušit, co je na té cestě tak přitažlivého. Kdo takové situace pravidelně zažíval, jako já plných šest roků, musí mi jistě dát za pravdu.

Brněnské nádraží je něco jako starostlivá máma. Když vás v noci vysype zajisté zpožděný rychlík na perón, brněnské nádraží otevře náruč a nabídne vám před svým vchodem nejméně osmero tramvajových spojů, každý do jiného směru. Nelze nedojet do správného cíle.

Když dorazíte do Brna o chlup dřív a zatoužíte nasát atmosféru večerního města, stačí strčit kufr do úschovny a pěšky vyrazit rovnou „do štatlu“. Přímo od nádraží Masaryčkou do České. Okamžitě jste v té nejživější části města. Pěší zónu tu v těchto ulicích měli dřív, než byla vynalezena. Pěší davy vůbec nebyly šedivé, anobrž plné hezkých tvářiček, klenutých lýtek a vůbec všelijakých ladných křivek. Pro mladého muže bylo velmi lákavé vydat se jen tak zbůhdarma od nádraží do města.

Přesto dnes věnuji nejsilnější vzpomínku tramvaji, která se tu probíjela loudajícími se davy za vydatného zvonění. Lidé za okny bytů a kanceláří mají na to jistě odlišné vzpomínky, ale pro mne to je nezapomenutelný kolorit živého města. Pěší zóna bez tramvaje, to už není ono.

Jestliže takovéto pulsující centrum připomíná srdce města, pak tramvaje před nádražní halou a vlaky z druhé její strany jsou jeho tepny. Amputovat tepny a nahradit bužírky na zelené louce kilometr na jih od centra je ten nejpitoměší nápad, jakým se chce zviditelnit už druhá garnitura brněnských zastupitelů.

Obecný lid má tu smůlu, že jeho zastupitelé a jeho poslanci nežijí jeho životem. Jistě nikdo z nich nedojíždí do Brna vlakem do práce. Pro člověka, který nevyužívá veřejnou dopravu, je úplně jedno, kde je umístěno nádraží. Když však už nějaké musí být, ať je světové! Ať všichni žasnou! Pražáci ať puknou závistí.

A tak malost bude opět povýšena a nejlépe vymyšlený, do moderní podoby zrekonstruovatelný městský dopravní uzel v centru Brna bude zatracen. Zcestovalé Pražáky, i nás, ve městech domestikované venkovany, však bude provázet hrozná lítost nad velkou ztrátou. A pokud budeme žasnout, tak nad lhotejností Brňanů.

Nechali si v centru zbourat oku milý, historii vzácný špalíček a nechali ho nahradit kýčovitou kamuf-láží komerčního centra. Nepoučili se, a teď se stejnou lhostejností nechají zlikvidovat nádraží. Až budou vytrhány koleje a místo nich vyrostou komerční objekty, nikdo už obdivuhodně koncentrovanou dopravu v centru nenahradí.

A to dříve bylo v těsném sousedství železniční stanice ještě autobusové nádraží. Dnes je už taky v tak-zvané odsunuté poloze. A kdo se na toto autobusové nádraží Zvonařka nechá omylem odvézt i s kufrem, se zlou se potáže. Čeká ho dlouhé pochodové cvičení, při němž kufr po mnoha desítkách metrů pěšího přesunu ztěžkne jako bednička granátů. Kdo nemá vojenskou průpravu, měl by si zvolit vlak. Ten ještě normálně funguje. Zatím. Než ho zruší vlastní radní.

Brňané rádi vyprávějí historku, jak přechytračili obléhající Švédy tím, že na Petrově zazvonili poledne o hodinu dřív. V kolik musejí zazvonit, aby se rozsvítilo v hlavách jejich zvykaných zastupitelů, těžko radit. Nicméně z Petrova je vidět na železniční uzel, i na to pole, kam má být vykázán. Možná by stačilo podívat se shora, s nadhledem, a trochu popřemýšlet

Čestmír Klos

Poznámka autora:

Nedávná návštěva Brna mě přinutila oprášit staříčkový radiofejeton z Rádia Česko. Pohotovost a životaschopnost dopravního uzlu s nádražím v centru mě pokolikáté už příjemně překvapily při cestě do dosud nepoznané části města. Dálkové rychlíkové autobusy si viditelně upevnily svou pozici na původním autobusovém nádraží před hotelem Grand. Politujme každého, koho jeho spoje nezavezou sem, ale na perifer-ně omšelou Zvonařku. Smysluplnost unikátního dopravního uzlu posiluje i tramvaj, která se vrátila mezi pulsující davy do centra. Pravda, neopakovatelný zvuk zvonků, které řidič rozeznával šlapáním, nahradilo protivnější cvrlikání a za pomalé jízdy pěší zónou se už nedá přistupovat. Nicméně mladí to už neznají a našinec by při tom stejně ztratil důstojnost. Doba si zkrátka žádá změny. Ne však názorové piruety, jaké předvedla kdysi s přesunem nesmiřitelná politická opozice, když se v minulém funkčním období ujala moci. Teď se na brněnské radnici obě stěhovací party spojily a není politické síly, která by se za nádraží v centru brala. To si Brňané ani návštěvníci jejich města nezaslouží.

6.5 Protipovodňová ochrana – i dál v bludném kruhu neefektivnosti

Poslanci českého parlamentu dostali k projednání tisk č. 6 – Informaci o realizaci protipovodňových opatření v roce 2009.

Podle ní nespécifikovaná protipovodňová opatření v úhrnné výši 4,043 miliardy korun, realizovaná v programu Podpora prevence před povodněmi I v letech 2002–2007, ochrání před povodněmi 200 000 obyvatel a hmotný majetek za 245 miliard korun. Pro absenci podkladů ale tato informace nebyla vyhodnocena.

Nepřekvapuje to, neboť při objektivním hodnocení by se muselo zjistit, že část realizovaných opatření nesouvisela s protipovodňovou ochranou, a jiná část opatření protipovodňovou ochranu zhoršila, takže uváděné protipovodňové přínosy jsou vybájené a vzniklé škody zatajené.

Program Podpora prevence protipovodňových opatření II chce v období 2007–2012 proinvestovat 10 miliard korun. V letech 2007–2009 se proinvestovalo 3,102 miliardy korun. Žádná akce nebyla dokončena. Přínos utracených peněz se neuvádí. Opatření ke zvýšení retence vody v půdě a krajině se nereali-zovala. Vodohospodářství prý umí jen upravovat vodní toky a stavět vodní díla. Že se tak protipovodňové ochraně nepomáhá a nejednou se i ohrožení povodněmi zvětšuje (úpravy vodních toků), prý nevdá.

Rozpaky vyvolává takzvaný podprogram, podle něhož mělo být asi 88 km vodních toků stabilizováno, tj. upraveno, a ohrožení povodněmi tak v podstatě mělo být zvýšeno. Celkem 3,8 km odlehčovacích koryt může sice určitému území před povodněmi pomoci, ale jiné naopak ohrozí. Jak povodeň ovlivní délka přelivné hráze jezu? Podivné je tvrzení, že podprogram Retence zajistí 174 000 m³ retenčního objemu

pro zachycení splavenin (?) a celkový objem bude 41 000 m³ (!). Jak s podporou retence souvisí délka ochranné hráze (198 m) či délka rekonstrukce bezpečnostního přelivu (36 m), ví jen vodohospodáři. Ač úprava (stabilizace koryta vodního toku) zhoršuje retenci vody, podle informace ji v délce 14 m zlepšit. Proti povodním vymysleli »retenční objem na zachycení splavenin« ve výši 44 000 m³.

Celkem 3,2 miliardy korun jsou určeny na program odbahnění. Jak zvýší protipovodňovou ochranu? At jsou rybník či vodní nádrž plné vody nebo bahna, průběh povodně tím ovlivněn není. Zpráva uvádí i některá konkrétní významná protipovodňová opatření. Úprava Porubky v Ostravě – Svinov za 68,5 milionu korun (podobně úprava Svitavy v Blansku za 50 milionů korun) má zkapacitněním koryta zvýšit protipovodňovou ochranu okolí z pětileté na dvacetiletou povodeň. Protože v současné době jsou tisícileté povodně na denním pořádku, budou se občané nejen Svinova a Blanska v případě další velké povodně hodně divit. Zřejmě šlo jen o proinvestování několika miliard korun. O účinnou protipovodňovou ochranu navzdory sérii zničujících povodní v České republice nešlo a ani dnes nejde.

Zásady efektivní protipovodňové ochrany

Vrabci z Těšnova si cvrlikají, že tak nějak má vypadat i další vodohospodářská protipovodňová ochrana zaměřená na ekologicky šetrná řešení. Nevím, možná že jim špatně rozumím. V každém případě si myslím, že by efektivní protipovodňová ochrana měla zahrnovat:

1. Striktní zákaz výstavby nevodohospodářských objektů v aktivních zónách záplavových území včetně povinnosti tam nově stavěné objekty zbourat na náklad jejich investorů. Územní plány a další nástroje musí tlačit na postupné „vyklizování“ záplavových území. V tomto směru je nutné novelizovat zákon o územním plánování a stavebním řádu.
2. Tzv. pevné jezy (které nejde sklopit ani vytáhnout) vyšší než jeden metr, jejichž vzduť zasahuje obce či města, je nutné urychleně rekonstruovat na jezy klopné či vytažitelné (nejen v případě ohrožení velkou povodní). Jejich včasné odstranění před příchodem povodňové vlny spojené s vypuštěním jejich zdrže sníží vytopení příslušné obce či města.
3. Koryta vodních toků řádně bagrovat (zanesená koryta více ohrožují své okolí než nezanesená), úzká koryta vodních toků v intravilánech obcí a měst v rámci možností rozšiřovat. Co dokáže dostatečně široké koryto vodního toku, mohli jsme vidět při letošní úspěšné protipovodňové ochraně Varšavy a řady dalších polských měst proti dvěma jinak velmi ničivým povodním tisíciletí.
4. Pokud mimo intravilány obcí bude nutné stavět protipovodňové hráze, tak musí jít o hráze odsazené, tj. dál od vodního toku, aby mohla mezi nimi voda dobře vsakovat a snižovala se tak výška povodňové vlny a zpomaloval se tak její postup,
5. Místy lze uvažovat o výstavbě suchých poldrů. Zdá se však, že efektivnější jsou tzv. polosuché poldry, tj. nádrže dimenzované na případné zadržení mnohem většího objemu vod než jaký je v něm za normální situace soustředěn. Důvodem je mimo jiné značná zranitelnost prázdných suchých poldrů při delším období bez povodní, která pak při zkoušce povodní skončí praktickou nefunkčností suchého poldru,
6. Optimalizovat manipulační řady přehrad z hlediska protipovodňové ochrany. Je třeba respektovat, že v ČR řadí dnes již běžně cca tisícileté povodně a že předpovědní povodňová služba je s to jejich riziko v případě původu z velkých intenzivních letních srážek předpovědět cca 48 hodin dopředu, což dává určitý prostor k nezbytnému odpuštění vody z přehrad a uvolnění retenčního prostoru. Opatření vyžaduje zakotvení povinnosti státu hradit případné škody způsobené preventivním odpouštěním přehrad v případě hrozby velké povodně vlastníkům nemovitostí v případě jejího nenastoupení nebo nedosažení hladiny způsobené preventivním odpouštěním. Je třeba ale vidět, že takovýto manévr není uskutečnitelný v případě povodně z náhlých přívalových dešťů.
7. Zásadně revitalizovat koryta velkých a zejména malých vodních toků, přinejmenším mimo intravilány sídel. Meandrující vodní tok teče mnohem pomaleji a jeho niva má mnohem větší schopnost zadržovat povodňové vody než vodní tok upravený, o často vybetonovaných korytech vodních toků charakteru stok mezi poli nemluvě. Po nich se povodňová vlna jen převalí a po té zpusťší území níže po proudu. Na místě je i zvážít, zda by v některých lokalitách významněji nepomohla určitá korekce existujícího odvodnění pozemků.

8. Přísně chránit lužní lesy (spíš jejich zbytky), zachovalé říční nivy, protierozní meze, remízky, lesy a rašelinště jako významné činitele schopné zadržet značné množství povodňových vod. Usilovat o obnovu územních systémů ekologické stability krajiny jak na zemědělské a zejména orné půdě, tak na vodních tocích (jejich renaturalizace), tak i v lesích. Retenční schopnost různých lesů je různá. Je třeba zvážit, zda by zde určité korekce nemohly dlouhodobě snížit riziko povodní,
9. Usilovat, aby zalesňování zemědělské půdy co nejvíc přispělo ke zvýšení retenční schopnosti půdy. Největší efekt má obnova protierozních mezí a prvků rozptýlené zeleně, neboť významně snižuje odnos ornice povodní.
10. Minimalizovat zábory půdy pro potřeby výstavby.
11. Nejen zastavěnost říčních niv, ale také šířící se porosty křídlatek, bolševníku a jiné mohou zhoršit průběh povodně. Zde je nutný v zájmu ochrany přírody i protipovodňové ochrany volit nekompromisní postup.
12. Materiál správně naráží na časté problémy se získáním pozemků potřebných k realizaci těch či oněch opatření protipovodňové ochrany. Vezmeme-li v úvahu potřeby veřejných investic, potřeby nechat „přírodu k dispozici“ 10–15 % území v ČR, mimo jiné koryta vodních toků a jejich niv a územní systémy ekologické stability krajiny aj., je nutné v těchto souvislostech považovat za neodpovědné úsilí pokračovat v privatizaci zemědělské i nezemědělské půdy.
13. Zásadně se musí změnit výchova občanů k protipovodňové ochraně. Stát, resp. celý veřejný sektor musí přestat vychovávat v tom smyslu, že zajistí protipovodňovou ochranu, jak zejména před volbami neodpovědně slibují někteří politici, ale že ji objektivně není s to efektivně zajistit a že s tím musí občané počítat. Musí přestat zbožšťovat přehradu a jejich možnosti v protipovodňové ochraně. Na místě je spíš připomínat selhání Vltavské kaskády za velké povodně v srpnu 2002. Veřejný sektor musí vychovávat v první řadě v tom smyslu, že umísťovat cennější aktivity v záplavovém území je krajně nezodpovědné a že příslušní vlastníci nemohou počítat se solidaritou společnosti v případě, že povodeň jejich majetek znehodnotí. Veřejný sektor by měl vychovávat i v intencích výše uváděných zásad protipovodňové ochrany. Nedělám si samozřejmě iluze, že většina občanů nedá přednost bulváru než snaze doplnit si životu potřebné znalosti o protipovodňové ochraně.

Jan Zeman

6.6 Ekologie a komeniánská filosofie

Základní schéma

Komeniánská filosofie má za to, že naše ekologické problémy a nejen ony, vznikly hluboko v minulosti a řešení nám napovídá způsob myšlení a jednání J. A. Komenského, pro které razí Z. Sedláček pojem komeniánská filosofie, jako alternativu k mechanistické filozofii karteziánské a J. B. Čapek a Dagmar Čapková razí pojem komenianismus jako způsob jednání Komenského. Co bylo dříve chápáno jako Komenského utopie, dnes chápeme jako emancipační program.

Podle této filosofie se vývoj uskutečňuje ve vlnách, (sinusoidách), které se pohybují po šipce času a přechází do nových a vyšších etap.

Vývoj lidské společnosti je rozdělen na tři etapy.

1. etapa kanibalistická,
2. etapa parazitní,
3. etapa symbiotická.

1. V kanibalistické etapě došlo k vývoji člověka, od Australopitěka přes Homo erectus až k Homo sapiens. V celé této etapě docházelo podle dostupných informací ke kanibalismu. Všimněme si, že se vyvíjel a měnil sám člověk. Maso bylo nejdůležitější potravou, kterou obstarávali muži lovem, proto byl Homo sapiens patriarchální, ženy s dětmi sbíraly rostlinnou potravu a drobné živočichy. Protože masa nebylo

nikdy dost, jedlo se i lidské maso, pokud bylo k dispozici. Způsob obživy byl kořistnický a parazitní.

Přibližně před deseti tisíci lety došlo k oteplení, které podstatně zhoršilo podmínky k lovu a tak ženy, před tím pouhé sběratelky, musely na sebe vzít odpovědnost za výživu. A cíleným obráceným, akauzálním způsobem myšlení (*kauzální* – po příčině A následuje následek B, *akauzální*, technologické – chceš –li B, zaříd', aby bylo A) provedly neolitickou revoluci a domestikovaly rostliny a drobné zvířectvo. A protože ženy byly nyní rozhodující ve výživě, lidské skupiny se z patristických loveckých kmenů změnily na matristické rody.

V některých oblastech, například na stepích se podmínky pro lov a parazitismus na stádech zvěře zlepšily a tak tam archaičtí lovci a později pastevcí prosperovali. Prosperovali i neolitičtí zemědělci na okrajích řek a v močálech, které postupně osidlovali, protože u nich došlo k populační explozi. Dokázali se uživit až na tisíckrát menším území než lovci¹.

Tím na Zemi souběžně i několik tisíc let žili lidé vzniklí z jednoho základu ale s odlišným způsobem života, odlišnou výchovou, odlišnými hodnotami a odlišným způsobem myšlení. **Nelišili se tedy geny, ale memy.** Pokud podle dostupných pramenů srovnáme tyto dva odlišné způsoby myšlení, dostaneme dvě linie, které provázejí lidstvo až do dnešní doby.

Myšlenkové linie jsou složeny z dílčích materiálů, a to komeniánské filosofie, z knihy Fritjofa Capry: Tkáň života² a knihy Encyklopedie sexu³ od Ernsta Bornemana. Tyto materiály jsou naprosto kompatibilní a dohromady vytvářejí souvislé myšlenkové linie.

Archaičtí lovci a pastevcí

Neolitičtí zemědělci

Podle komeniánské filosofie

parazit	hostitel
vertikální (pyramidální)	horizontální (síťové)
já nebo ty	já a ty
obrácen do minulosti	obrácen do budoucnosti
opisuje od vzorů	tvoří
kmen	rod (ina)
mýtus	antimýtus
filosofie	křesťanství
technika	technologie
mechanicismu	organicismus
čas jako kruh	čas jako horizontální přímka
(věčný návrat)	(šipka času)
kvantita	kvalita
předmětné	nepředmětné
věda lineární	věda nelineární

podle Fritjofa Capry

racionální	intuitivní
analýza	syntéza
redukcionismus	holismus
lineární	nelineární
expanze	zachování
soutěž	spolupráce
kvantita	kvalita
dominance	partnerství

podle Ernesta Bornemana
(zkráceno)

centralizace	Decentralizace
agresivní	neagresivní
řád – analogie otce	řád – analogie matky
izolace	sounáležitost
štěpení společnosti	stmelování společnosti
individualismus	kolektivismus
konkurence	spolupráce
vykořisťování	obětavost
zisk	jistota
tržní hospodářství	sociální hospodářství
autorita	samostatnost
příkazy a poslušnost	iniciativa
odveta	náhrada
povinnost	láska
výkon	tvořivost
práce jako zlo	práce jako radost
závist	účastenství
nadvláda pohlaví	žádná nadvláda pohlaví
patriarchální	matriarchální (matristické)

podle Ulricha Becka

bud'anebo	a (tak i tak)
-----------	---------------

Myšlenkové linie se pohybují ve vlnách a střídají se ve vedení. Jedna vlna sílí a nastupuje, druhá vlna slabne a ustupuje. Jedna vlna působí pohyb (jako systola) a druhá ji brzdí (jako antisystola), takže nedochází k extrémům.

Archaická linie lovců a pastevců je linií parazitů, kořistníků a technokratů, linie neolitická je linií křesťanského, systémového a ekologického myšlení.

2. V etapě parazitní došlo k přepadení neolitické civilizace archaickými kmeny lovců a pastevců. Přepadení neolitici dosahovali vysoké kulturní úrovně za několik tisíciletí svého rozvoje. Byli ovšem mírumilovní, připoutaní k půdě a zpočátku si nedělali ani opevnění proti útokům. Již **7500** let před naším letopočtem se začala rozvíjet kulturní centra, jak dokazuje Luidi Luca Cavalli-Sforza svým genetickým výzkumem⁴.

K přepadení neolitiků lovecko-pasteveckými kmeny z Volžsko-Donských stepí došlo až v letech **3000** před naším letopočtem a expanze Řeckých národů byla ještě později, v letech **2000–1000** před naším letopočtem. Neolitici byli zotročeni až na úroveň mluvícího dobytka a svoji práci a schopnosti museli odevzdávat svým pánům.

Zotročení neolitici byli proto nuceni nějak vyřešit svoji budoucnost a řešení našli v křesťanství. Toto řešení je na úrovni nejmodernějších výsledků systémového bádání.

Systémová teorie řeší budoucnost sebeuspořádajících se procesů živých systémů pomocí bodů nestability – **bifurkačních bodů** – na nichž se vynořují struktury o vzrůstající uspořádanosti. V tomto bodu se může systém buď zhroutit, nebo prolomit do několika nových stavů uspořádanosti. Co se přesně stane v tomto kritickém bodu, závisí na předchozí **historii** systému. Podle toho, kterou dráhou systém k bodu nestability dospěl, bude sledovat tu nebo onu z dosažitelných větví po bifurkaci. Která větev to bude, je **nepředpověditelné**, protože v bifurkačním bodu jsou systémy mimořádně citlivé na fluktuace v prostředí, které ovlivní, po které dráze se systém vydá⁵.

Křesťanství (a také hebrejské náboženství jako předstupeň křesťanství), řeší problematiku budoucnosti neolitiků také systémově (lidské skupiny jsou živými systémy) a to pomocí **víry** ve vzdáleného **Boha**.

Bůh, protějšek člověka – **absolutní budoucnost** – byl umístěn do nekonečna a tak, aby bifurkační bod (jakýkoliv) byl umístěn mezi člověkem a absolutní budoucností. Takže vyvíjející se budoucnost v bifurkačním bodu byla „tažena“ absolutní budoucností. V křesťanství existují dvě linie:

1. Zákon a skutky
2. Milost a svoboda

Zákon a skutky – je linie, kterou se určuje **historie** lidských skupin. Předpisy (zákony) správného jednání (skutků), které uplývají do **historie**, má hebrejská i křesťanská víra. Nejznámější je desatero. Naproti tomu hřích je skutek, který správnou historii poškozují a proto je nutné se mu vyhnout.

Milost a svoboda – kterou drahou se nakonec systém vydá, záleží na milosti Boží a to je **nepředpověditelné**.

S Ježíšem přišla revoluce v trojím smyslu:

1. Radikální interpretace vzájemné lásky a to i k **nepráteleům**. To umožňuje v současné době zaměřit se na **symbiogenezi** mezi technokraty a vykořisťovateli a podřízenými hostiteli (se zničeným nepřítelem nejde symbiogenezi provést). A tak bude dosaženo třetí tapy – etapy **symbiotické**. Ta odstraní parazitizmus lidí na lidech a tím celé lidské společnosti na přírodě. Dojde tím k sociálnímu zrovnoprávnění všech lidí. Pak budou dány předpoklady k opravdu úspěšnému systémovému řešení ekologických problémů.
2. Volání po nové morálce – tato morálka neočekává žádnou odměnu za mravné chování.
3. Idea nebeského království – podle Ježíše se od dob Jana Křtitele po křtech, které začal provádět, vlamuje nebeské království na zemi a pokřtění jsou si před Bohem rovni. Tak byl započat **proces zrovnoprávnění** všude tam, kde se křesťanství uchytilo. Křesťanství tak modifikuje parazitní společenské systémy k postupné přeměně na symbiotický systém. V průběhu historie již proběhlo zrovnoprávnění zrušením otroctví, zrušením poddanství, zrovnoprávněním před zákonem po francouzské revoluci, zrovnoprávněním před rozumem po Descartovi, technologické školy byly zrovnoprávněny s univerzitami – a chybí poslední rovnoprávnění – zrovnoprávnění **sociální**.

3. V etapě symbiotické dojde k převzetí moci hostitelem (prostým lidem), a ten do svých struktur dosadí současné parazity a vykořisťovatele jako symbionty. Tím bude dosaženo sociálního zrovnoprávnění, odstraněno parazitování člověka na člověku, lidí na lidech a tím také bude **odstraněn parazitizmus** lidské společnosti na přírodě a Zemi, což je příčinnou našich dnešních potíží a ohrožení. Bude tím také dosaženo vyššího stupně organizovanosti a takový nový systém si již s ekologickými problémy dokáže poradit. Podle Lynn Margulisové⁶ živé systémy symbiosu úspěšně využívají a není důvod, aby lidské skupiny, také živé systémy, ji nemohly použít ke svému prospěchu.

Jan Amos Komenský jako představitel Jednoty bratrské, je nejbližší myšlení a usilování Ježíše. Je nám proto nejlepším průvodcem do nové etapy, etapy symbiotické.

Zdeněk Sedláček, Chomutov

Literatura:

- 1 – Josef Šmajš: **Ohrožená kultura**, str.53, nakl. „Zvláštní vydání“, Brno 1995
- 2 – Fritjof Capra: **Tkáň života**, str. 23, nakl. Academia, Praha 2004
- 3 – Ernst Borneman: **Encyklopedie sexuality**, str. 310 a 311, nakl. Victoria publishing, Praha
- 4 – Matt Ridley: **Genom**, str. 164 a 165, nakl. Portál, Praha 2001
- 5 – Fritjof Capra: **Tkáň života**, str. 174, 175, 176, nakl. Academia, Praha 2004
- 6 – Lynn Margulisová: **Symbiotická planeta**, str. 49–57, 60, nakl. Academia, Praha 2004

7 Různé

7.1 Putování po Slovači

Za devatero horami a devatero řekami leží planina zvaná Muráňská. Pojem Muráň zavání v Česku vůní exotiky, a to přesto, že tu nehovoříme o druhém konci světa, ale o geografickém celku na území kdysi společného státu, sousedního Slovenska. Také pod pojmem planina si nelze představovat nekonečnou prérii či něco jako uherskou pustu. Jedná se v podstatě o vápencový horský hřeben proděravělý krasovými jevy jako jsou závrtky, propasti a kolmé útesy. K exotickému nádechu však spíše přispívá odlehlost tohoto kraje, pobytové stopy největší evropské šelmy – medvěda hnědého, případně vlčí zavytí, ale i to, že tu můžete putovat třeba několik dní bez kontaktu s civilizací v podobě osady nebo vesnice.

K hojněji navštěvovaným místům zde patří známý Muráňský hrad, nejvýše položené opevněné středověké sídlo tohoto druhu na Slovensku, nyní rozsáhlá ruina vypínající se vysoko na skalnatém ostrohu nad říčkou a obcí nesoucí jméno, jak jinak než, Muráň. Vesnice působí dojmem chronicky ospalého zapadákovy. Ale ty tam jsou časy, kdy bylo značně nejisté, že v prodejně nakoupíte to základní, pečivo a chleba, a pivo v zaplivaném výčepu se známému nápoji podobalo vzdáleně snad jen barevným odstínem. Dnes jen na návsí funguje několik hospod, náročnější může zavítat do penzionu, nakoupit potraviny není problém.

Široké údolí říčky nás zavede až do okresního města Revúce, ba ještě dál do gemerského kraje. Lemují je příkré stráně s hřebeny, z nichž každý je planinou. Tím je řečeno, že vrchol toho kterého hřebene je jakoby oříznutý. Nenajdeme tu potoky ani prameny. Tato místa jsou na povrchovou vodu chudá. Poznáte to s jistotou až když se nahoru vyškrábet. Zezdola, z údolí, vypadají i taková Plešivecká či Silická planina pouze jako výrazné kopcovité útvary. Jejich nadmořská výška ale již zdaleka nemůže konkurovat zmíněné Muráni dosahující běžně přes 1 100 m n. m. Však již se také nacházíme v jihovýchodní části Slovenského rudohoří, nejrozsáhlejšího to horského celku táhnoucího se ve směru západ východ v délce bratru sto padesáti kilometrů. Tato jeho část tvoří takzvaný Slovenský kras.

Území, kde mají podzemních bludišť a jeskyň na rozdávání. Ale známá a prozkoumaná je z nich pouze část. A z té je opět jen menší část přístupná veřejnosti. Mezi nejznámější jeskyně patří Ochtinská aragonitová. Je zdobená bělostně zářivými, jakoby právě rozpuklými „květy“ a dalšími, z jehlic, brček a výhonků utkanými ornamenty. Vše pochopitelně z aragonitu, modifikovaného uhličitanu vápenatého. Opomenout rozhodně nelze slavnou Domicu, barvami nešetřící jeskyni s tajemnou říčkou protékající do sousedního maďarského podzemí.

Pro romantičtější založené turisty se nabízí jeskyně Krásnohorská, kterou návštěvník prozkoumá ověšen nefalšovanou speleologickou výstrojí.

K poznání, že se blížíte k hranici s Maďarskou republikou nemusíte nahlížet ani do mapy. Stačí sledovat stále častější dvojjazyčné nápisy a konverzaci kolemjdoucích. Až na výjimky se však člověk spolehlivě domluví slovensky. Přibývá také romské populace. A tak charakter a úroveň jednotlivých obcí jsou velmi rozdílné. V zorientování nepomůže ani slavná historie té které z nich. Tak kupříkladu početná vesnice se třemi kláštery, dvěma kostely a zříceninou hradu nemá, prosím pěkně, krčmu s televizí. A co si pak má našinec narychlo počnout, nechce-li přijít o finále mistrovství světa ve fotbale? Nakonec je vděčný za maďarsky komentovaný přenos v hospůdce daleko menší vesničky sousední s pouhou jednou kostelní věžičkou. Atmosféra je však pohodová, až na to, že všichni fandí, z jakýchsi neznámých důvodů, těm druhým, tedy Španělům. Ale to už by chtěl člověk asi opravdu moc.

Celkově návštěvníka tohoto kraje příjemně překvapí vstřícnost a ochota, se kterou se Čech na Slovensku setkává. Příjemné je i zjištění, že při tom na rodné řeči domorodce nezáleží. Ale stejně, přiznám se, slyšet zpěvnou slovenštinu je přeci jen něco jako zaposlouchat se do dávné melodie, kterou nosíte stále v sobě. Melodie, která vám přirostla k srdci. A občas se neubráníte tomu si ji i zanotovat.

Miroslav Petr, červenec 2010

7.2 Tři dny v opravdové ekovesničce

V červenci se mi podařilo strávit víkend v Zaježové, široko daleko (přinejmenším v Čechách a na Slovensku) jediné opravdu fungující ecovillage, čili ekovesničce. Tedy společenství lidí s podobnými ideály a způsobem života, usilujících o vytvoření modelu trvale udržitelné obce.

Jižně od Zvolena, v hornatině Javorie, se nám otevírá šťavnatě zelená krajina s listnatými lesíky, ovocnými sady a řídké roztroušenými samotami, lazy. (Přiznávám, že teprve teď jsem zjistila, co slovo „lazy“ znamená. Vezu s sebou Sáru, mladou Slovenku, která momentálně žije v Praze a v Zaježové má spoustu známých, ovšem pouze e-mailových. Tak se těší, že je konečně pozná osobně. Bezvadné je, že mi může vysvětlit všechny jazykové nejasnosti.)

Voláme místní usedlici Alence Mojzešové, u které máme domluvený nocleh, a hledáme cestu k její samotě. Z úzké silničky je potřeba sjet dolů do lesa a přebrodit autem docela široký potok – to mě dost znervózní. (O dva dny později, když začne pršet, mi Alenka poradí, abych raději přejela potok zpátky na silnici, než voda stoupne, a sama tam taky svým miniautíčkem vyjede.) Alenka je éterická, ezotericky založená žena s prošedivělými vlasy, vítá nás se štěkajícím psem Bafem, vláčí travou dlouhou sukni. Vede nás ke studánce a říká nám, že tady si můžeme vychutnávat ranní toaletu – vyděším se, ale ukáže se, že v chaloupce má přece jen koupelnu, i když teče jen ledová voda. Myslela to spíš tak, že u lesní studánky si můžeme užívat ten duchovní rozměr. (Tedy ona na mnoha ekologických akcích představuje studánka skutečně jediný zdroj vody pro pití, mytí a vůbec pro všechno, takže by to nebylo tak moc divné. Jenomže já jsem salonní ekoložka a mám s tím problém.)

Chaloupka je velmi půvabná, jsou tu hezká zákoutí, pestré koberečky, kliky ze samorostů, spát máme v „izbičce“, kde je skoro tma, jen malé okénko, krásná pec a meditační dřevěná platforma. Sára chce raději spát pod střechem na seně, já zůstávám v izbičce. Záchod je za chaloupkou – kadibudka s vyvrácenými dveřmi. Alenka tu žije už několik let sama, stěžuje si, že bez muže je to těžké, dům by potřeboval mnoho řemeslných zásahů. Alenka je ale šamanka a tady má kontakt s přírodou, což je pro ni cenné. Původně je bioložka a pracovala v bratislavské botanické zahradě, kolem chaloupky má hezké trvalkové záhony.

Na pozemku na kraji lesa se pasou dva koně, hnědý a bílý, ty má Alenka půjčené na vypásání. Je tu ticho, z dálky je slabě slyšet cinkání kravských zvonců. Večer sedíme na zahradě a pijeme šalvějový čaj.

Nazítří jdeme navštívit jedno z center zdejšího života, usedlost Polomy, nedávno zrekonstruovanou na moderní trendové ekocentrum: hliněné omítky, rákosové střechy, kolem ukázkové permakulturní záhony (to znamená, že všechno roste dohromady a vypadá to jako neuspořádaná změt). Uvnitř jsou čistounké moderní interiéry, kachlíkované záchody a sprchy. Před usedlostí stojí na parkovišti řada aut z celého Slovenska, právě zde probíhá workshop Cesta ženy. Slyšíme, jak účastnice zpívají a tančí. Hm... jako salonní ekoložce by mi tohle ubytovací zařízení báječně vyhovovalo.

Jdeme si sednout do nově otevřené čajovny, kterou vede Sárin starý kamarád z mládí (tohohle zná i osobně, ale neviděla ho strašnou spoustu let). Dávám si presu, je to milá změna proti bylinkovým čajům. Bavíme se filozoficky o tom, zda světu hrozí globální ekologická katastrofa a zda pomůže, když se duchovní úroveň lidstva bude zvyšovat.

Pak se se Sárou vydáváme lesní cestou vzhůru do horského sedla pod vrchol Sekier, kde stojí stejnojmenná usedlost. Na té uprostřed devadesátých let vlastně celé zdejší alternativní dění začalo, když budovy zakoupila neziskovka Pospolitosť pre harmonický život (dále PHŽ) a její členové tady zkusili žít skutečně komunitním způsobem a o všechno se dělit. Časem se skupina rozpadla na jednotlivé rodiny, které si koupily v Zaježové domky. Sekier je ale stále základnou Pospolitosti a jezdí sem mladí lidé, aby si vyzkoušeli skromný život v komunitě. Účastní se projektů PHŽ, pěstují si sami zeleninu, starají se o kozy a dojí je, staví ekologické stavbičky, musí se třeba také sami zásobit dřevem na topení a na vaření.

Momentálně má Sekier jen tři obyvatele, dvojici ze Severní Moravy, Honzu s Míšou, a Bratislaváka Marka. Vysvětlují nám, že zrovna teď budují kurník pro slepice, sežrala jim je kuna. Prohlížíme si usedlost,

je krásná, původně patřila bohatému gazdovi a uvnitř je všechno jako kdysi, pec, tkalcovský stav, trámy, nábytek... Ze zvířat tady mají kozy, kočky a celý vrh štěňat, který tu přivedla na svět potulná fenka.

Od Sekieru pokračujeme lesem ještě nahoru, k centru přírodního stavitelství Brána. Právě tady probíhá dílna, asi dvacítku lidí, mezinárodní společnost, tu intenzivně buduje dům z hlíny a ze slámy, dřevěná konstrukce už je připravená a účastníci šlapou bosýma nohama bahnitou stavební směs, kopou hlínu a oplácávají směsí slámu. Vzniká tu dům pro hosty, stavebníci zatím musí bydlet ve vojenském stanu.

Dál máme na programu návštěvu jednoho ze zakladatelů PHŽ Mirca Kašiaka, který tu s manželkou žije od roku 1995 a narodili se jim tu už čtyři synové.

Mirec Kašiak bydlí v rozestavěném domě z přírodních materiálů – dřeva, hlíny a slámy. Vypráví nám o tom, jak novolazníci (noví přistěhovalci na lazy – obdoba naší české náplavy) byli v prvních letech společným životem na Sekieru zklamaní. Skromný život jim nevalil, horší bylo nějak se ve společných prostorách vzájemně porovnat, dohodnout, nezačít trpět nedostatkem soukromí, ponorkovou nemocí a alergií na ostatní (tedy doslova takhle to neříkal, ale představuju si to tak nějak). Skupina se rozpadla na jednotlivé rodiny, které si koupily domky v Zaježové. Zařídily se tu, narodily se jim děti – a nastalo období, kdy lidé začali zase víc spolupracovat, připravovat společně akce pro děti, přicházet s různými nápady na zájmové skupiny a podobně.

„Máme tu například potravinovou banku, do které je zapojeno asi třicet lidí,“ popisoval nám. Je to společný sklad potravin, například luštěnin, kuskusu, pohanky, ekologických saponátů a dalších věcí, které se nekazí. Novolazníci kupují velká balení, aby se vyhnuli zbytečným obalům a ušetřili peníze. Každý má svůj účet, sám si přijde, naváží si, co potřebuje, a odepíše si to z účtu. Když se dostane na nulu, vloží peníze do nádoby, která ve skladu je. Taký místní jednotřídku v Zaježové provozují díky nadšení a dobrovolné práci rodičů. „Nechtěli jsme děti vozit daleko,“ říká Mirec Kašiak. „Ve škole snižujeme náklady na minimum a kromě učitelky neplatíme prakticky nikoho. Všechno si děláme svépomocí – management, finance, úklid, učíme některé předměty, například já učím angličtinu, nebo různé výchovy. Práci si dělíme mezi sebe rovnoměrně.“

Krátce po roce 2000 tu zkusili zavést i LETS, Local Exchange Trade System, barterovou směnu po vzoru prvobytně pospolné společnosti, která ve světě k nadšeným permakultuřistům a ekologům často patří. „Nějakou dobu nám LETS celkem dobře fungoval a bylo to zajímavé,“ líčí Mirec Kašiak, „ale ukázalo se, že produkce plodin není taková, aby stálo za to je tímto způsobem vyměňovat, rodiny mají ze zahrádek jen malé přebytky.“ Čili zůstali u běžné vesnické praxe, že si sousedé přebytky jednoduše rozdají a povyměňují bez nějaké evidence a účtování, co kdo komu dal. „A co se týká vzájemné pomoci třeba na stavbách, tady se ukázalo, že stále potřebujeme běžné peníze a musíme být napojení na finanční systém, zvláště když lidé mají rodiny. Čili je pro nás jednodušší a výhodnější zaplatit místní brigádníky ze Zaježové v penězích než v LETS bodech. V LETS se také vycházelo z toho, že hodina jakékoli práce má stejnou hodnotu, ale ono to tak není a některým lidem to vadilo. Tak jsme se raději věnovali důležitější věci.“

Večer přišly k naší bytné Alence na besedu tři z osmi členek literárního kroužku Sněžné ženy (název jejich skupiny není jen poetický, ale jde o protějšek Sněžného muže). Povídal jsme si o psaní a o životě a nakonec Alenka promítla na bílou stěnu pokoje z počítače Pýchu a předsudek s Keirou Knightley, v českém dabingu.

A ještě úryvek z toho, co mi Alenka řekla do diktafonu.

„Sedmnáct let jsem žila v Bratislavě, ale celou dobu ve mně dozrávalo rozhodnutí přestěhovat se na venkov. Měla jsem krásnou práci v botanické zahradě, ale přesto mě to táhlo k větší svobodě. Pak se můj přítel odstěhoval sem do Zaježové a já jsem za ním jezdila na návštěvy, ale postupně mi to přestalo stačit. Šla jsem sem s bytostnou potřebou nabrat duchovní zkušenosti, intuitivně jsem věděla, že potřebuju odejít mimo civilizaci a pak mi budou přístupnější pravidla vesmíru, budu v nich bezprostředněji včleněná, zažiju, že jsem součástí vesmíru a že to není naopak – že vesmír není jen podsoučástí našeho světa. Každé zvíře ví přesně, jak má v přírodě fungovat, kdy má co dělat, co jíst... chtěla jsem hledat podstatu toho, co

ve mně funguje. Můj přítel Vlado se věnoval duchovním věcem, náš život byl postavený hodně jinak než je běžné. Pro zdejší lidi naše jinakost nebyla vůbec zvláštní a nepředstavovala pro ně problém. Cítila jsem tu přijetí a spřízněnost.“

Eva Hauserová

7.3 Vyznání stárnoucího naivky

Od ranného dětství se každému z nás rozšiřovalo území, které jsme poznávali. Nejdříve jen okolí kolébky, pak celý pokoj, byt, okolí pozorovatelné z kočárku, pak cesta do školky a do školy a čím dále širší okolí. Jiní lidé v jiných podmínkách to mají co do místopisu a zvyklostí jinak, ale ten postupný rozšiřující se okruh poznání je podobný. Aniž si to dlouho uvědomujeme, ono poznávání a obraz mentální krajiny se nám spolu s našimi nejbližšími a postupně s dalšími lidmi ukládají v paměti, aby vytvořily předivo jistot, ke kterým se celý život vracíme, které nám dovolují odvážit se do dalších poznávacích výbojů a dobrodružství. Pokud jsme v té době nezažili nějakou šikanu či tragédii, rádi se k ní ve vzpomínkách a je-li to možné, i ve skutečnosti vracíme – tvoří to naše kořeny. To poznávání není plošné a neodehrává se v soustředných kruzích vzdalujících se od našeho bydliště, ale probíhá nerovnoměrně. V některých pro nás důležitých směrech se dostáváme s poznáním krajiny i lidí dál, než v jiných. Probíhá spíše v koridorech podél jakýchsi pro náš rozhled důležitých radiál, po nichž se dostáváme dál, zatímco mnohé bližší mezi-lehlé partie nepoznáme ještě dlouho nebo nikdy. Ten obraz, který se tak v nás ukládá, ta mentální mapa s různými cestami, mezníky, důležitými nebo charakteristickými body, je nespojitá. Mezi poznanými koridory a ostrovy zůstávají bílá místa, nepoznané plochy a krajiny. Časem si každý z nás uvědomuje, že mnohdy zná lépe místa velmi vzdálená, aniž pořádně poznal všechny kouty vlastní obce, vlastního města a jejich okolí.

Létáme na zahraniční dovolené a známe lépe opakovaně navštěvované řecké ostrovy, aniž jsme kdy byli v některých částech vlastní země, vlastního bydliště, zvláště jedná-li se o města velikosti Prahy či jiných velkých měst u nás. Neznáme k vlastní škodě celou svou vlast, přestože jsou v ní dodnes, přes všechny prohřešky předchozích generací i naše vlastní dosud nádherná místa, beroucí dech ve všech ročních obdobích. Užíváme si dnešních velkých možností, svobody cestovat, kam se nám zlíbí a nevážíme si toho, co máme daleko levněji a snáze dostupné doma.

Teprve v dobách krizí, kdy začínáme obracet každou korunu, se kajícím vracíme ke svým chatám a chalupám, k levnějším tuzemským výletům a dovoleným. Dnes je lehčí něco se dozvědět o možnostech, které nám naše země nabízí. Už i u nás fungují mnohem lépe informační zdroje o domácích možnostech cestovního ruchu pro poznávání přírodních krás, krajových lákadel a odlišností v kultuře, jídle, pití, zábavě, sportu a rekreaci, takže si každý může vybrat podle svého gusta. A co je stejně cenné a mnohdy překvapující – díky nabyté svobodě cestování po světě můžeme srovnávat. Po 20 letech svobody zjišťujeme, že mnohá zahraniční pozlátka vybledla, že jsme za tu dobu udělali značný kus cesty, abychom se k tzv. „vypělým zemím“ v některých dříve záviděných kvalitách, třeba bohatosti trhu, přinejmenším hodně přiblížili. Shledáváme některé aspekty života u nás ve srovnání s nimi dokonce lepšími. Znovu si začínáme vážit sami sebe, své kultury, svých dějin, svých hrdinů, své dříve vnucené a dnes oceňované skromnosti potřeb, svých schopností improvizace a umu některých svých vrstevníků, kteří se neztratili a neztrácí ani dnes v evropské či ve světové konkurenci. Ještě nedokážeme být tak pořádní a mít obce tak čisté a vyiplané, jako Švýcaři či Bavoři, ale v mnohých městech a obcích už se smysl pro pořádek a krásu upravených domů i veřejných prostranství znovu probudil, pokud ho tam minulý režim kolektivní nezodpovědnosti dočasně přidusil.

Na některé vesnice a některá města je již znovu radost pohledět. Jsou to bohužel častěji menší obce a malá městečka, kterým se vyhnul jak socialistický „panelový urbanismus“, tak novodobý stavební boom výstavby satelitů rodinných domů bez zvládnuté urbánní vazby na původní sídla, bez řádné občanské a technické vybavenosti a slušné veřejné dopravní služby, ale také mor průmyslových a skladovacích hal, logistických center, odlidštěného obchodu v super- a hypermarketech, poškozujících sociální vazby, původní měřítko staveb, vedutu obce, její propojenost s okolní přírodou a krajinou a životní prostředí okolí obrovskými zábory půdy, přírodního prostředí i generovanou dopravou.

Některé obce a některá města jakoby rezignovala na to, co si o nich vlastní obyvatelé i návštěvníci myslí, jak se jim líbí. Jejich vedení, jejich zastupitelstva a netečnost voličů dopustila v jejich struktuře a fungování zvěrstva, která se časem vymstí. Ztrátou atraktivnosti a krásy, funkčnosti, enormními vyvolanými provozními náklady. Do takových obcí se ani bydlící, ani návštěvníci nepohrnou, spíše naopak je začnou opouštět. Doby, kdy tyto omyly „zatláhl“ stát, jsou nenávratně pryč. Jsem zvědav, kdo a za co bude ošklivé haluzny po jejich opuštění zkrachovalými obchodníky likvidovat a dávat obraz obcí a jejich atraktivnost zase do pořádku.

Zatím si to v těchto obcích uvědomují jen menšinové „ostrůvky pozitivní deviace“, ti kulturnější a vnímavější, politicky aktivní a angažovaní občané. Jsem ale přesvědčen, že i pod dojmem srovnávání s prostředím poznaným při cestování se postupně probudí vědomí u těch zatím nedotčených a netečných. Už se to projevuje zvýšeným zájmem občanů při veřejných projednáváních územních plánů či hodnocení vlivů na životní prostředí. Úředníci, nevyklí na důkladnou a neformální komunikaci s veřejností, to budou mít čím dál těžší, pokud se nenaučí naslouchat a nebudou se snažit rozumět, co a proč lidé říkají. Půjde to pomalu, ale není jiné cesty. V těch obdivovaných destinacích jako je Švýcarsko či Holandsko to je už dávno samozřejmostí a prospěch z toho mají obě strany – veřejná správa i veřejnost.

Je to ostatně právě příležitost řešit a sladovat standardními metodami a procedurami různorodé a někdy i protichůdné záměry a zájmy v území, která ospravedlňuje a vyžaduje existenci disciplíny územního plánování i v podmínkách zastupitelské demokracie a volného trhu. Neboť i harmonický, dlouhodobě udržitelný a nekrizový vývoj v území, v jeho funkčním využití a prostorovém uspořádání, vytváření ekonomicky efektivního a krásného prostředí jsou veřejným zájmem, byť si to někteří lidé zatím neuvědomují. Je to společný zájem příslušníků celé občanské komunity obce či města. A kde je po něčem takovém poptávka, byť mnohými nevnímaná či zamlčená, tam by měla být v tržním prostředí i nabídka. Neměl by být problém na takový bohubilý účel vyčlenit i prostředky z veřejných rozpočtů.

Čert mě mohl vzít, když jsem četl v Lidových novinách z pátku 5. listopadu 2010 v článku ekonoma Tomáše Munziho „Co není vidět v solárním boomu“ věty: „Vláda by měla....přistoupit ke skutečným reformám dlouhodobě zužujícím prostor pro....,legislativní gangsterismus“. Tím může být jediné prosazení konstitutivního zákazu regulace cen a nemožnosti manipulací s vlastnickými právy. **Těž eliminace regulačních, „ceny zvyšujících“ orgánů, územního plánování, možnosti zelené šikany a profesní monopolizace. A konečně omezení „svobody“ úředníků omezovat svobodu občanů a podnikatelů vytvářením umělé vzácnosti – a tedy i nutně korupčního podhoubí v procesních záležitostech.“**

Vida, jak lze s vaničkou vylít i dítě veřejných zájmů. Tomáš Munzi si patrně představuje ideální podnikatelské prostředí jako rejdiště podnikatelů, zbavené jakýchkoliv ohledů na ostatní relevantní zájmy v území – to je pro něj patrně smetí, které je třeba odklidit investorům čehokoliv z cesty. Že existuje i cosi jako celospolečenská ekonomická rozvaha, započítávající i externalitu, tedy vyvolané (nebo naopak ušetřené) náklady jiných subjektů, např. u obnovitelných zdrojů energie neznečišťujících životní prostředí oproti energetice spalující uhlí zjevné úspory na nákladech zdravotnictví? To ho nezajímá, ale státní orgány to zajímat musí. Podpora obnovitelných zdrojů energie státem není nesmysl. Jen proto, že to stát učinil nešťastně, nedomyšleně a pravidla stanovil nepružně, bez ohledu k rychle měnícím se technickým i ekonomickým podmínkám, ještě není třeba zatracovat celou kampaň. Přinejmenším přispěla v ČR k rychlému snížení náskoku jiných zemí EU ve využívání obnovitelných zdrojů a k rozvoji těchto technologií, provázenému výrazným snížením jejich výrobní náročnosti a ceny na trhu. To je nesporné plus. Že tento trend a nástup nezachytí stejně pružně jiní výrobci energie a provozovatelé rozvodných sítí je fakt, který nesvědčí proti obnovitelným zdrojům energie, ani proti státním orgánům, pokud jsme ovšem opravdoví zastánci „trhu bez přívlastků a bez zásahů státu“, za jaké se pan Munzi vydává.

Takovým ale nemůže být žádný soudný člověk. **Určitá legislativní regulace lidského chování i podnikání patří k vyspělé civilizaci, ke kultuře vztahů mezi lidmi navzájem a mezi lidmi a přírodou.** Je výrazem skutečnosti, že kromě zájmů soukromých jsou tu i zájmy sdílené všemi, které je třeba chránit a podporovat ve veřejném zájmu. Míru této seberegulace společnosti neurčuje žádný despota nebo zavilý nepřítel podnikání, ale legislativa, přijímaná demokraticky volenými orgány. Ty se sice také mohou občas

mýlit, ale není to na věky nenapravitelné a hlavně je to výraz aktuální společenské vůle, zahrnující i jiné, než podnikatelské zájmy. A je to tak samozřejmě správné.

Je to mimochodem právě územní plánování, které člověka donutí jeho životní mentální mapu, o které píše v úvodu, vyplnit znalostí i těch „bílých míst“ poznání mimo koridory jejich osobních zájmů, protože nutí prozkoumat a pojednat inteligentně a racionálně celá řešená území každé konkrétní územně plánovací dokumentace. Dobří územní plánovači jsou tak obvykle také vynikajícími znalci svého správního nebo řešeného území, jejichž služeb by se neměli developeři a investoři zříkat – naopak by je měli využívat.

Je v tom ostatně i naděje, abych se kruhem vrátil k původnímu tématu, že právě podnikateli – investory a developery iniciované a zkorumpovanými nebo hloupými radními a zastupiteli do územních plánů a územního rozhodování vnucované vředy na tváři našich měst a obcí, představované výše popsaným „urban sprawl“ – onou anarchistickou „urbánní kaší“ na periferii našich měst a obcí, nebudou jevem trvalým, ale dříve nebo později společnost a její politické reprezentace dospějí k takové míře osvícenosti, kulturnosti a k účinné regulaci těchto nešťastných počinů, že postupně zmizí a města i obce si budou opět víc zakládat na zachování dlouhodobých funkčních i prostorových kvalit, na krajinném rázu, na působivé vedutě a kráse měst i okolní krajiny, než na krátkodobém zisku. Nebo jsem nevyčísitelný naiva i ve svých 65 letech?

Martin Říha, v Hradci Králové 6. listopadu 2010

7.4 Pole v Polabí, zkáza krajiny a my Pražáci

„Za komunistů bylo líp!“ rozčiluje se babička, která tady na vesnici žije od narození, osmdesát let. „Pole byly osetý, ale teďka? Jen se běžte kouknout támhle za cestu, jak tam pole leží ladem a zarůstají!“

V tom má samozřejmě pravdu – když jsem jela sem do Polabí vlakem, viděla jsem, jak se krajina změnila. V dětství jsem sem jezdila na prázdniny a na polích převládala cukrová řepa, kterou tu dnes neuvidíte. Lány zčernalých slunečnic se střídají s napůl uschlou kukuřicí a s rozlézajícími se plechovými škatulemi skladišť. Slunečnice ale měly v letošním deštivém roce smůlu a kukuřice se ještě sklídí, takže to zas není taková tragédie, jak to vypadá. Občas je ovšem opravdu něco ponecháno ladem a vlády se ujímá přírodní sukcese – kopřivy a bodláky jsou časem vystřídány břízkami, olšemi a zlatobýlem. Trochu škoda, jde přece o nejúrodnější půdu v Čechách.

Komunisté se snažili hospodařit podle severokorejské ideje čučche – stát měl být z nějakých ideologicky-strategických důvodů soběstačný, a tak bránili záborům zemědělské půdy, bojovali o zrno, vyháněli na pole brigádníky ze škol, meliorovali jak o závod a hleděli, aby ani kousek krajiny neunikl socialistické zemědělské velkovýrobě. Tuším, že dnes to mají zemědělci těžké, protože jim oproti západoevropským zemědělcům chybí tučné dotace, a zároveň máme zakázanou celní ochranu. Ruka trhu působí, že pro výrobce potravin je výhodnější nakupovat suroviny někde daleko za hranicemi a dovážet je. Jo, tohle je špatně, ale co s tím? Trhnout se od Evropské unie a zvednout celní bariéry?

Osobně je mi sympatičtější úsilí o soběstačnost v rámci nějaké menší komunity, než je celý stát. Když budete usilovat o soběstačnost v rámci jedné obce nebo jednoho údolí, můžete si sousedsky vypomáhat a barterovým způsobem si vyměňovat, co vyprodukujete. Aspoň trochu uniknete všudypřítomné šátralce – neviditelné ruce trhu. To mě nějakým niterným způsobem uspokojuje a cítím, že je to správně.

Jenomže když se podíváte do konkrétní vísky v Polabí, zjistíte, že to tak vůbec nefunguje.

Babička a její dcera, moje kamarádka, mají kus pole. Spíš je to louka s několika ovocnými stromy, zvící asi patnácti set metrů čtverečních. Tenhle pozemek je jim jen pro zlost, musí se postarat o jeho posekání, aby ošklivě nezarůstal, trávu většinou už nikdo nechce, protože lidé už nechovají králíky ani jiná zvířata, takže skončí na skládce.

„Copak si to pole nechce od vás nikdo pronajmout? Některý soused by tam mohl pěstovat třeba ovoce nebo zeleninu,“ navrhuju.

„Kdepak, to dnes nikdo nechce,“ odpovídají.

„Nebo by se tam mohly pást ovečky!“ básním jako naivní Pražáčka.

„Kdepak, to dá moc práce. Všechno dá moc práce.“

To je samozřejmě pravda. Jen my potrhli Pražáci dychtíme po tom, abychom se mohli ohánět rýčem, vidlemi nebo hráběmi na čerstvém vzduchu. Vidíme v tom zábavu a relaxaci a klidně to děláme i zadarmo. Je to o tolik lepší než chodit do posilovny! Když se před babičkou zmíním, že moji známí jezdí na kurzy kosení a zacházení s kosou do Anglie, rozčílí se. „Jo, Angličanům a Američanům lezou do zadku! Na to je užije!“

Nojo, ale kde se tedy mají naučit kosit? To by musel zřejmě přijít nějaký Pražák a zorganizovat na české vesnici kurzy, kde by pamětníci předváděli, jak na to. Připomíná mi to fenomén farmářských tržišť, který je teď tak módní – ten přece taky museli nastartovat lidé z měst, sami farmáři se o to pokud vím ani nepokoušeli.

No co se dá dělat. Nabízím se, že pole zkusím permakulturně osázet ovocnými křovisky – kdyby se to povedlo, odpadlo by sekání trávy a úroda špendlíků, bezinek a podobného polodivokého ovoce by se vůbec nemusela sklízet.

Třešnička na dortu: když mi tuhle automechanik pan Hájek připravoval auto k technické kontrole, ukazoval mi svoji zahrádku. Rostou mu tam fíkovníky, plodí fíky a v pohodě přežívají naši zimu! Ustříhl mi pár řízků. A tak mě napadlo: v Polabí je přece tepleji než v Praze, co tam založit fíkovníkový háj?

Eva Hauserová

7.5 Nové vlastenectví

„No není to paráda! To by stálo za voslavu. Roste z nás automobilová velmoc par excellence. Vidíš, 932 tisíc vyrobených kousků za jedinej rok. To máš každěj den,“ a starší bratr na chvíli v soustředění nad displejem mobilu zvažněl, aby pak celý rozjařený vítězoslavně vyhrkl „no to se podrž, ty vole, přes dva a půl tisíce autíček. Není to fantastický! Jenom v týhle malý zemičce dva a půl tácu.“

„Jen aby ses z toho nepotento. Ale vona každá mince má dvě strany,“ velký bratře.

„Jaký dvě strany, čoveče? Dává to mraky lidem práci, zvyšuje životní úroveň a ve světě nás konečně berou. Chápeš?“

„To určitě. Ale kdybysme takhle chrlili tanky a kulometry, tak to vyjde na stejno, ne. Taky by nás...“

„Co šlíš bratříčku? Tady nejde vo nějaký zabijácký arzenály. Auto je dnes běžnej spotřebitelskej výrobek.“

„Tak to se, velký bratře, šeredně pleteš. Běžnej spotřebitelskej výrobek nezdobí po světě rok co rok víc jak milión novejch křížků. Kam se serou lokální války. A u nás za ten jahř vygumuje totálně celou jednu vesnici. Kam se serou Lidice. To když už sme u tý statistiky.“

„S takovou citovkou na mě nechod'. To je demagogie. Za to nemůžou ty autíčka, ale ty blbci, co je neuměj kočírovat.“

„Ho ho! To tvrděj ve zbrojovce vo těch svejch bambitkách taky. – Zkus takhle jednou konečně zvednout ty klapky na vočích a zamyslel se. Zamyslel se, co se s těmi mraky vylisovanejch autoplechovek děje. Kam vlastně jdou? A kde skončí?“

„No to mě promiň, tohle přece nemusí nikoho extra zajímat. Koupí si to, kdo chce, kdo to potřebuje. A další už je jen a jen jeho vodpovědnost, no ne. Tak proč si s tím zatěžovat nějaký svědomí?“

„Z vyššího principu mravního, ty vole. Tak jako je žádoucí vědět, kam směřujou takový „běžný“ spotřebitelský výrobky jako sou zbraně nebo třeba cigára.“

„Chm, já koukám, že ty směřuješ k anarchistům. Asi ti už plesnivý mozek, bráško. Nemůžeš přece srovnávat nesrovnatelný. Špičkovéj a mírovej výrobek s kalašnikovem. Taková nablejskaná škodovka do-

káže splnit životní sen člověka ať už žije v Číně nebo na Ukrajině. Ulehčit mu vosud. Vosvobodit ho vod hnípání na podělaný místní hroudě. Dokáže taky zachraňovat životy. Je to takovej vyslanec pokroku a civilizace. Prostě nese sebou blahobyť a hóch standard. Tam, stejně jako u nás. – Už ti to dochází?“

„Hm, zapomněls na štěstí. Kde se votočí, tam přinese štěstí.“

„Krucinálfgot, dyť seš můj brácha! – Přece nemůžeš bejt tak blbej.“

„A až bude mít každej na světě škodovku, toyotu nebo hyunday budeme konečně v ráji. Vosvobození, blahobytní a v permanentním orgasmu.“

„Kurva sejříš mě. Koleduješ si vo těžkou bratrovraždu ...“

„To máš za ten plesnivej mozek, velký bratře. – A vůbec, napadlo tě, jakej to je hoch standard, když sou ulice měst zapráskaný těma plechovejma pikslama? Když smrad z těch jejich análů rozežírá plíce už těm nejmenším?“

„Tohle sem netahej. Přece nechceš, aby sme s vývozem aut stavěli ještě vobchvaty, nadúrovňový křižovatky, protihlukový bariéry a kdoví co eště.“

„No jo, ale dyž my s těmi autáky expedujeme i určitej způsob vegetování. Globalizujeme.“

„Ale tohle přesně tam chtějí. Kdyby nechtěli, tak ...“

„My tam vlastně vyvážíme zácpy, smog, bouračky a zmrzačený, a hromady budoucího šrotu.“

„Jo, s tím si bratrouši musej poradit sami. Jako sme si poradili my. Jasný? Nemůžem je vodit za ručičku.“

„Neřekl bych, že sme si s tím poradili velký bratře. My ten problém zvaný automobilismus jen šíříme jako infekci dál a dál. Zločinná nezodpovědnost. Kde sou auta, tam panuje nezodpovědnost.“

„Ach bratříčku, ty musíš tak trpět! Zato já se raduju: Kde sou auta, tam vládne svoboda!“
„Hm, a co takhle na skok, juknout na tu tvoji svobodu, do Pekingu? Prej tam kvůli smogu nevidíš druhou stranu ulice. Anebo do Bombaje. Tam zas vyplivujou astmatiky jako na výrobním pásu. Ale možná by ouplně stačilo vyrazit na špacír do matičky Prahy.“

„No konečně trochu vlastenectví. Mě však, bratříčku, nedostaneš. Mám rychlý auto made in Czech. Šlápnu na plyn a za hodku sem na čerstvým luftu v samým srdci našich krásných Krkonoš.“

Miroslav Petr

7.6 Betlémská krajina

Téma „Betlémská krajina“ navrhla při jednání listopadového předsednictva STUŽ jako leit-motiv pro poslední setkání členů STUŽ na oslavě zimního STUŽovratu dne 15. 12. 2010 MUDr. Eva Rychlíková. Ten název byl tak vyzývavě inspirativní, že přiměl Martina Řihu k vytvoření následujícího textu, který byl autorem přednesen 15. 12. v úvodu setkání členů STUŽ v Literární kavárně v Řetězové ulici v Praze 1:

„Betlémská krajina“ je pojem, který má mnoho obsahů. Geograf či cestovatel si představí pahorkaté území dnešního Izraele jihozápadně od blízkého Jeruzaléma, v okolí cca třicetitisícového města Betléma (hebrejsky Bet Lehem, palestinsky Bajt aj-Lahm, angl. přepis Bayt Lahm), které leží v Palestině na tzv. Západním břehu řeky Jordánu a Mrtvého moře. Vzdělaný člověk a obzvláště křesťan si k tomu navíc vybaví, že je to rodiště Ježíše Krista, navzdory jeho přídomku Nazaretský (podle údajného pozdějšího místa působení - Nazarethu v severním Izraeli). Prostý věřící křesťan, který v Izraeli nikdy nebyl, má pojem Betlémská krajina spojen se zidealizovanými betlémy, které si věřící křesťané už od 4. století vytvářeli v Itálii, kde v 17. a 18. století tento zvyk zlidověl, rozšířil se a betlémy se staví a vystavují v katolických i jiných rodinách dodnes v době Vánoc, tedy v době kolem data Kristova narození.

Je to obvykle jakási snová stupňovitá krajina, stoupající od základny s dominantní stavbou otevřené stáje, kde leží pouze na slámě nebo v kolébce malý Ježíš - Jezulátko. Nad ním se sklání jeho matka Panna Maria, sdílející chlév i s oslíkem a telátkem, které pomáhají dítě zahřát. Za chlévem bývají rozmístěny

smyšlené stavby či miniatury známých světových architektur, zahrady s palmami a dalšími stromy, tropickými či subtropickými, ale často přizpůsobenými domácím poměrům mírného pásma, jak si je dokázali představit jejich střeoevropští tvůrci. Nad touto krajinou se vznáší dle křesťanské legendy Betlémská hvězda, zobrazovaná často jako kometa. Podle astronomů možná šlo o jasnou konjunkci tří velkých planet, která v době Kristova narození přechodně vznikla a která dle legendy přivedla do Betléma první gratulanty s dárky - pastýře z okolí a později i známé tři krále. V rozporu s poměrně suchou realitou bývá betlémská krajina zobrazována jako jakási šťavnatá rajská zahrada, plná zvířat, ptáků, ryb a také činnorodých lidí nejrůznějších řemesel a činností. V nejsložitějších betlémech jsou tyto figury dokonce oživeny důmyslnými mechanickými stroji poháněnými pružinou, závažím nebo u těch modernizovaných i elektrickým motorkem. Stavěné betlémy mohou být velmi prosté, s pár figurkami z papíru, papírové nebo chlebové hmoty, z těsta, ale i vyřezávané ze dřeva nebo modelované z hlíny, porcelánu, odlévané z kovu nebo z moderních materiálů, jako je např. varem tvrzený modurit. Někdy jsou to krásná, slohově jednotná a čistá umělecká díla, jako je známý Třebechovický betlém z počátku 20. století nebo některé lidové betlémy, vystavené v Podkrkonošském muzeu v Jilemnici.

Pojem „Betlémská krajina“ může být lidmi s obrazotvorností a fantazií přenesen i na některé malebné krajinné a sídelní partie reálné krajiny, která takové betlémy připomíná. Tak si lze představit betlémskou krajinu jako některé partie skalních měst v Českém ráji, některá města a obce ve svahu se středověkými dominantami hradů či zámků jako Rábí či Český Krumlov v jižních nebo Loket, Stříbro a Bečov v západních Čechách. Také Červený vrch a Pastýřská stěna v Děčíně by mohla být považována za betlémskou krajinu, kdyby na jejich úpatí namísto jeslíček a andělských zvonků nezvonily zvonky závor a neduněly vlaky drážďanské dráhy. Jako Severočech mám pojem „Betlémská krajina“ spojen s krajinnou partií v Českém středohoří, která se otevře divákovi při sjezdu z Lovečkovic k Horní Vysoké cestou na Úštěk. Na protějším svahu za údolím se rozkládá obec Levín, již na horizontu dominuje kupole kostela či hřbitovní kaple. Spolu s okolními vrchy tvoří zejména za svítání nebo za soumraku, kdy již svítí okna domů a veřejné osvětlení, výraznou připomínku betlémů.

Nu a na nejobecnější úrovni lze pojem „Betlémská krajina“ jistě spojovat se všemi krásnými a necitlivými lidskými zásahy neporušenými krajinnými partiemi v celé naší zemi i jinde v Evropě a ve světě. Pro mne sem patří například pohled přes Vltavu v Praze na Malou Stranu a Pražský hrad, ať je to od Smetanova muzea, od Rudolfiny nebo z Karlova mostu, pohled z Kozákova na Český ráj a českou kotlinu s Troskami v popředí, pohled ze Žalého směrem na Zvičinu a do vnitrozemí Čech, pohled z výšiny s věžičkou u Lovosic u dálnice D8 na České středohoří, na celé to krásné panoráma od Rané a Oblíku na západě přes hrad Házmburk nad Klapým, Milešovku až po Lovoš, Radobýl a Sedlo na východě. Také pohled z Jetřichovic na Mariinu vyhlídku nebo od východu na Vysokou Lípu, pohled na skalní hrad Sloup v Čechách, na historické jádro městečka Úštěk, na historické jádro města Písku přes Otavu z Jeleního mostu či z Portyče, nebo abych nezůstal jen v Čechách, třeba panoráma Západních Tater při příjezdu do obce Bobrovec, panoráma Vysokých Tater od Popradu a Smokovce, pohled z vnitřního města Edinbourgu na oba hrady nad městem, pohled na Montmartre s chrámem Sacré Coeur či na Latinskou čtvrt v Paříži, tolik připomínající Staré Město nebo Malou Stranu v Praze a mnohá další místa, která mám rád a nedají se ani všechna vyjmenovat.

Každý si jistě dovede podobně vybavit své „betlémské krajiny“ ve své paměti a na své mentální mapě, vytvářené v průběhu života a ukládané k těm pokladům, které jsou součástí našich kořenů. O to hůře nese, když zjistíme, že nám ten obrázek někdo zničil nebo alespoň zkalil nějakým neuváženým stavebním nebo jiným počinem. Tak pohledu na České středohoří jistě v minulosti nepřidala cementárna Čížkovice a chemička Lovosice a v poslední době mu nepřidává rampa a estakáda dálnice D8 pod Lovošem, rozdělující obec Vchynice. Kdysi krásnému historickému centru christopher-wrenovského Londýna s katedrálou sv. Pavla zasadily smrtelné rány okrsek výškových staveb Barbican a další výškové stavby v něm, jako Thames Tower a blížká „okurka“ vedle Parlamentu, nemluvě o hrůze ruského kola přímo na nábřeží, nebo v Paříži shluk mrakodrapů Front du Seine v optickém kontaktu s historickým jádrem, zatímco jiný shluk výškových staveb - Le Défence, ještě dokázala správa města inteligentně udržet 5 km vzdušnou čarou daleko v prodloužení Champs Elysée tak, že se jeví pozorovateli v průhledu Vítězného oblouku na Place de

Étoile jako miniaturní hračky. Jsem asi staromilec, který se děsí, že do svých milovaných krajinných partií mi nějaký barbar zasadí novou jadernou elektrárnu, fabriku, houf stožárů s vrtulemi větrných elektráren, lán fotovoltaických panelů nebo alespoň vzdušné vedení velmi vysokého napětí.

Pojem „Betlémská krajina“ se mi vyjeví také pokaždé, když si prohlížím Willenbergovy rytiny vedut starých českých měst, zasazených kouzelně do krajinného rámce okolí, s přirozenými architektonickými a zároveň duchovními dominantami chrámů a kostelů, věží radnic, klášterů, hradů či zámků a bez neforemných velkokrabic skladů a obchodů či laserových poutačů diskoték.

Čím to, že jsme tak zpustli? Že nám tyto fauly na našem prostředí, na našich městech a na naší krajině nevadí? Je pojem „Betlémská krajina“ opravdu odsouzen už jen do pohádek, mýtů, do historie, do náboženství? Nebo se po desetiletích vládnoucího barbarství přeci jen začneme zase kultivovat, začneme si vážit materiálního i duchovního odkazu předchozích generací a vrátí se nám cit pro krásu a harmonii člověka a přírody, jakou se snaží zobrazovat tvůrci betlémů? Snad pominula doba revolucí, které více bořily, než budovaly, a nastane delší evoluční období, které přináší naději na pozitivní vývoj i v tomto ohledu. Konec-konců, naděje v lepší budoucnost umírá poslední - nejen v „Betlémské krajině“.

Ing. arch Martin Říha, v Hradci Králové 11. listopadu 2010

8 Smutná zpráva

Dne 18. října zemřela ve věku 81 let jedna ze zakládajících členek naší STUŽ, ing. Jaroslava Šindelářová, CSc.

Ing. Šindelářová vystudovala Lesnickou fakultu a při své odborné práci se věnovala zejména problematice pěstování a šlechtění domácích i introdukovaných dřevin. Mezi její velké odborné zájmy patřilo i studium problematiky stanovištních rostlin a jejich významu pro lesní prostředí. Dlouhá léta se věnovala i problematice související s ochranou životního prostředí. Byla rovněž autorkou četných publikací v řadě odborných časopisů. Jako autorka a spoluautorka se podílela i na vydání několika odborných knih.

Byla to do pozdního věku velmi krásná, vždy vzorně upravená žena.

Semináře STUŽ navštěvovala pravidelně do doby, než jí v roce v 1994 zemřela na rakovinu její jediná dcera, což jí zcela zlomilo.

Poslední akce, které se aktivně zúčastnila, byla mezinárodní konference, kterou STUŽ v té době pořádala v Emauzském klášteře. Konferenci, které se zúčastnilo kromě Čechů i mnoho zahraničních účastníků, např. z Japonska, Spojených států, Somálska atd., jsme organizovali tak říkajíc na koleně, bez profesionální instituce, takže vše včetně občerstvení jsme zajišťovali sami. Jaruška nám byla velmi platnou pomocnicí a alespoň na chvíli zapomněla na své trápení..

Od té doby jsme jí vídali málokdy a pokud, tak vždy se slzami v očích. A po čase se vytratila úplně, jen Zpravodaje STUŽ, které jsem jí posílala, zřejmě četla.

Je mi moc líto, že jsem neměla možnost jí v posledních letech vídat.

Budu na ní vždycky vzpomínat jako na velmi vzdělanou, krásnou, ale velmi smutnou ženu.

Eva Vavroušková

9 Nové knihy

9.1 **Indikátory blahobytu– všechno, co jste kdy chtěli vědět o štěstí (ale báli jste se zeptat)**

Zelený kruh představil v pondělí 22. listopadu novou publikaci z edice APEL s názvem „Indikátory blahobytu – všechno, co jste kdy chtěli vědět o štěstí (ale báli jste se zeptat)“. Publikace shrnuje vývoj

v měření kvality života a udržitelnosti prostředí. Autoři podkladových studií jsou Jiří Čáslavka z Glopoli-su, Tomáš Hák z COŽP UK, Stanislav Kutáček z Masarykovy univerzity a Viktor Třebický z TIMURu. Publikace je volně k dispozici ke stažení na webových stránkách Zeleného kruhu.

9.2 Ekoporadenství v praktických příkladech

Nová publikace úspěšných příkladů českého ekoporadenství je k dispozici veřejnosti.

S úspěšnými příklady, kdy ekologické poradny pomohly občanům s ochranou životního prostředí, se nyní může seznámit i široká veřejnost. Novou publikaci „*Ekoporadenství v praktických příkladech*“ mohou lidé zdarma získat přímo v ekologických poradnách či objednat telefonicky nebo přes internet u vydavatele – Síť ekologických poraden. Publikace zachycuje 21 projektů, které byly oceněny v soutěži ekoporaden letos na jaře, a doprovází stejnojmennou putovní výstavu. Prezentuje tak například aktivity Ekologického právního servisu, který pomohl občanům Ostravska prosadit opatření na omezení znečištění z ocelárny ArcelorMittal, kampaň společnosti Rosa zaměřenou na rozvoj trhu s místními produkty nebo činnost Arniky týkající se havarované skládky nebezpečného odpadu v Pozdávkách.

Brožovanou publikaci je možné obdržet zdarma v ekoporadnách, které se podílejí na projektu nazvaném „[Poradenství – metody, příklady, certifikace](#)“, tj. Arnika, ZO ČSOP Vlašim, Rosa – společnost pro ekologické informace, Ekologický institut Veronica, Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, Ekologický právní servis a STEP

Kontakty pro získání publikace:

- Arnika – www.arnika.org
- ZO ČSOP Vlašim – www.csopvlasim.cz
- Rosa – společnost pro ekologické informace – www.rosacb.cz
- Ekologický institut Veronica – www.veronica.cz
- Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty – www.bilekarpaty.cz/vis
- Ekologický právní servis – www.eps.cz
- STEP – www.ekoporadna.cz

9.3 Příroda v náboženstvích, Štefan Šrobár

Bratislava, Lufema 2008, 71 s.

V útlé knížce formátu A5 autor, zemědělský inženýr a teolog, přehledně seznamuje čtenáře o tom, jak nejdůležitější náboženství vnímají přírodu. Začíná stručnou kapitolou o judaismu a křesťanství a poté přechází k dalším velkým světovým náboženstvím – k islámu, buddhismu a hinduismu. Výklad, podávaný z křesťanského hlediska, je uvozen myšlenkou známého německého teologa Hanse Künga, že mír ve světě není možný bez míru mezi náboženstvími; ten však vyžaduje dialog mezi náboženstvími, jehož nezbytným předpokladem je vzájemné poznání. Tomuto cíli slouží autor tím, že zde křesťanskému čtenáři přináší určitý sektor myšlení z různých mimokřesťanských náboženství.

Po přehledu pohledů na přírodu v dnešních velkých světových náboženstvích následuje shrnující kapitola „Prínos náboženstiev“, kde autor pozitivně hodnotí možné přínosy jednotlivých světových náboženství pro řešení současné environmentální krize.

Tato shrnující kapitola je následována krátkým seznámením s náboženským uvažováním Indiánů, k němuž patří sympatická spontánní symbióza člověka s jeho přirozeným prostředím.

Poslední část knihy je věnována některým dalším starým orientálním náboženstvím, mezi nimi i těm, která měla vliv na utváření myšlení biblického Izraele.

Stručnou a přehlednou Šrobárovu knížku lze doporučit širokému okruhu zájemců o religionistiku a všem, komu je blízký duchovní rozměr přírody a životního prostředí.

Jiří Nečas

9.4 **Norská inspirace – kultura občanského života v česko-norském dialogu,**

Publikace *Norská inspirace – kultura občanského života v česko-norském dialogu*, je výstupem společného projektu Nadace rozvoje občanské společnosti a Norského helsinského výboru.

9.5 **Rybí hry, Eva Hauserová**

Nakladatelství Andrej Šťastný, cena 249 Kč

Protagonistka tohoto volného mozaikového vyprávění se s pomocí svých kamarádek pokouší vyrovnat se svou silící nejistotou co má vlastně od života chtít. Práce v reklamní agentuře ji přestává uspokojovat, mateřství ji také zrovna neláká a pak přijde vážná nemoc jako připomenutí, že žijeme jen jednou. Tak proč si to neužíváme, posedle se vrháme do rybích her a předháníme se, kdo vyloví tu poslední rybu v rybníce? Řetěz groteskních a hořkých epizod přece jen ponechává naději, že všechno může být i jinak.

Co jsou rybí hry – Fish Banks, Ltd. ?

Simulační hra, která učí principům dlouhodobě udržitelného zacházení s obnovitelnými zdroji:

„Gratulujeme vám, právě jste se stali manažery jedné z hlavních rybářských společností ve vaší zemi. Spolu s dalšími zaměstnanci – kapitánem a členy posádky – stanovíte politiku společnosti a budete řídit vaši flotilu tak, abyste dosahovali maximálních výnosů...“

9.6 **Nesnesitelná lehkost nakupování aneb jaké je tajemství nízkých cen v obchodních řetězcích**

Vydalo NESEHNUTÍ, knihu je možné zakoupit tamtéž za 150,- Kč.

Recenze:

Nová kniha *Nesnesitelná lehkost nakupování aneb jaké je tajemství nízkých cen v nákupních řetězcích* shrnuje publikované studie o negativních dopadech expanze nákupních řetězců. Ukazuje především na porušování práv zaměstnanců a zaměstnankyň obchodních řetězců, ale i personálu dodavatelských společností, jehož otřesné pracovní podmínky si při svých nákupech sotva uvědomujeme. Chování vedoucích pracovníků obchodních řetězců a strategie společností při jednání se svým personálem jsou čtivě ilustrovány osobními příběhy zaměstnanců a zaměstnankyň.

Kniha ovšem na konkrétních příkladech dokládá i nátlakové praktiky řetězců při jednání se samosprávami a místními obyvateli při prosazování konkrétních záměrů v jejich městech. Zabývá se i sociálními dopady expanze nákupních center na takových místech.

Kniha zaujme svou originální obálkou a k jejímu čtení navnadí předmluva předního sociologa Jana Kellera. Kniha je dělena do kapitol podle jednotlivých států. Dozvíte se mimo jiné o praktikách řetězce Tesco ve Spojeném království, o chování obchodních řetězců Lidl a Kik v Německu, zde snad i otrlejší čtenáře musí šokovat konfrontace nízkých cen zboží s tristními pracovními podmínkami zaměstnanců a zaměstnankyň dodavatelů v Bangladéši. Velice výmluvný je i popis agresivních praktik společnosti Wal-Mart v USA. Kapitola věnovaná České republice kromě dopadu výstavby velkoobchodu na životní prostředí pojednává i o zajímavých změnách v chování zákazníků v průběhu let a fenoménu poslední doby, tzv. „mall junkies“. Závěrečná kapitola shrnující zkušenosti ze Slovenska šokuje zejména případem nákupního centra Aupark v Košicích postaveného v centru uprostřed náměstí.

Knihu jistě ocení každý, komu nejsou lhostejné ekologické a sociální dopady jeho nakupování. Zejména by ale její přečtení velmi prospělo všem, kdo se pravidelně nechává zlákat k výhodným nákupům ve svém oblíbeném hypermarketu.

9.7 **Jak žít dobře, zdravě a ekologicky šetrně**

Vydala: ARNIKA, cena 119,- Kč

Autoři: Milan Havel, Hana Gabrielová, Jindřich Petrlík, Jitka Straková, Vendula Krčmářová, Miroslava Jopková, Kateřina Trnková, Vlastimil Karlík, Zora Kasiková a Lenka Petrlíková Mašková.

Tato kniha je o důsledcích našich každodenních rozhodnutí – co koupit, co jíst a pít, jak bydlet, jak cestovat, jak se bavit... Podává informace, popisuje dopady obvyklých rozhodnutí nejen na životní prostředí a nejen v našem nejbližším okolí a nabízí alternativy. Leccos jste možná už slyšeli, mnohé informace pro vás mohou být nové. Málokde je najdete takto pohromadě.

Kniha je rozdělena do 14 kapitol:

Životní styl, Potraviny, Textil a odívání, Volný čas: udělej si sám, Zahradničení, Bydlení, Energie, Mobilita, Nové informační a komunikační technologie, Voda, Turistika, Reklama a masmédiá, Ekodesign, Chemické látky, Ekoznačení.

9.8 **Účinky výfukových plynů z automobilů na lidské zdraví**

Autor: Miroslav Šuta

Vydala: Veronika

Jedná se o třetí, aktualizované a doplnění vydání publikace, která shrnuje informace o zdravotních dopadech více než desítky chemických látek a jejich skupin, které jsou obsaženy ve výfukových plynech automobilů.

Znečištění ovzduší představuje v České republice i v mnoha částech Evropy nejvýznamnější ekologický problém poškozující zdraví lidí. V zemích EU následky vdechování znečištěného vzduchu předčasně zabíjí asi 370 tisíc lidí ročně. Podle údajů Evropské komise zkrátí znečištěné ovzduší každému z obyvatel EU život v průměru o 9 měsíců, České republice o více než 10 měsíců. V mnoha městech jsou přitom dnes právě automobily hlavním příčinou znečištění ovzduší.

Automobilové exhalace jsou v publikaci rozděleny do čtyř základních skupin podle svých účinků na lidské zdraví – na látky postihující hlavně dýchací cesty, látky s toxickými účinky a na rakovinotvorné látky. Nově jsou v textu zahrnuty i skleníkové plyny, a to vzhledem k prokazatelně negativním zdravotním dopadům planetární změny klimatu. Autor publikace čerpal z více než stovky odborných publikací a pro potřebu neodborníků je text doplněn i stručným slovníčkem vysvětlujícím použité odborné termíny.

Zájemci si tištěnou verzi publikace mohou objednat e-mailem na adrese vendula.tomkova@veronica.cz, elektronickou verzi publikace si ve formátu PDF mohou bezplatně stáhnout na internetové stránce www.veronica.cz.

9.9 **Aby se ve městě dalo dýchat – Příklady efektivních opatření ke zlepšení kvality ovzduší**

Miroslav Patrik, Miroslav Šuta, vydala ZO ČSOP Veronica v roce 2010, 56 stran

Popis: Znečištění ovzduší ve městech představuje vážný problém. Na nemoci způsobené zplodinami z výfuků automobilů umírají každoročně tisíce lidí. Publikace přináší mnoho příkladů, jak v zahraničí úspěšně regulují dopravu ve městech či omezují její negativní dopady, ke spokojenosti obyvatel i řidičů. Opatřeními jako jsou nízkooemisní zóny, prachové filtry, zpoplatnění vjezdu do centra měst, regulace rychlosti atd. je možné výrazně zlepšit ovzduší ve městech. Lidé zjistí, že ne na každou cestu potřebují nutně auto. Kniha je určena zejména pro představitele samosprávy, státní správu a politiky, kterým může pomoci v jejich snaze o zlepšování podmínek života ve městech. Přínosná je i pro všechny ostatní čtenáře.

Publikaci lze objednat v Ekoporadně Veroniky (Panská 9, Brno), případně ve formátu pdf stáhnout na webu.

10 Závěrem adventní zamyšlení nad životním prostředím

Mezi čtenáři Zpravodaje STUŽ má beze sporu péče o životní prostředí vysokou prioritu. Patří k ní jak různé dobré každodenní návyky, jakými je třídění odpadu, šetření energií i surovinami, omezování jízd autem atd. A nezůstává jen u nich. K dobrému vztahu k životnímu prostředí patří i úsilí o zachování čisté přírody a o krásnou, harmonickou krajinu a může být vyjádřen jak konkrétní prací v terénu, tak i zapojením do nejrozmanitějších akcí za příznivou legislativu vůči přírodě, za zachování alejí, za omezování vlivu rozpínajícího se kapitálu atd.

Co však životním prostředím rozumíme? Z abstraktního pohledu teorie systémů můžeme říci, že jde o „systémové okolí člověka“. Myslíme však člověka jako druh, či nějakého konkrétního člověka, či si tam můžeme dosadit kohokoli, třeba každý sama sebe? Prostředím, v němž se jeden každý z nás pohybuje, je tedy nejen příroda a krajina s přírodními i civilizačními prvky, nýbrž také druzí lidé, především naše rodiny, sousedé, spolupracovníci, přátelé, kolegové z různých organizací atd. Naše starost o životní prostředí by se tedy měla týkat i jich. Když už jsme jednou vstoupili na půdu teorie systémů, mějme na paměti, že systém není jen souhrn entit, nýbrž zahrnuje i nejrozmanitější vztahy a vazby mezi nimi. A tak k životnímu prostředí z tohoto hlediska patří také vztahy mezi lidmi a vazby lidí k přírodě a produktům civilizace – k městům a vesnicím, ke kulturním a přírodním památkám, k parkům a lesům, k poutním místům a různým dominantám v krajině, k stromům a vodám; každý takový výčet bude ovšem neúplný.

Nosné téma ekologické sekce České křesťanské akademie pro rok 2010 bylo „krajina“. Ta z křesťanského pohledu je připomenutím setkání Božího a lidského tvoření. Krajinu člověk dotváří. A je na něm, aby jeho příspěvek byl pro dobro věci. Jako hmatatelnou komponentu životního prostředí ji člověk může úžasně zvelebovat, kultivovat, ale také i poškozovat a ničit. Krajina se tak stává symbolem možné interakce mezi člověkem a prostředím. K dobrému či ke zlému?

A něco podobného se týká i oné „lidské“ komponenty životního prostředí. K péči o životní prostředí patří starat se i o ni. Usilovat o dobré vztahy mezi lidmi. Šířit vědomí, že jsme tu jeden pro druhého, že máme spolupracovat a vzájemně si pomáhat, že v tom je naplnění života. Budovat pozitivní myšlení. Tradiční hodnotový systém stavějící na tvrdě materiálních hodnotách a stimulující k pohledu na druhého člověka jako na nežádoucího konkurenta prorůstá oním lidským životním prostředím jako rakovina.

Jsme tak zas vedeni k přemýšlení o hodnotách. Známa Vavrouškova analýza¹ je nadčasová (při tom si říkám, kéž by nebyla; jak skvělé pro celý svět by bylo, kdyby se jeho alternativní hodnoty staly všeobecně přijímanými). Blížící se advent a vánoce orientují myslí mnohých k chudému betlémskému chlévu před více než dvěma tisíci lety, kde se narodil Ježíš Kristus – pro křesťany je vtělení samého Boha, pro muslimy významný prorok a pro mnoho dalších lidí velký učitel a myslitel, zdůrazňující důležité životní pravdy, v nichž je implicitně obsažen i Vavrouškův alternativní hodnotový systém. Jedním z jeho atributů, který mu ve své vizi dal starozákonní prorok Izajáš a který bývá o vánocích připomínán, je „Kníže pokoje“. Pokoj se stal symbolem vánoc. Pokoj, který se týká celého světa, celého bytí. A sám Ježíš ve svém známém Kázání na hoře blahoslaví tvůrce pokoje. Úsilí o pokoj v celém stvoření (prosím mimocírkevní čtenáře, aby mi prominuli použití tohoto náboženského termínu) patří k péči o životní prostředí.

A tak přeji Vám všem, milí čtenáři, členové i nečlenové Stuže, abyste prožili pokojné Vánoce a abyste – nejen o Vánocích – prožívali radost z „tvoření pokoje“ – z vytváření dobrých vztahů mezi lidmi, z mezilidských setkávání, i z prohlubování sounáležitosti s celým světem, s živou i neživou přírodou.

Jiří Nečas, Praha 6.11.2010

1 Viz např.:

Keller, J.: Přemýšlení s Josefem Vavrouškem. Praha, G+G 1995

Keller, J. – Gál, F. – Frič, P.: Hodnoty pro budoucnost. Praha, G+G 1996

Vavroušek, J.: Hledání možnosti trvale udržitelného rozvoje. Křesťanská revue, 62 (1995), č.2.

Vavroušek, J.: Hodnoty a trvale udržitelný způsob života. Teologické texty 5 (1994), č.1.

11 AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ

11.1 Informace o STUŽ

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je dobrovolná nezisková nevládní organizace (občanské sdružení). Byla založena prvním ministrem životního prostředí Československa Josefem Vavrouškem v roce 1992. STUŽ je zaměřena na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného života na místní, regionální, národní a globální úrovni.

Předsednictvo STUŽ zasedá **1. úterý v měsíci** od 14,00 hod. zpravidla v místnosti č. 401 v Klubu techniků, Novotného lávka (před seminářem), schůze předsednictva jsou otevřené pro členy STUŽ, kteří zde mají hlas poradní (článek 7.4 stanov STUŽ)

Podmínky členství: Podmínky členství jsou upraveny stanovami STUŽ čl. 6. O členství podle těchto podmínek rozhoduje předsednictvo (výjimečně valné shromáždění) na základě vyplněné přihlášky a případného vyjádření ostatních členů STUŽ. Přihlášky jsou k dispozici u tajemnice. Zápisné činí jednorázově 100,- Kč, členský příspěvek 500,- Kč za rok. Osoby bez vlastního příjmu: zápisné 50,- Kč, členský příspěvek za rok 100,- Kč.

Příspěvek lze uhradit buď přímo v hotovosti tajemnici Evě Vavrouškové např. na úterních besedách, anebo složenkou C na adresu sekretariátu STUŽ, Krkonošská 1 nebo složenkou či bankovním převodem na účet STUŽ. Číslo účtu STUŽ: 3944349/0800 u Čs. spořitelny a. s., Praha 2.

11.2 Předsednictvo

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
Ing. Jiří Dlouhý předseda jjiri.dlouhy@czp.cuni.cz	Na Hanspaulce 7 160 00 Praha 6 mobil: 603 841 304	Centrum UK pro otázky ŽP José Martího 2, 162 00 Praha 6 tel.: 220 199 461
MUDr. Eva Rychlíková místopředsedkyně rychlikova@cizp.cz	Návětrná 555/1 400 01 Ústí nad Labem mobil: 720 173 636	Zdravotní ústav se sídlem v Ústí n/L Moskevská 15 400 02 Ústí n/L
Ing. Jiří Fencel místopředseda jjiri_fencel@volny.cz	Matjuchinova 1218 156 00 Praha 5 – Zbraslav tel: 721 605 831	
Mgr. Eva Horová hora.eva@seznam.cz	Na Výstupu 2 147 00 Praha 4	tel.: 241 719 227
RNDr. Jiří Nečas JorgeMalTiempo@seznam.cz	Počernická 58/512 108 00 Praha 10 274 773 032 mobil 732414882	Vysoká škola ekonomická Fakulta informatiky a statistiky Katedra matematiky tel. 224 094 240
PaedDr. Jiří Roth jjiri.roth@worldonline.cz	Jiráskova 4211 430 03 Chomutov tel.: 474 620 843	
Pavel Šremer, prom. biol. sremer@seznam.cz	Liškova 633 142 00 Praha 12 tel.: 222 952 299 mobil: 732 966 595	

11.3 Revizní komise

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
Ing. Jaroslav Mejzr předseda	Pštrossova 4, 110 00 Praha 1 tel.: 224 910 847	
Ing. Miroslav Punčochář punc@icpf.cas.cz	Petýrkova 1995 148 00 Praha 4 tel.: 272 933 906	AV ČR, Ústav chem. procesů Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 tel.: 220 390 298

11.4 Ostatní

Jméno	Adresa
Ing. Eva Vavroušková tajemnice eva.vavrouskova@ecn.cz	Krkonošská 1, 120 00 Praha 2 tel./fax: 222 726 909 mobil: 604 171 921
Dana Kopanicová účetní kopanicova@udapra.cz	Pacioli Accountants, s. r. o. 120 00 Praha 2, Perucká 18/2247 tel./fax: 242 429 914, mobil: 603 870 930

11.5 Zástupci regionálních poboček

Jméno	Adresa domů	Adresa práce
Chomutovská PaedDr Jiří Roth	viz adresář předsednictva	
Českolipská PhDr. Miroslav Hudec mhudec@seznam.cz hudecPPP@dmcl.cz Michaela Komersová (adm.) mis.kom@seznam.cz	Střelnice 2286 470 01 Česká Lípa tel. 487 523 168 Střelnice 2279 470 01 Česká Lípa tel: 607 613 447	Pedagogicko-psychologická poradna, Havlíčková 443, 470 01 Česká Lípa, tel.: 487 522 179
Jizerskohorská (prac. skupina) Ing. Zdeněk Joukl z.joukl@iol.cz	č.p. 621, PS22 486 61 Desná II tel.: 483 383 339	
Východočeská Miroslav Petr mirek.petr@email.cz	Milady Horákové 269 500 06 Hradec Králové tel.: 608 191 773	VaK a. s. Hradec Králové Víta Nejedlého 893, 500 00 HK tel.: 495 406 102
Karlovarská Jana Jandová, DiS j_jandova@centrum.cz		STUŽ - regionální pobočka Karlovy Vary Západní 22, Karlovy Vary tel: 728 358 170, 733 183 315
Kulivá hora (prac. skupina) Hana Řezníčková, práce mail hanarezna@centrum.cz	Roblín 24, 252 27 Třebotov, tel. 724 663 587	Národní památkový ústav, Valdštejnské náměstí 8, 118 01 Praha 1 tel.: 257 010 130

11.6 Čestné předsednictvo

Doc. MUDr. Martin Bojar, MUDr. Jan Cimický, CSc., Táňa Fischerová, prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Jaroslav Hutka, Prof. Dr. Erazim Kohák, Otakar Leiský, prof. Hana Librová, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Jana Štroblová

Tento Zpravodaj vychází v rámci projektu financovaného Ministerstvem životního prostředí ČR

Zpravodaj STUŽ – vychází podle potřeby jako informační periodikum pro členy a příznivce STUŽ
ev. č. MK ČR E18763

Adresa redakce a zasílání příspěvků:

Ing. Eva Vavroušková

Krkonošská 1, 120 00 Praha 2

tel: 222 726 909

e-mail: eva.vavrouskova@ecn.cz

Dáno do tisku: prosinec 2010

Titulní strana: ak. malíř Karel Čapek

Tisk: Jungmannova 3, Praha 1

